

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Vliv islámu a islámským skupin v oblasti Rohu Afriky na současnou
etiopskou domácí a zahraniční politiku**

Hledání národního zájmu v etnickém federalismu

Diplomová práce

Autor: Bc. Petr Dvořák
Studijní program: N 6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – africká studia
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Záhořík, Ph.D.

Hradec Králové, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením doc. PhDr. Jana Záhořika, Ph.D.) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu své diplomové práce doc. PhDr. Janu Záhoříkovi, Ph.D. za jeho odborné rady a připomínky. Současně i mé rodině za jejich podporu, která mi byla po celou dobu oporou.

Anotace

DVOŘÁK, PETR. 2014. *Vliv islámu a islámským skupin v oblasti Rohu Afriky na současnou etiopskou domácí a zahraniční politiku*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2014, 137 s. Diplomová práce.

Cíl, metody a předpoklady práce:

Hlavní téma práce zahrnuje analýzu etiopské společnosti, místního islámu a současné politiky. Zároveň bude uplatněna teorie národního zájmu.

Cílem této diplomové práce je tak analýza jednotlivých kroků etiopské domácí a zahraniční politiky, které mají v současnosti souvislost s islámským náboženstvím a islámskými skupinami v regionu Rohu Afriky. Určení faktorů determinující domácí a zahraniční politiku tak bude zaměřeno primárně na tyto náboženské skupiny. Z hlediska rozsahu práce tak budou předmětem této diplomové práce islámské skupiny jak v samotné Etiopii, tak v širším kontextu celého regionu Rohu Afriky.

Z metodologického hlediska budou využity metody případové studie a obsahové analýzy dokumentů. Jako zdroje pro tuto práci budou využity oficiální dokumenty, odborná literatura, internetové zdroje a odborné články, zaměřené na dané téma.

Klíčová slova: Islám, společnost, národní zájem, zahraniční politika, diaspora, ústava

Annotation

DVOŘÁK, PETR. *The effect of Islam and Islamic Groups on the Sphere of Current Ethiopian Domestic and Foreign Policy within the Horn of Africa Region*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2014, 137 pp. Diploma Dissertation.

Objects, methods and contents:

The main theme of the dissertation is focused on the description of the Ethiopian society, local Islam and current policy as well. Next to that the National interest theory will be examined.

In this way, the main goal of the dissertation is related with analysis of particular actions of current Ethiopian domestic and foreign policy that are particularly related with Islamic religious groups in the horn of Africa region. The determination of various factors will be primarily based on these Islamic groups.

Within the methodological view there will be used case study methods and content capacity analysis of documents, academic literature, electronic sources or academic journals that are focused on the topic.

Keywords: Islam, society, national interest, foreign policy, diaspora, Constitution

Referenční seznam zkratk

ADF (*African Development Fund*) – Africký rozvojový fond

(Saudi) ADF (*Saudi Agricultural Development Fund*) – Saudsko-arabský zemědělský rozvojový fond

AFD (*Alliance for Freedom and Democracy*) – Aliance pro svobodu a demokracii

AIDS (*Acquired Immune Deficiency Syndrome*) – Syndrom získaného selhání imunity

ALF (*Afar Liberation Front*) – Afarská osvobozenecká fronta

Amh. – Amharština, v amharštině

ARDUF (*Afar Revolutionary Democratic Unity Front*) – Afarská revoluční fronta národní jednoty

ARRA (*Administration for Refugee and Returnee Affairs*) – Úřad pro záležitosti uprchlictví a repatriace

ASWJ (*Ahlu-Sunna Wal-Jama*)

ATDS (*Aarena Tigray for Democracy and Sovereignty*)

AU (*African Union*) – Africká unie

AUUF (*Addis Ababa Ulama Unity Forum*)

BPfA (*Beijing Platform for Action*) – Pekingská akční platforma

BRICS (*Brazil, Russia, India, China, and South Africa*) – Akronym označující společné hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky

CIA (*Central Intelligence Agency*) – Ústřední zpravodajská služba (USA)

CSA (*Central Statistical Agency*) – Ústřední statistický úřad/agentura (státu Etiopie)

CSDF (*Coalition of Somali Democratic Forces*)

CSOs (*Civil Society Organizations*) – Občanská sdružení/organizace

CUD (*Coalition for Unity and Democracy*)

DDR (*Disarmament, Demobilization, Reintegration Process*) – Proces odzbrojení, demobilizace a reintegrace do společnosti

EC (*European Commission*) – Evropská komise

ECOWAS (*Economic Community of West African States*) – Ekonomické společenství západoafrických států

EDU (*Ethiopian Democratic Union*) – Etiopská demokratická unie

EDUM (*Ethiopian Democratic Unity Movement*)

ELF (*Eritrean People's Liberation Front*) – Eritrejská osvobozenecká fronta

ELPP (*Eritrean Liberal Progressive Party*) – Eritrejská liberální pokroková strana

EOC (*The Ethiopian Orthodox Church*) – Etiopská ortodoxní církev

EPLF (*Eritrean People's Liberation Front*) – Eritrejská lidová osvobozenecká fronta

EPRDF (*Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front*) – Etiopská lidová revoluční demokratická fronta

EPRP (*Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front*) – Etiopská lidová revoluční demokratická fronta

EIASC (*Ethiopian Islamic Affairs Supreme Council*) – Etiopská vrchní rada pro islámské záležitosti

ESDP (*Ethiopian Social Democratic Party*)

EU (*European Union*) – Evropská unie

EU NAVFOR (*European Union Naval Force Somalia*) – Mise Námořních ozbrojených sil EU v Somálsku

FDRE (*The Federal Democratic Republic of Ethiopia*) – Etiopská federativní demokratická republika

GDCEEA (*General Directorate in Charge of Ethiopian Expatriate Affairs*)

GDP (*Gross Domestic Product*) – Hrubý domácí produkt

GERD (*Great Ethiopian Renaissance Dam*)

GMI (*Global Militarization Index*) – Globální index úrovně militarizace, sestavený německým Mezinárodním centrem pro změnu se sídlem v Bonnu

GPDUP (*Gambella People Democratic Unity Party*) – Gambellská lidová demokratická strana jednoty

GPLM (*Gambella People's Liberation Movement*) – Gambellské lidové osvobozenecké hnutí

GTP (*Growth and Transformation Plan*) – Plán transformace a růstu

HIV (*Human Immunodeficiency Virus*) – Virus lidské imunitní nedostatečnosti

IATI (*International Aid Transparency Initiative*) – Mezinárodní iniciativa na podporu transparentnosti rozvojové pomoci

IBRD (*International Bank for Reconstruction and Development*) – Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj

ISEPAAKO viz COPWE

ICU (*Islamic Courts Union*) – Svaz islámských soudů

IDPs (*Internally Displaced Persons*) – Vnitřně vysídlené osoby, které byly v důsledku konfliktu a vzrůstajícího násilí donuceny opustit svůj domov (trvale však zůstávají na území svého státu)

IGAD (*Intergovernmental Authority on Development*) – Mezivládní úřad pro rozvoj

IGASOM (*IGAD Peace Support Mission in Somalia*) – Mírová mise IGAD v Somálsku

IMF (*International Monetary Fund*) – Mezinárodní měnový fond

IMO (*International Maritime Organization*) – Mezinárodní námořní organizace

INCAF (*International Network on Conflict and Fragility*) – Mezinárodní síť pro otázky konfliktů a nestability

INGO (*International Non-governmental Organisation*) – Mezinárodní nevládní organizace

LLDCs (*Landlocked Developing Countries*) – Vnitrozemské rozvojové země

MFIs (*Microfinance Institutions*) – Mikrofinanční instituce

MSCHOA (*Maritime Security Centre – Horn of Africa*) – Středisko námořní bezpečnosti EU NAVFOR v oblasti Rohu Afriky

MV – Mezinárodní vztahy

NEBE (*National Electoral Board of Ethiopia*) – Etiopská národní volební komise

NEPAD (*New Partnership for African Development*) – Nové partnerství pro rozvoj Afriky

NGO (*Non-Governmental Organization*) – Nevládní organizace

OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OFDM (*Oromo Federalist Democratic Movement*)

OHCR (*Ogaden Human Rights Committee*) – Komise pro lidská práva v Ogadenu

OIC (*Organisation of Islamic Cooperation*) – Organizace islámské spolupráce

OLF (*Oromo Liberation Front*) – Oromská osvobozenecká fronta

ONA (*Ogaden News Agency*) – Ogadenská zpravodajská agentura

ONLF (*Ogaden National Liberation Front*) – Ogadenské národně osvobozenecké hnutí

OPC (*Oromo People's Congress*)

OSN – Organizace spojených národů

PDO (*People's Democratic Organization*) – Lidová demokratická organizace

PFDJ (*People's Front for Democracy and Justice*) – Lidová fronta za demokracii a spravedlnost

PMCs (*Private Military Corporations*) – Soukromé vojenské společnosti

RECSA (*Regional Centre on Small Arms*) – Regionální centrum pro ruční palné zbraně

RMM (*Regional Mixed Migration*) – Smíšená regionální migrace

ROEA (*Regional Office in Eastern Africa*) – Regionální Úřad pro Východní Afriku, spadající pod Úřad OSN pro drogy a kriminalitu

SALW (*Small Arms and Light Weapons*) – Ruční a lehké palné zbraně

SAP (*Strategic Action Plan*) – Strategický akční plán

SEPDC (*Southern Ethiopian People's Democratic Coalition*)

SIPRI (*Stockholm International Peace Research Institute*) – Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru

SNNPR (*Southern Nations, Nationalities and People's Region*) – Region Jižních národů

SNRS (*Somalia National Regional State*) – Somálský národní regionální stát

SPLA (*Sudan People's Liberation Army*) – Súdánská lidová osvobozenecká armáda

SPLM (*Sudan People's Liberation Movement*) – Súdánské lidové osvobozenecké hnutí

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TFG (*Transitional Federal Government*) – Přejídná federální vláda v Somálsku

TGE (*Transnational Government of Ethiopia*) – Přejídná vláda Etiopie v letech 1992-1995

TPLF (*Tigrean People's Liberation Front*) – Tigrejské lidové osvobozené hnutí

UAV (*Unmanned Aerial Vehicle*) – Bezpilotní letoun / dron

UDJ (*Unity for Democracy and Justice*)

UEDF (*United Ethiopian Democratic Forces*)

UNDP (*United Nations Development Programme*) – Rozvojový program OSN

UNEP (*United Nations Environmental Programme*) – Program OSN pro životní prostředí

UNHCR (*United Nations High Commissioner for Human Rights*) – Vysoký komisař OSN pro uprchlíky

UNICEF (*United Nations Children's Fund*) – Dětský fond OSN

UNIDIR (*United Nations Institute for Disarmament Research*) – Výzkumný institut OSN pro otázky odzbrojení

UNITAF (*Unified Task Force*) – Mnohonárodnostní ozbrojené síly OSN pod vedením USA, operující na území Somálska v letech 1992-1993

UNMEE (*United Mission in Ethiopia and Eritrea*) – Mise OSN v Etiopii a Eritreji

UNOSOM (*United Nations Operation in Somalia*) – Operace OSN v Somálsku, která byla rozdělena na fázi I. (1992-1993) a II. (1993-1995)

UNPOS (*United Nations Political Office for Somalia*) – Politický úřad OSN pro Somálsko

USA (*United States of America*) – Spojené státy americké

USAID (*United States Agency for International Development*) – Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj

USD (*United States Dollar*) – Americký dolar

UWSLF (*United Western Somali Liberation Front*) – Jednotná západosomálská osvobozené fronta

WHO (*World Health Organization*) – Světová zdravotnická organizace

WSLF (*Western Somali Liberation Front*) – Západosomálská osvobozenecá fronta

Obsah

ÚVOD	1
1. Teorie Národního zájmu	6
1.1 Konceptualizace a definice národního zájmu.....	6
1.2 Historický vývoj a teoretické přístupy k národnímu zájmu	8
1.2.1 Realistický pohled	9
1.2.2 Liberalistický přístup	11
1.2.3 Kritické perspektivy: Marxismus a anarchistické přístupy.....	13
1.2.4 Anglická škola	16
1.2.5 Konstruktivismus.....	18
1.3 Otázka legitimacy národního zájmu.....	20
1.4 Teorie státního zájmu a náboženství.....	23
1.5 Národní zájem v multi-etnickém státě	26
1.5.1 Identita, nacionalismus, etnicita, národ.....	26
1.5.2 Národní zájem v multi-etnickém státě.....	36
1.6 Vymezení aktérů národního zájmu v praktické politice	38
1.6.1 Politická reprezentace a politické strany.....	40
1.6.2 Veřejnost	42
1.6.3 Zájmové skupiny	43
2. Etiopie – Úvod do sociopolitického prostředí.....	50
2.1 Společnost	50
2.2 Stát a politický systém – Teoretické vymezení vs. praktická rovina.....	58
2.2.1 Vývoj a vznik moderního státu Etiopie	64
2.2.2 Ústava „národa národů“ – Dělbá moci a krize národní identity.....	75
3. Současná vnitropolitická situace v etiopii a vliv islámu	86
3.1 Teoretické vymezení islámu a islámských proudů.....	86
3.2 Současná podoba sociopolitické organizace muslimů v Etiopii.....	87
3.3 Protesty muslimů	91
3.4 Vliv etiopské muslimské diasporu na etiopskou domácí politiku	94
4. Současná etiopská zahraniční politika a vliv islámu	99
4.1 Národní zájem v zahraniční politice	99
4.2 Charakter současné etiopské zahraniční politiky.....	100
4.3 „Národní bezpečnost“: Ogaden a Somálsko	102
4.4 Saudsko-arabští investoři a půdní reforma.....	108
Závěr	114
Rejstřík pojmosloví.....	120
Prameny a literatura.....	122
4.5 Prameny.....	122
Dokumenty	122

Internetové zdroje.....	123
Interview	126
4.6 Literatura	127
Monografie	127
Diplomové práce	130
Příspěvek ve sborníku	131
Příspěvek v odborném periodiku	132
Working paper	134
Resumé	136

ÚVOD

V současnosti je pojem islám vnímán spíše jako náboženství, které expanduje a zažívá obrodu na různých částech světa. Roh Afriky v tomto ohledu není výjimkou. Pokud se však zaměříme na Etiopii, převažuje spíše názor o pomyslném „ostrovu křesťanství v moři islámu“, který se postupně šíří v okolních oblastech. Je to tak i ve skutečnosti nebo se jedná pouze o současnou politiku Západu, která se tímto způsobem snaží vyvolat protichůdné reakce ve společnosti? Na tuto otázku je možné nalézt odpověď, pokud se zaměříme na analýzu politiky na jedné straně a na islám ve své pravé podstatě, na straně druhé.

Naneštěstí v tomto ohledu existuje velké množství islámských tradic a myšlenkových proudů, díky čemuž nelze islám chápat, jako homogenní uskupení, jednající současně pod jedním jediným zájmem. V průběhu historie, se jednotlivé islámské proudy vydělily ideologicky i geograficky. Zatímco modernisty, lze více méně označit za liberálnější proud, přistupující k demokracii téměř bez výhrad, tradiční či reformní proudy usilují o návrat k „ryzímu“ islámu, který je nutné očistit zevnitř i zvenku. V přístupu k politickému životu, se taktéž jednotlivé islámské směry liší. Zatímco méně početné lokální tradiční podoby islámu, dbají spíše o blaho komunity a zachování svých tradic, které nechtějí dílčími politickými ideologiemi ovlivňovat, tak islamistická uskupení představují pravý opak. Zasazují se o politické zastoupení svých (vedoucích) členů nebo o prosazení svého přesvědčení prostřednictvím politiky. Samotný politický islám (islamismu), je v tomto rovněž nejednotný. Můžeme sice s velkou rezervou identifikovat dva hlavní islamistické tábory – liberální či konzervativní. To lze ale učinit pouze v kontextu politiky. Při zohlednění jednotlivých socio-kulturních prvků daného islámského proudu zjistíme, že se členové té samé komunity v jiném prostředí názorově liší. To souvisí s utvářením specifické náboženské či kulturní identity v daném prostředí. Pokud do tohoto procesu navíc vstoupí politika, celkový obraz se zkresluje a vytváří novou, jakousi samozvanou identitu, na které zároveň staví i své zájmy. Je tak vždy nutné vydělovat skutečnou náboženskou identitu ještě předtím, než je ovlivněna politikou.

Tato práce se pokusí zaměřit na vztah islámu k politice jako takové a vedle toho zvláště na politický islám (islamismus) a jeho formy projevu ve vybraném politickém

prostředí. Taktéž na jeho organizační strukturu a způsoby realizace svých zájmů v dané společnosti. Nelze však popisovat zvlášť určitý náboženský proud, aniž bychom detailně popsali společnost, ve které se nachází. Díky tomu, tak bude věnována velká pozornost analýze celkového společenského prostředí, kterým je v tomto případě Etiopie.

Ta je charakteristická zejména svojí etnickou pestrostí a náboženským pluralismem, který je výrazně zakryt současnou politikou vládní strany EPRDF, ale i majoritní křesťanskou společností, resp. představiteli etiopské ortodoxní církve.

Tématem práce je vliv islámu a islámských skupin na současnou etiopskou domácí a zahraniční politiku. Díky tomu, tak bude kromě vlivu islámu či jeho podob místních sociopolitických proudů v Etiopii, věnována stejná pozornost analýze etiopského státu, včetně jeho historického vývoje, který je doslova klíčový pro pochopení stávající společenské i politické situace v zemi. Autor si tak z tohoto důvodu, dovoluje upozornit na větší rozsah této práce, který vychází ze zvoleného tématu práce.

Kromě hlavního tématu práce, kterým je etiopská domácí i zahraniční politika a vztah (politického) islámu k ní, je aplikována teorie národního zájmu. Ta je již dlouhodobě předmětem mnoha politologických debat. Prozatím však nebyla nijak výrazně definována a její podoby se utvářejí zejména v závislosti k jednotlivým přístupům na půdě teorií mezinárodních vztahů. Zastoupena je v tomto ohledu většina teoretických přístupů, jako je realismus, liberalismus, konstruktivismus, anglická škola či jednotlivé kritické teorie. I přesto, že je problematika národního zájmu diskutována na mnohem širší teoretické platformě, v této práci budou zmíněny výhradně ty nejzákladnější, které jsou dostatečným předpokladem pro stanovení partikulární hypotézy i relevantního závěru. Pro zvolené téma, jsou tak zcela dostatečné a není nutné je dále rozšiřovat. V závěru práce, obsahující shrnutí teorie národního zájmu, však budou zmíněny dílčí změny těchto teorií, v závislosti na jejich (ne-)aplikovatelnosti v rámci zvoleného tématu této práce.

Tím, že není teorie národního zájmu nikterak přesně definována, se autorovi nabízí prostor prezentovat a obhajovat svůj vlastní přístup k celému konceptu. To však neznamená, že by se v této práci vytvářely určité mystifikace nebo přehnaně subjektivní názory a teorie. K celému problému můžeme totiž přistupovat pouze na třech možných úrovních, bez ohledu zda se jedná o realistický, liberální nebo kritický přístup. Ony tři úrovně národního zájmu jsou:

- (1) *Analýza společnosti*, ve které se národní zájem formuje;
- (2) Domácí *politické prostředí (politická reprezentace)*, které vytváří nebo přijímá národní zájem, coby společenský konsenzus, který je současně i jeho vnitřní legitimitou;
- (3) *Zahraniční politika*, která národní zájem realizuje v mezinárodním prostředí.

Snahou této práce, je tak zvolené téma „politiky a islámu“ vhodně zapojit do výše vymezeného teoretického rámce. Teorie národního zájmu však sama o sobě nesmí limitovat hlavní téma práce, které není vždy zcela možné náležitě aplikovat. Místy se tak autor odchyluje mimo tento teoretický rámec národního zájmu.

Z hlediska struktury práce, se autor nicméně pokusil zohlednit jak teoretický koncept, tak samozřejmě hlavní téma práce, zaměřené na islám a jeho vztah (vliv) k současné etiopské politice doma i v zahraničí. Úvodní kapitola představuje především analýzu samotné teorie národního zájmu, obsahující autorův pokus o její konceptualizaci a definování v závislosti na obecných principech teorie i na zvoleném tématu práce. Součástí jsou i výše zmíněné přístupy ze strany jednotlivých teorií mezinárodních vztahů a vymezení vybraných sociopolitických pojmů, jako identita, nacionalismus, etnicita a národ. Důvodem je multietnická povaha etiopské společnosti, kterou na tomto základě definuje i samotná současná Ústava z roku 1994. Následuje samotná analýza a charakteristika etiopské společnosti, jako nezbytný předpoklad pro pochopení formování národního zájmu ve společnosti, ale taktéž pro pochopení postavení a role (současného) islámu a muslimů v Etiopii. Díky tomu, tak můžeme i snáze pochopit požadavky současných muslimů a islamistických proudů v současné etiopské společnosti, která je bohužel výrazně (dlouhodobě) limitována politickým děním. Hlavní část práce, se věnuje analýze vybraných sociopolitických událostí, spojených s domácí i zahraniční politikou Etiopie a zároveň se snaží čtenáři poskytnout objektivní pohled na jednotlivé dílčí politiky či projevy muslimské komunity, která je v současnosti hojně zastoupena i v diaspoře v zahraničí. Práce je zakončena celkovým shrnutím v závěru práce. Zde se autor nejprve pokusí shrnout, popř. obhájit partikulární části teorie národního zájmu nebo je naopak vyvrátit či jinak redefinovat. S tím taktéž souvisí i odpovědi na položené výzkumné otázky. V závěru se autor taktéž snaží sumarizovat současnou domácí i zahraniční politiku

Etiopie a vliv islámu či islámských skupin. Poslední součástí závěrečné části, je snaha autora nastínit možný budoucí vývoj a případná možná řešení současné situace.

Z metodologického hlediska jsou v práci užity metody analytické a deskriptivní analýzy, společně s poznámkovým aparátem pod čarou. Poznámky jsou psány ve stylu odkazování po vzoru harvardského systému, tj. odkazováním v textu do závorek, kde je umístěno jméno autora, rok vydání díla a popř. stránkování. Poznámkový aparát pod čarou, slouží v tomto případě k doplnění či upřesnění daného textu nebo k vysvětlení samostatně umístěného termínu. Jednotlivé cizí názvy, jsou v práci psány pokud možno v české verzi, která je pokud možno doplněna o anglickou verzi. Buď ve zkrácené podobě anebo umístěna v závorce tak, aby se nepletla s odkazováním na literaturu autora. Pro celkové zpřehlednění a porozumění cizím termínům, popř. zkratkám slouží referenční seznam zkratk. Ten je stejně jako závěrečný seznam literatury řazen abecedně. Tyto zkratky, jsou s ohledem na převahu anglických zdrojů v angličtině. Pokud je k dispozici jejich český ekvivalent nebo je lze adekvátně přeložit, je český výraz umístěn vždy za pomlčkou.

V rámci použitých zdrojů byly využity primární prameny, jako oficiální dokumenty organizací v podobě Ministerstva zahraničních věcí Etiopie (MFA) nebo Organizace spojených národů. Velkým přínosem byla i detailní monografie Patricka Desplata a Terje Østebø „*Muslim Ethiopia. The Christian Legacy, Identity Politics, and Islamic Reformism*“, představující pravděpodobně neucelenější svazek, zaměřený na současnou podobu islámu v Etiopii, a to jak ze strany politické situace, tak v rámci socio-kulturní struktury celé společnosti, zejména té muslimské. Obecně lze říci, že v rámci teoretického vymezení byly využity převážně české zdroje, zatímco v případě rozboru etiopské politiky, byly využity spíše ty cizojazyčné. Především pak v anglickém jazyce. Právě jazyková bariéra v podobě místních jazyků, jako například amharština, byla někdy nepřijemnou překážkou, znemožňující detailnější analýzu primárních pramenů, jako jsou oficiální dokumenty organizací. Částečnou obtíž, představoval rovněž nedostatek přesných demografických údajů, který by mnohdy napomohl lépe stanovit socio-kulturní rozvrstvení etiopské společnosti na etnickém či náboženském základě.¹

Z hlediska časového vymezení, se tato práce snaží zaměřit především na období od roku 2005 až do současnosti. Pro ucelení tématu a pochopení dílčích událostí, je do obsahu

¹ Tomuto tématu se částečně věnuje podkapitola 2.1.

práce zahrnut i vznik a vývoj moderního etiopského státu. Nejvýznamnějšími mezníky, jsou však v tomto ohledu roky konání parlamentních a regionálních voleb (1995, 2000, 2005, 2010), které vzhledem k nedemokratické povaze režimu, negativně ovlivňovaly a stále ovlivňují politickou i kulturně-společenskou situaci v zemi. Ta je totiž charakteristická gradujícím násilím a represemi, ze strany vlády v období konání těchto voleb. Nelze opomenout ani úmrtí premiéra Melese Zenawiho v roce 2012, coby událost mající význam ve vnitropolitickém uspořádání a bezesporu i ve směru budoucí politiky EPRDF.²

Z hlediska geografického vymezení, se práce zaměřuje primárně na oblast Afrického Rohu a logicky s tím zejména na etiopský stát, který se zde taktéž nachází. V souvislosti s etiopskou (muslimskou) diasporou a etiopskou zahraniční politikou, se práce tematicky zmiňuje i o zemích mimo tento region, popř. zcela mimo region Afriky.

V rámci stanovení hypotéz a výzkumných otázek, spojených s vymezením hlavního tématu práce i aplikování teoretického konceptu národního zájmu, se tato práce snaží nalézt dílčí odpovědi na tyto otázky:

- Co je to národ a jaká je jeho podoba v případě Etiopie?
- Kdo je skutečným aktérem národního zájmu v Etiopii?
- Jaká je legitimita formování národního zájmu?
- Jakou formou ovlivňuje islám domácí politiku a jak se podílí na formování národního zájmu?
- Jak je islámem či islámskými skupinami ovlivněna etiopská zahraniční politika a realizace národního zájmu?

² V tomto ohledu, se práce několikrát zmiňuje o tzv. post-zenawiho období.

1. TEORIE NÁRODNÍHO ZÁJMU

1.1 Konceptualizace a definice národního zájmu

Z výše uvedených přístupů je zřejmé, že je *národní zájem* značně obtížné přesně definovat, což dokládá nejen množství studií, ale šíře samotného termínu.³ Můžeme si však pomoci tím, že objasníme význam oněch dvou slov, ze kterých se tento koncept skládá – tedy slova *národní* a *zájem* (Kratochvíl 2010b: 4).

Slovo *národní* samo o sobě vyplývá z mnohem komplikovanější socio-antropologické definice – *národ*.⁴ Pokud se zaměříme na západní tradici, tak je termín *národní* synonymem významu *politický*, resp. s politikou spojený nebo také *státní*. O státním zájmu hovoříme tehdy, pokud máme na mysli starší pojetí celého konceptu, kdy stát jako instituce nebyl ještě pevně ukotven a moc spočívala spíše v ruce panovníka s absolutní mocí. V některých případech se objevuje i v rámci realistických a kritických teorií mezinárodních vztahů, jako neoddělitelný symbol těchto přístupů. Dále také v případech, kdy je *legitimita* politiky *národního zájmu* natolik slabá, že převažuje snaha nahrazovat význam *národní* slovem *státní*.⁵

Druhý pohled, používaný například v post-sovětském prostoru včetně České republiky je používán ve smyslu etnického národa. Někdy dokonce rozdíly mezi těmito dvěma výklady mizí a užívají se dohromady. Můžeme tak hovořit o jednom politickém národu, stojící v čele státu, ve kterém existuje několik národů ve smyslu etnickém (Petřík 2006: 1).

Neméně problematickým se v politickém diskurzu jeví definování samotného *zájmu*. Z etymologického pohledu souvisí jak se sociálním, tak ekonomickým významem. Nicméně je opět důležité jej rozlišovat ve vybraném kontextu a daném jazyce. V našem

³ V cizojazyčné literatuře se objevuje nejčastěji pod anglickým označením “National Interest“ nebo pod označením francouzským jako “Raison d’État“.

⁴ Podrobněji definován v kapitole 1.5.1.

⁵ Autor má na mysli případ takového státu, ve kterém je tradice nebo vztah společnosti ke státu natolik nízká nebo už natolik narušená, že jakýmkoliv jednáním ze strany politické reprezentace nelze najít ve společnosti potřebný konsenzus, kterým by bylo možné obhajovat tuto politiku jako národní zájem.

případě v jazyce anglickém a českém (Burchill 2005: 9; Rejzek 2001: 732).⁶ V nejobecnější rovině se jedná o vnější projev jednotlivce nebo skupiny se společnými cíli nebo charakteristikami. V historii byl západní tradicí spojován spíše se zájmy těch, kteří vlastnili určitý majek a měli tudíž i větší právo rozhodovat – v angl. jazyce *property interests*. Podle Bearda, kterého lze považovat za prvního autora, jenž se národním zájmem zabýval v ucelenější formě, je *zájem* spojen s lidskou touhou vlastnit materiálně a ideovým rozměrem, přičemž oba významy od sebe nikdy nelze úplně oddělit (Beard 1935, 1972: 156-158; Shembiku 2004: 12).

Pokud budeme vycházet z tohoto předpokladu, tak nám koncept národního zájmu nabízí poměrně velké možnosti, jak k němu přistupovat i co od něj očekávat. V praxi tak z prvotní subjektivně vyhlížející ideologické myšlenky může ve finále vzniknout ryze objektivní politika materiálního zisku. Zároveň to znamená, že *národní zájmy* nemohou být redukovány na své dílčí součásti pro vědecké bádání a analýzu (Burchill 2005: 10-13; Beard 1935, 1972: 156-158).

Panují také sklony ztotožňovat národní zájem s *reálpolitikou* či *machiavellismem*, za kterými nejčastěji stojí všemocný vládce, usilující o rozšíření vlastní moci na úkor vlastního obyvatelstva i ostatních států. Tato mocenská expanze však často přináší problémy v podobě zájmů ostatních států. Dalším problémem v tomto kontextu jsou soukromé mocenské ambice samotného vůdce, jenž může národní zájem ztotožnit se svými ambicemi bez možnosti to nikterak zjistit (Kratochvíl 2010b: 4).⁷

Pokud se zaměříme výhradně na stát, se kterým se často definice národního zájmu spojuje, nastává problém, zda se vydat cestou prohloubení integrace či mocenské expanze do zahraničí (Kratochvíl 2010b: 5).⁸

Na podobu národního zájmu má vliv jak mezinárodní politika⁹, tak situace uvnitř státu jako je rozložení sil uvnitř vládních orgánů jako je parlament. Neméně důležitý

⁶ Z etymologického hlediska jazyka českého je možné odvodit jeho význam jak z přídavného jména jako zájmový/zájemce, čili zajímat se o něco/někoho, tak z podstatného jména účast, prospěch nebo dokonce kořist, zajištění, zajmout někoho apod. V anglickém jazyce se jedná o význam související se silou upoutat pozornost, zvědavost nebo obdobně jako v českém jazyce zajímat se o něco/někoho. Pokud však hovoříme v angl. jazyce, že stát má zájem na něčem, tak se může jednat o objektivně nebo subjektivně vynaložený kapitál do něčeho, resp. investici/hmotný podíl/kapitálový podíl.

⁷ Jedinou možností jsou správně nastavené legislativní mechanismy, sloužící jako kontrolní opatření.

⁸ Ta může mít podobu teritoriální či politickou.

význam má i způsob dělby moci ve státě, postavení nestátních organizací a institucí či návrhy samotné opozice nebo názor veřejnosti (Kratochvíl 2010b: 5).

Právě se zájmem lidu je národní zájem spojen snad nejvíce. S tzv. suverenitou lidu přišel již ve 14. století italský duchovní a lékař Marsilius z Padovy, kterou jinými slovy ve svých dílech popisoval i Machiavelli, zdůrazňující zajištění svobodného a bezpečného života poddaných, kteří by měli být důvodem pro panovníkovo spravedlivé jednání (Kratochvíl 2010b: 5).

Mezi požadavky mezinárodních závazků a vůlí obyvatelstva by měl vždy panovat určitý kompromis a nikdy by neměl být zpochybněn význam demokracie pro tvorbu zahraniční politiky státu. Při prosazování nadnárodních idejí či cílů se v případě obyvatelstva daného státu dostáváme až k samotné problematice hledání identity místní společnosti, která byla během kolonizace a následného dekolonizačního období ovlivněna různými ideologickými vlivy, které mohly místní tradiční hodnoty či kulturní zvyky silně narušit. Stát by tak měl být prostředníkem mezi vnitřními potřebami lidu a zahraničně-politickými okolnostmi a zároveň pružně reagovat na jejich změny, vyvíjejícími se dynamicky nezávisle na sobě.

1.2 Historický vývoj a teoretické přístupy k národnímu zájmu

Předchůdcem teorie *národního zájmu* je *státní zájem*. Z historického hlediska tak byl tento koncept spojován výhradně se státem, v jehož čele si daná vláda nebo panovník ospravedlňovaly svoji politiku tím, že ji zaobalovaly do „celonárodních cílů“, zájmů společnosti nebo obecně zájmů státu, bez jejichž naplnění bude ohrožena funkce či dokonce samotná existence státu.¹⁰ Státní, později národní zájem tak legitimizoval ne vždy správné jednání mocenských skupin, díky čemuž se stal i snadným nástrojem a součástí propagandy. V současnosti se však upozorňuje na to, že národním zájmem není politika, kterou právě zcela svévolně obhajuje hlavní představitel státu nebo vláda, ale taková politika, která si získá dostatečnou legitimitu (Kratochvíl 2010b: 5).

⁹ Zejména pokud se daný stát zavázal k plnění určitých mezinárodních dohod nebo je součástí určitých regionálních uskupení.

¹⁰ Ospravedlňovaly svoji politiku nebo zájmy určité společenské skupiny, ke které náležely.

Ve stručném historickém přehledu nelze opomenout Machiavelliho ze 16. století, který i přesto, že ve svých dílech¹¹ přímo neužil termín státní nebo národní zájem, tak jako první zformuloval politický program pro situaci, ve kterém se prolínají zájmy státu, nestátních aktérů a blahobyt obyvatelstva. Stal se tak teoretikem *komunitarismu*, a nikoliv teoretikem politického egoismu, který mnohdy představuje reálnou překážku v rozvoji spolupráce a tvorby politiky mezi společnostmi, politikou a jinými (vnějšími) aktéry, jako zástupci náboženských institucí, vlivní obchodníci a jiné mocenské skupiny. Za tvůrce ucelenějšího konceptu národního zájmu, se tak považuje až Charles A. Beard, který ve svém díle *The Idea of National Interest*, poprvé používá koncept národního zájmu v celé své ucelené formě, tj. v rámci formování konceptu na domácí scéně a jeho následné realizaci v zahraniční politice (Beard 1934, 1966; Kratochvíl 2010a: 27-45).

1.2.1 Realistický pohled

V Machiavelliho dílech, se však nalézají řada rozporuplných tvrzení. Jedním z nich je způsob nakládání s mocí, kterou na jedné straně připisuje monarchistům, zatímco v jiném díle prosazuje, aby byla přesunuta mezi republiku a lid.¹² Jeho odkaz významu moci však přetrval. A to v rukou realistických teorií 20. století od Morgenthaua či Waltze, kteří upřednostňují moc v rukou státu, který by si měl skrze ni zajistit jak svoji bezpečnost uvnitř svého teritoria, tak vně – často i na úkor ostatních aktérů (Kratochvíl 2010a: 27-45; Burchill 2005: 31-62; Waisová 2009: 106-117).

Podle Burchilla kladou realisté značný důraz na národní stát, který uznávají jako nejvyšší politickou autoritu, přičemž jde zároveň o prosazování vojenské síly, pramenící z pocitu neustálého ohrožení. Pro realisty je například podle Morgenthaua koncept národního zájmu nejen nástrojem definující moc, ale napomáhající oddělit politické záležitosti od těch nepolitických jako jsou ekonomické nebo náboženské záležitosti. Podle něj slouží národní zájem jako permanentní standart, podle kterého by měla být domácí politika souzena a řízena. Doslova říká: „*Cíle zahraniční politiky musí být definovány z pohledu národního zájmu.*“ (Morgenthau 1948, 1985: 9, 528).

¹¹ Jedná se například o díla „Rozpravy o prvních deseti knihách Tita Livia“ nebo „Vladař“.

¹² Tento rozpor je připisován historickým okolnostem té doby, kterými byly časté konflikty a soupeření mezi italskými státy a jednotlivými mocenskými skupinami, díky kterým se moc přesunovala mezi panovníkem, republikou nebo církví.

I přesto, že striktně odděluje morální a politická hlediska v procesu formování a prosazování národního zájmu, tak zároveň referuje o *morální důstojnosti* národního zájmu, která by měla alespoň minimálně střežit formulování zahraniční politiky (Burchill 2005: 36).

V následujícím díle, již Morgenthau hovoří o národním zájmu více konkrétně. Jmenuje určité části, které jsou v rámci konceptu národního zájmu neměnné a jsou jeho pevnou součástí. Tou je *ochrana a sekuritizace* fyzické, politické a kulturní entity nazývanou *národ*. Jinými slovy zabezpečení národní teritoriální integrity, politických institucí a kulturních zvyklostí a tradic, které nepodléhají změnám v čase ani prostoru a tudíž by měly být vždy součástí politiky národního zájmu. Ten se však může stát od státu lišit. Ochrana těchto základních vlastností každého státu se má bránit, před ostatními státy mezinárodního systému. Zjednodušeně, lze jeho přístup chápat jako státy se svými specifickými rysy, kterým politika národního zájmu slouží jako ochranný štít před jinými státy, bránící své vlastní kulturní či politická specifika. V čase a prostoru, se však jednotlivé státy mohou nacházet na odlišném pomyslném stupni vývoje (Morgenthau 1952, 2000; Waisová 2005a).

V současné době, však pro stát nepředstavují hrozbu pouze jiné státní útvary, nýbrž (ne-)státní aktéři v podobě organizovaných skupin, nadnárodních či regionálních uskupení států, jednotlivci. Podle Donnellyho nám Morgenthauova teorie taktéž neříká, zda se má stát rozhodnout pro hledání bezpečnosti nebo zisku, útoku či obrany, přijmutí nebo vyvarování se rizikům, pramenícím z územní nebo mocenské expanze (Burchill 2005: 41).

Pro neorealisty jako je Kenneth Waltz může být, kromě své vlastní snahy o dosažení bezpečnosti a moci, rovněž zdrojem posílení své vlastní pozice a mocenského potencionálu spolupráce, resp. hledání spojení v mocenském boji. Kooperace mezi jednotlivými státy je však pro ně pouze dočasným jevem. I když jim v krátkodobé perspektivě přináší zisky, dlouhodobá spolupráce je příliš zatěžuje závazky a tím i strachem ze ztráty moci, která se podle nich může příliš vázat na jiné, než mocenské cíle. Národní zájem je přitom pro ně nezpochybnitelně daný a zajímavý pouze z jediného důvodu – nutí státy k tomu, aby jejich záměry splnily. Oněmi zájmy, resp. národním zájmem, je podle neorealistů snaha států přežít.¹³ Díky tomu jsou nuceny spolupracovat.

¹³ Myšleno je jak prosté fyzické přežití, tak zachování teritoriální integrity, kterou již dříve prosazoval Morgenthau.

Stát má primárně za úkol jak u realistů, tak neorealistů ochranu svých občanů akumulováním vojenské síly s cílem úspěšného vedení války, která je podle nich nevyhnutelná. Neorealisté v tomto ohledu přidávají možnost defenzivní kooperace, v ideálním případě ze strategického hlediska s velkými mocnostmi (Burchill 2005: 43-49; Waisová 2009: 114-117).

1.2.2 Liberalistický přístup

Liberalní politika je primárně založena na dostatečné míře komunikace mezi aktéry, jejichž zájmy lze dlouhodobě a v široké míře sloučit skrze vzájemnou integraci, za což byli silně kritizováni ze strany realistů. Pro ty bylo takové vytváření spojení pouze důsledkem vnějšího ohrožení a touhou přežít, ztotožňovanou i s konceptem národního zájmu.

Cílem liberalismu je prosazování přirozené racionality, v oblasti svobody myšlení, vůle jednotlivce a demokracie. V jeho zájmu je taktéž oprostít se z okovů státní moci, její persekuce a všudypřítomné nadřazenosti. Konstitucionálně garantovaná práva mají hájit svobodu v oblasti práv jednotlivce, politického prostředí a zaručovat jejich rovnost před zákonem. Tyto myšlenky však nemají zůstat jen na úrovni státu, ale přenést se i do prostředí mezinárodního systému v podobě globalizace – ekonomické, politické, duchovní. Díky tak širokému pojetí je liberalismus rozdělený na několik proudů (Kratochvíl 2010a: 165-172; Waisová 2009: 118-129; Burchill 2005: 104-151).

Ekonomický liberalismus Adama Smitha zdůrazňuje zájem jednotlivce, kterým je přirozená touha po zisku a kvalitním životě. Stát chápe jako hrozbu, která může vstoupit mezi zájmy jedince a touhu je uskutečnit. Národní zájem se tak v jeho pojetí skládá ze svobody jednotlivce individuálně jednat a jeho ekonomické motivace. Zájem jednotlivce po dosažení ekonomického zisku se tak stává zájmem národním. Jednoduše řečeno, individuální a veřejný zájem splývá v jedno. Úloha státu se tak redukuje na pomoc jednotlivci v cestě za ziskem. Pokud se podaří uspokojit přirozenost člověka, stát je rovněž spokojen. Nástrojem pro realizaci takového záměru je například liberalizace trhu, tj. propojení a zjednodušení administrativy, zrušení vybraných daní, nastartování ekonomiky zahraničními investicemi, navazování bilaterálních smluv s partnery ze zahraničí apod.

Národním zájmem, se podle Smitha stává akumulace jednotlivých vlastních zájmů – jednotlivce či větší komunity, do které náleží (Burchill 2005: 104-151).

Smithův koncept propojeného trhu podle něj zároveň zaručuje bezpečnost tím, že dochází k propojení natolik, že se nevyplácí vést válku, jenž by celý proces a pracně vybudované socioekonomické kontakty narušila nebo úplně přerušila. Pravou příčinou konfliktu je naopak protekcionismus a tržní bariéry. Ty předefinovaly či zakryly přirozenou harmonii zájmů, sdílenou globálně jedinci napříč hranicemi po celém světě (Burchill 2005: 109, 119).

Teorie však podle kritiků nepočítá s přirozeností člověka v negativním slova smyslu, tj. touze využít nabytý zisk na úkor ostatních. Většina lidí nekumuluje zisky stejnou měrou nebo nemá vůbec možnost své zájmy realizovat. Díky tomu se postupně vytváří nerovnoměrná horizontální dělba moci, plynoucí z rozdílného dosažení zisku jednotlivců či skupin. Pokud navíc dojde k ohrožení státu, měl by podle samotného Smitha ideálně zasáhnout stát. Právě zde se teorie střetává s praxí, ale i sama se sebou. Beard se v tomto ohledu staví na stranu liberálů a nabízí řešení v podobě současného budování obchodu a zajišťování bezpečnosti obchodních cest, což dokládá historickým příkladem budování anglického impéria, které zabezpečením svých obchodních tras dokázalo získat světovou nadvládu (Beard 1934; Beard 1935, 1972: 163; Burchill 2005: 109).

V současnosti by se dalo hovořit o snaze zabezpečit námořní trasy v rámci energetické bezpečnosti a ochrany svých národních zájmů, související i s oblastí Afrického Rohu, kde se nachází jeden z nejdůležitějších námořních tranzitních uzlů, kudy putuje ropa a zemní plyn. Tuto teorii potvrzují i vojenské základny hned čtyř států, nacházející se v Adenském zálivu.¹⁴

Kromě ekonomického liberalismu samozřejmě existuje i klasické liberální myšlení, které lze spojit se jmény jako je Jean-Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Cobden, Schumpeter nebo Doyle. Všechny spojuje myšlenka, že válka je něčím nepřirozeným, produktem svébytnosti a iracionálna lidské přirozenosti nebo militaristické, nedemokratické vlády. Pro tyto a jiné liberály může být národní zájem reprezentován pouze státem s liberálně-demokratickým politickým řádem. Šíření těchto myšlenek v rámci

¹⁴ Svoji vojenskou základnu zde má Francie, Japonsko, USA a Velká Británie. Kromě toho jsou v oblasti přítomna vojenská plavidla Ruska, Evropské Unie, Číny a Indie. Snahou je eliminovat nebezpečí pirátství v oblasti Adenského zálivu, které ohrožuje námořní dopravu v této oblasti.

státního uspořádání jiných aktérů je podle nich nástrojem pro usmíření znesvářených stran v mezinárodním systému. Šíření demokracie se tak stává součástí *diskurzivní strategie* zahraničních politik moderních států, které jej někdy označují za národní zájem (Burchill 2005: 112-114; Bílková, Matějková 2010: 125-144).¹⁵

1.2.3 Kritické perspektivy: Marxismus a anarchistické přístupy

Kritika je vždy součástí každé vznikající nebo pevně zažité teorie. V případě teorie národního zájmu, která není stále nikterak pevně definována a pravděpodobně díky neustále se vyvíjející řadě proměnných, na kterých tato teorie závisí, je kritický přístup zcela na místě. Kritická analýza zahraniční politiky si hned na počátku klade otázku, zda národní zájmy v kontextu mezinárodních vztahů vůbec existují.¹⁶

V tomto ohledu směřují kritické teorie přímo směrem k analýze sociální struktury uvnitř státu, která je pro ně nejdůležitější. Na základě odpovědí na otázky typu (a-d) vyvozuje kritická analýza své závěry, tj.:

- (a) Kdo je skutečným tvůrcem zahraniční politiky?
- (b) Jaké zájmy touto politikou sledují?
- (c) Co je zdrojem jejich moci?
- (d) Čí zájmy lze definovat jako zájmy národní?

Už ze samotné struktury těchto otázek lze rozpoznat onen záměr, ke kterému kritická reflexe směřuje. Můžeme říci, že zahraniční politika státu bude vždy reprezentovat partikulární zájmy těch, kteří jsou jejími tvůrci. Jinými slovy, zahraniční politika státu představuje reflexi vnitropolitických a ekonomických struktur státu. Není ani tak podstatné, co si přeje společnost jako to, co si přejí dominantní elity v čele státu, které mají pod kontrolou klíčové zdroje – ať už v podobě ekonomických, tak například institucionálních jako jsou bezpečnostní složky, kontrolní orgány, centrální nebo regionální úřady apod. Národní zájem je podle tohoto přístupu značně zavádějící a zakrývající skutečný fakt, že vlády jednájí pod tlakem úzké a privilegované skupiny, zatímco navenek

¹⁵ Diskurzivní strategií, se rozumí vytvoření diskuze o určitém tématu, popř. způsob zobrazení určité oblasti sociálního světa.

¹⁶ Pro upřesnění je nutné říci, že je název této kapitoly spojen s radikálními přístupy v rámci mezinárodních vztahů a nikterak nesouvisí s filozofickým směrem a jeho kritickou teorií. Souběžně s tím teorie marxismu a anarchistické přístupy odhalují slabiny, silné stránky teorie národního zájmu a odhalují nové pohledy na tento koncept.

se snaží politiku pokládat za „národní zájem“ vycházející ze všeobecného společenského konsenzu (Burchill 2005: 63-103).

Tento rys je podle kritického přístupu doslova nevyhnutelný v třídních společnostech, rozdělených na ty, kteří mají přístup k výrobním prostředkům a ekonomickým zdrojům. V kapitalistických společnostech je rozdělování na veřejné a soukromé zájmy pouze iluzorní a vědomě mystifikující společnost, která svěřila část svých práv do rukou státu, jenž tohoto stavu vědomě a cílevědomě zneužívá ve prospěch úzké skupiny privilegovaných. Ti však tento stav potřebují, díky čemuž se vytváří paradoxní stav symbiózy vykořisťovatelů a vykořisťovaných. Výrobní mechanismy nejsou totiž schopné obstarávat samy. Proto se snaží o vytváření iluze podílení se na tvorbě bohatství státu, kariérních cílech a možnostech spoluvytvářet budoucí prosperitu. Ve finále však většina privátních zájmů přechází coby zájem národní do rukou privilegované vrstvy (Burchill 2005: 63-103).

Tyto myšlenky lze ztotožnit s Marxismem, resp. ideologickým přesvědčením Karla Marxe, který viděl rozdíly v (třídní) společnosti jako základní rozkol v celosvětové lidské společnosti. Nacionalismus a koncept národních států pro něj byly přežitky, překonaným společenským uspořádáním, které je nutné urychleně změnit. Onou změnou, však nebyla poklidná změna systému, ale třídní boj a vzdor kapitalismu. Odhodlání změnit současné kapitalistické systémy provázela i snaha zamezit jeho šíření do dalších zemí. Nástrojem byl import této ideologie, snaha o zavedení plánované ekonomiky a vytváření kolektivního vlastnictví (Burchill 2005: 63-103).

Většina Afriky, má v tomto ohledu dozajista bohaté zkušenosti, i když se mnohdy hovoří o nemarxistickém socialismu a boji proti vykořisťovatelským vztahům s odvoláváním se na koloniální minulost nebo odumírající rodové a patriarchálně-feudální vztahy. Africký Roh v minulosti takto zasáhl například experiment v podobě *vědeckého socialismu* Siada Barrého na území Somálska.¹⁷ Následný konflikt však zasáhl i sousední regiony, především v Etiopii (Solodovnikov 1977: 3; Markakis 2011: 183).

Pokud se opět vrátíme k teorii národního zájmu, tak podle Marxe a Engelse došlo k narušení sociální harmonie¹⁸ a ke zničení obecných společenských zájmů kvůli volnému

¹⁷ Markakis jej ve své knize uvádí jako *vědecký Marxismus*.

¹⁸ Hovoří také o zničení *morální ekonomie* rodinného života.

trhu a kapitalistickým tržním mechanismům výroby. Podle Marxe je tvorba třídního uvědomění neoddelitelně spjata s materiálními zájmy jednotlivce. Ideje, i když jsou svobodně vyjádřeny, nemohou nezávisle existovat – vždy jsou pouze reflexí materiálních poměrů. Ta třída, která vládne materiální síle společnosti, současně vládne intelektuální a ideologickou mocí. Jinými slovy, pojem jako je národní zájem, sám o sobě neexistuje. Ve skutečnosti, jsou zde jediné třídní zájmy, maskované za obecný zájem komunity, což může vždy skončit koncem vlády kapitalismu. Politická vyjádření jako je *národní zájem*, *národní bezpečnost*, *národní obrana* – jsou pouze zástěrkou snažící se zakrýt rozdíly mezi těmi, co vládou a obyčejnými občany. V celosvětovém měřítku se tyto představy nazývají jako neo-marxistické. Třídní boj se přenáší na úroveň států. Národní zájmy jsou v tomto ohledu chápány stejně tak falešné – zatímco buržoazie každého národa od sebe odděluje *národní zájmy*, velké výrobní prostředky vytvořily v každém státě třídu, kterou spojuje jeden jediný zájem porazit vykořisťovatele, bez ohledu na národnost, považovanou Marxisty za mrtví a nepotřebný koncept (Burchill 2005: 63-103).

V případě anarchistické tradice lze nalézt obdobnou kritiku *národního zájmu*, reprezentovanou především silným antagonismem vůči etatismu.¹⁹ Mezi zastánce tohoto přístupu patří Michael Bakunin nebo Peter Kropotkin. Oba spojuje odpor vůči patriotismu a vnucování úlohy státních institucí. To samé platí o lidech s nimi spojenými, jako jsou diplomaté, státníci, politici a byrokrati. Ti jsou podle nich téměř vždy součástí jednoho velkého zločinu, který se skrývá za idejemi budování společného (národního) zájmu – státu. Stát by tak podle nich nejen neměl zasahovat do lidského života, ale vůbec by neměl existovat. Stát se v jejich očích stává synonymem války. Na rozdíl od marxistů tak se státem vůbec nepočítají. O určité formě zřízení se však zmiňují, když mluví o svobodné federaci lidských komunit. Ekonomické či politické cíle společnosti chápou jako antagonismus, který národ spíše rozděluje, než spojuje. O to paradoxní jim přijde tyto snahy označit za národní zájem. Výsledkem takového antagonismu je podle nich neustálý boj, nejen mezi národy nebo státy, ale také (jako u Marxismu) mezi třídami vlastníci výrobní prostředky a těmi, které jsou jimi vykořisťované (Burchill 2005: 63-103).

V Burchillově práci lze také nalézt mnoho odkazů na práci amerického levicového aktivisty Noama Chomského, jehož názory ztotožňuje rovněž s anarchistickým kritickým

¹⁹ Teorie hlásající řízení hospodářství a politiky státem či centralizovanou vládou.

přístupem. Ten se zaměřuje na opomíjenou veličinu v zahraniční politice, kterou je podle něj vliv soukromých korporací na tvorbu zahraniční politiky, jenž v současnosti nabývá bezesporu na intenzitě. Podle něj je zahraniční politika vytvářena v prostředí sociálního vakua, do kterého mají přístup zejména vlivné korporace. Národní zájmy jsou před vnějšími hrozbami chráněny zbytečně složitým vládním *aparátem tvorby politiky*. V tomto prostředí je vliv korporací skryt před zraky veřejnosti, která netuší, kdo a jak jejich zájmy v zahraniční politice prosazuje (Burchill 2005: 88-93).

Přínos kritických teorií je tak zejména v tom, že nás nutí k zamyšlení nad skutečnou hloubkou národního zájmu – do jaké míry je zahraniční politika státu autonomní na vnitropolitické či socio-kulturní situaci, panující uvnitř státu. Rovněž ale přispívá k debatě nad tím, kdo ji skutečně utváří a jaké mohou být jeho případné zájmy na úkor společenského konsenzu. Pro Marxisty a anarchisty bude vždy konvenční prezentace národních zájmů subjektivní formulací. Zejména, pokud budou považovat za objektivní fakt to, že budou tyto zájmy vždy spojovat s úzkou privilegovanou skupinou. Právě převaha subjektivních národních zájmů nad těmi objektivními, většinu diplomatických cílů relativizuje.

Na druhou stranu, jsou teorie jako Marxismus neúspěšné v oblasti formulace a implementace politiky národní bezpečnosti. Pokud totiž panuje snaha přičítat veškeré chování státu jedné privilegované skupině, mající tudíž v rukou i ochranu státu, tak se jejím odstraněním dostáváme do značně nebezpečné situace (Burchill 2005: 102-103).

1.2.4 Anglická škola

Tento směr, reprezentovaný klasickými teoretiky jako je Grotius, Vattel nebo moderními mysliteli jako je Wight, Bull a Vincent, by se dal označit téměř za protiklad vůči Marxismu a anarchistickému přístupu. Nejenom, že Anglická škola silně věří ve stát coby funkční instituci, ale kromě toho předpokládá, že existuje určitý společný zájem v jednotlivých státech napříč mezinárodním systémem, který vznikl diplomatickým úsilím a snahou o dosažení společného konsenzu. Národní zájem tak už není tradičně vymezen

v rámci teritorium státu, ale svoji myšlenkou dosahuje tam, kde je diplomatické úsilí úspěšné o její prosazení (Krpec 2009: 27-28; Burchill 2005: 152-153).²⁰

Národní zájem podle nich nelze držet pouze v „zajetí státu“, ale je s ním nutné podpořit *ideu mezinárodní společnosti* a ochranu světového řádu, čímž zároveň maximalizujeme bezpečnost státu a jeho samotnou existenci. Teoretici Anglické školy, tak věří ve formy vyšších úrovní celosvětové sociální spravedlnosti a víru v univerzální lidská práva, která je zapotřebí prosazovat. Nejen pro blaho společnosti uvnitř jednotlivých států, ale také pro zachování spravedlnosti a funkčnosti mezinárodního systému (Burchill 2005: 153-184).

Výchozím bodem pro funkčnost společnosti uvnitř státu i té mezinárodní, je víra v *humanistické hodnoty* – práva, právního státu, mezinárodního práva a dodržování závazků s nimi spojené. K nim patří respekt nezávislosti každého státu ze strany ostatních, dodržování mezinárodních i bilaterálních dohod. V případě rozkolu mezi státy se zcela rozdílnými politickými nebo kulturními hodnotami, by státy měly usilovat alespoň o dosažení takové formy konsenzu, aby stačila přinejmenším na mírové soužití. K takovéto pragmatické koexistenci je však zapotřebí adekvátních nástrojů, jako je profesionální aktivní diplomacie, přinášející konstruktivní jednání a výsledky v podobě mírových ujednání.²¹ Dalším užitečným nástrojem je vytvoření mezinárodní organizace (společnosti národů), sloužící jako vhodná platforma pro jednání mezi státy s rozdílnými ideologickými názory, které by byly jejími členy. Zároveň by byla ponechána patřičná flexibilita pro sledování svých národních zájmů (Krpec 2009: 28-29).

Národní zájem však sám o sobě neurčuje obecné hodnoty pro výstupní formu zahraniční politiky. Pro tento účel zde proto existují obecné hodnoty, které by měly být respektovány, zároveň by ale neměly nikterak omezovat lidskou svobodu. Jen pokud jsou cíle zahraniční politiky státu jasně definovány a zároveň se řídí těmito již dříve vytvořenými a funkčními hodnotami, je koncept národního zájmu smysluplný. Tento směr tak počítá s tím, že jsou národní zájmy racionálními strategiemi k dosažení lepšího ekonomického nebo společenského postavení obyvatelstva vybraného státu, který jej

²⁰ Tím se tento směr řadí do myšlenkové oblasti mezi realismus a kosmopolitní přístup, prosazující myšlenku globální pospolitosti. Podle Wighta se Anglická škola nachází mezi realismem a revolucionismem. Názory, ztotožňující tento směr s realismem či za jednu z jeho ideologických podskupin, lze vyvrátit argumentem, že Anglická škola nepovažuje mezinárodní systém za anarchistické prostředí bez jakékoliv nadřazené autority.

²¹ Ta slouží jako vhodná prevence vypuknutí konfliktů.

prosazuje v mezinárodním systému nebo na svém či regionálně vymezeném území (Krpec 2009: 27-31; Burchill 2005: 152-184).

Jak lze ale donutit státy k jednání v rámci prosazovaných všeobecných hodnot? A komu vůbec toto jednání bude užitečné? S těmito otázkami přichází především morální relativismus, který pochybuje o těchto hodnotách. Ty totiž nikterak přesně nedefinují politické jednání. Obecně vytvořené dobro celku se totiž bude dotýkat pouze těch, kteří jej buďto vytvářejí nebo dodržují. Konkrétní znění normativních pravidel však může vyhovovat pouze vybrané, chceme-li privilegované skupině, o které se již zmiňovaly kritické teorie. To by vedlo ke zneužívání nejen národních zájmů, které jsou výchozím bodem zahraniční politiky, ale i celého mezinárodního systému, jelikož se Anglická škola snaží o globální respektování těchto pravidel. I sebe důkladnější rozbor a příprava normativních pravidel a hodnot nemůže nikdy postihnout většinu, a už vůbec ne něco jako globální společnost (Krpec 2009: 31-32; Burchill 2005:180-184).

I přesto má ale tato teorie řadu pozitivních ohlasů a zastánců, kteří se v praxi snaží o její prosazování na půdě OSN nebo v africkém případě prostřednictvím Africké Unie (AU). Kroky těchto organizací se můžou zdát obtížně prosaditelné, ale svoje místo bezesporu mají. Vytvářejí prostor k aktivnímu diplomatickému jednání pro dlouhodobé i krátkodobé cíle v globálně pozitivních oblastech jako je rozvojová pomoc, lidská práva, životní prostředí, problematika uprchlíků, nelegální migrace a organizovaný zločin, odzbrojení a zákaz nehumánních vojenských prostředků a mnoho dalších celosvětových problémů.

1.2.5 Konstruktivismus

Jak už sám název napovídá, v očích tohoto přístupu je národní zájem *sociálním konstruktem*, který je vytvořen ve specifickém politickém a kulturním prostředí, ve kterém je taktéž formulována i zahraniční politika. Společnost každého státu je tvořena svoji identitou, tvořící primární zdroj, ze které pramení povaha jejich zájmu.²² Zájem je tak něco, co mohou lidé mezi sebou navzájem sdílet, společný povahový rys vznikající ve specifickém sociálním kontextu, ve kterém žijí. Z toho následně vzniká určité přesvědčení

²² Význam a definice identity jsou popsány v následující kapitole 1.5.1.

nebo názor o tom, jakou formou by měly být tyto společné aspekty²³ prezentovány ve veřejném prostoru, tudíž i v politice prostřednictvím jejich reprezentace (Burchill 2005: 185-211; Krpec 2009: 45-51).

Identita však nemusí být vždy společná celému státu, který známe z konceptu tradičních evropských národních států. Mnohonárodnostní státy sebou často přinášejí do tohoto konceptu hned několik identit napříč společnostmi. Pokud se tak stát diferencuje na několik sub-státních skupin obyvatelstva na základě odlišné identity, vytváří se obdobný počet odlišných zájmů v jednom státě. V globálním měřítku se tak vytváří spletitá a nepřehledná struktura společenských zájmů, které lze jen obtížně nazvat národními (Burchill 2005: 185-211; Krpec 2009: 45-51).

Podle Wendta je národní zájem sociálním komplexem, tvořený čtyřmi potřebami, kterými jsou: fyzické přežití, ekonomické prosperity, autonomie a kolektivní sebeuvědomění. Pokud nejsou uspokojeny, tak státy zanikají. Materiální povaha zájmů tudíž ustupuje do pozadí před lidskou přirozeností (potřebami) a idejemi. Tyto člověku *přirozené zájmy* se nacházejí v úzkém kontaktu s *identitou*, která je postupem času určitým způsobem formována – buď u jednotlivce, ale i u státu.²⁴ Jinými slovy, identita v tomto ohledu představuje to, čím aktér je a zájem to, po čem touží. Jménem společné identity, dochází k přijetí společenského konsenzu snáze, jelikož mají tito jednotlivci pocit, že spoluvytvářejí ideu národního státu.²⁵ Jedná se však i o zpětnou vazbu v rámci tvorby identity ze strany zájmů. Ty se totiž formují prostřednictvím sociálních interakcí a následně zpětně formují identitu. Stejný mechanismus utváření identity je aplikovatelný i na státy, které tím, že jednají v mezinárodním prostředí s ostatními státy, tak si utvářejí svoji vlastní identitu. Ta se tak utváří vnitřním procesem interakcí aktérů uvnitř (viz výše), ale i vnějším prostorem, kde dochází ke kontaktu s jinými státy (Burchill 2005: 185-211; Krpec 2009: 45-51).

Nelze také opomenout fakt, že na vnitrostátní úrovni jsou národní zájmy konstituovány dominantními skupinami ve společnosti (elitami), které se jimi snaží zajistit konkrétní identitu státu. Politickými elitami prosazované národní zájmy se snaží sledovat

²³ Kulturní tradice, zvyky, společné dějiny, představy a hodnoty.

²⁴ Identita státu vzniká tím, že občané přijímají závazky pro společné jednání v souladu se společným ideovým přesvědčením.

²⁵ Wendt dokonce hovoří o určitém závazku k přijímání stejných rozhodnutí, které vycházejí ze společné identity.

kontinuitu již zavedených (ale vyvíjejících se), sociálně akceptovaných idejí, vymezující státní identitu. Díky tomu občané tyto představy přijímají jako společnou ideu i přesto, že s ní osobně třeba i vůbec nesouhlasí (Krpec 2009: 49).

„Pro pochopení národních zájmů je třeba zkoumat nikoli mezinárodní strukturu moci, ale strukturu sdílených významů a hodnot. Státy se nacházejí v husté síti transnacionálních a mezinárodních sociálních vztahů, které ovlivňují a tvarují jejich vnímání světa a jejich role ve světě.“ (Krpec 2009: 49-50)

Národní zájem je tak do určité míry předurčen nejen identitou a mírou odpovědnosti politických elit, ale také určitou normativní složkou, která se nachází v mezinárodním systému, a podle které se do určité míry řídí nebo jsou jí ovlivněni tvůrci všech zahraničních politik, resp. národních zájmů. Mezinárodně uznávané hodnoty a normy se však v čase proměňují. Touto proměnou se řídí i státní zájmy v celém systému a jejich tvůrci, tj. reprezentace státu, elity, dominantní skupiny (Krpec 2009: 50).

I přesto, že jsou národní zájmy předem zkonstruovány mezinárodní situací, ve které se nacházejí, tak představitelé v čele jednotlivých států v určitých ohledech jednají subjektivně. Konkrétním případem je například situace – sociální konstrukt – kterou je bezpečnost. V té nelze jednat vždy podle normativních pravidel mezinárodního systému. Další příčinou, která ovlivňuje subjektivní konstrukci národního zájmu, jsou specifické zdroje, ze kterých elity pocházejí, a ke kterým se hlásí – např. kulturní, jazykové a institucionální prostředí. Proces rozhodování a konstrukce národního zájmu, se tak skládá z individuálních preferencí tvůrců politik, představ o obecné struktuře vnějšího sociálního prostředí a mírou omezení vyplívajících z kulturních a institucionálních podmínek vnitřního sociálního prostředí (Krpec 2009: 51).

1.3 Otázka legitimacy národního zájmu

V otázce získání legitimacy národního zájmu panují různé názory. Začít lze u obecné teze Hanse Morgenthaua, podle kterého spočívá národní zájem v integritě teritoria státu, jeho institucí a kultury. Nebo od realistické snahy získat maximální nezávislost až po co nejsilnější ekonomickou či politickou integraci, vycházející z funkcionalistické

integrační teorie a evropského federalismu. Bohužel většina těchto, ve skrze *substantivních* přístupů, z hlediska získání legitimacy národní zájem dostatečně nedefinuje. Díky tomu se jako optimální řešení nabízejí *procedurální kritéria*, která pokud jsou splněna, lze daný proces považovat za legitimní národní zájem; tj. reflektující vnitřní i vnější legitimitu. Například podle Kratochvíla to jsou (Kratochvíl 2010b: 6):

- (1) kritérium relevance;
- (2) kritérium konsenzu;
- (3) kritérium vnější přijatelnosti.

Podle kritéria relevance je možné usoudit, že za národní zájem lze označit pouze ten druh politiky, který zásadním způsobem ovlivňuje fungování společenství, podstatně proměňuje jeho základní charakteristiky nebo mu díky němu vznikají nová práva a povinnosti. Ze závěrů empirických výzkumů relevance politik, vztahujících se ke zkoumání národnímu zájmu vyplývá, že k ověření správnosti takového tvrzení může posloužit i to, že jsou ve společnosti určitá zásadní témata přítomna delší dobu.²⁶ Kromě toho se tomuto tématu, označované později za součást národního zájmu nebo sloužící k analytickému zhodnocení jeho relevantnosti, věnují ústřední vládní instituce společenství. A to bez ohledu na politickou či ideologickou orientaci těch, kteří tyto klíčové politické nebo státní instituce zastupují.²⁷ V oblasti veřejného prostředí je důležitá přítomnost relevantních témat v mediálním a společenském diskurzu (Kratochvíl 2010b: 5-6).

Druhým, v našem případě zcela zásadním, je kritérium konsenzu.²⁸ Podle něj se relevantní společenská otázka, jež se stala nebo je po delší dobu součástí veřejné diskuze, stane iniciačním bodem proměny postojů tvůrců dané politiky natolik, že posléze vznikne konsenzus mezi stranami, které jsou do problematiky zainteresovány. O individuální preference nebo vytvoření většinového stanoviska, tak v tomto případě nejde.²⁹ Proces by

²⁶ Kratochvíl v tomto směru uvádí období od několika měsíců do několika let.

²⁷ Zdrojem pro tyto informace mohou být programové dokumenty ústředních orgánů nebo projevy nejvyšších představitelů. Neméně významné jsou informace vycházející z průzkumů veřejného mínění, pokud jsou však k dispozici.

²⁸ Zásadní z toho důvodu, že se tato práce věnuje státu – Etiopii, ve kterém by mělo být hledání společenského konsenzu zásadním politickým tématem. V praktické rovině však k takovému postoji mnohdy chybí politická i společenská vůle.

²⁹ Zde můžeme mít například na mysli častou sumarizaci dílčích zájmů do většinově akceptovatelné představy, která je následně nenápadně včleněna do programu politické strany. Ta se jej následně snaží legitimizovat ve volbách. Pokud následně tato strana uspěje a získá podporu, může se tento prvotně dílčí zájem malé skupiny občanů stát „národním zájmem všech“.

měl být postupný a změna v utváření veřejného a politického názoru na dané téma přirozená. Při zkoumání, zda skutečně *konsenzus* vznikl, je nutné rozlišovat tři zásadní proměnné (Kratochvíl 2010b: 6):

- (a) cíle určité politiky;
- (b) obecné strategie, jejichž prostřednictvím by mělo být daného cíle dosaženo;
- (c) konkrétní taktické kroky.

Jednání o dosažení konsenzu by měla probíhat prostřednictvím *otevřené diskuze*, do které se mohou zapojit všichni členové společnosti.³⁰ Těm by tak mělo být umožněno podílet se na tvorbě politiky státu. Základní platformou pro tyto debaty by měly být méně formální setkání mezi občansko-právními reprezentací, lidem a politiky. Stejně tak by měl celý proces probíhat synchronně na půdě státních orgánů mezi politickou reprezentací různých stran, které by měly mít možnost připomínkovat vznikající normy během legislativního procesu.

Vnější přijatelnost, coby poslední kritérium legitimacy národního zájmu, vychází z domácího konsenzu, který směřuje nejčastěji prostřednictvím zahraniční politiky do vnější sféry státu jako určitý druh jednání či postoje, jenž by neměl být v kontrastu s národními zájmy ostatních států. Veškeré tyto zájmy přitom posuzujeme z pohledu přijatelnosti ze strany mezinárodního společenství, jehož reakcí může být odmítnutí a kritika například na půdě OSN nebo pozitivní ohlas v podobě politické, ekonomické nebo dokonce vojenské podpory. Vzhledem k problematice definování mezinárodního společenství, ve kterém často panují odlišné politické a kulturní hodnoty, je vhodnější zvolit skupinu států, pro které platí společný referenční rámec jejich zahraničních politik nebo ideálně společných národních zájmů (Kratochvíl 2010b: 6-7). Africké státy jako je Etiopie je tak vhodnější posuzovat například z hlediska (ne-)plnění společných cílů, které vytyčila Africká unie (AU) či regionální uskupení pod názvem Mezivládní úřad pro rozvoj (IGAD).

³⁰ Ke splnění této podmínky je nutné, aby společnost nejen mezi sebou komunikovala, ale také aby vůbec takto veřejně a otevřeně mohla diskutovat. K tomu je zapotřebí svoboda projevu a úroveň sdělovacích prostředků bez cenzury.

1.4 Teorie státního zájmu a náboženství

Autor si dovolil nahradit *národní zájem* o něco starším *státním zájem*, aby tak upozornil a napomohl pochopit další dimenzi vzájemného společenského vztahu uvnitř státu, který nemusí být vždy jen otázkou minulosti, ale může být stále diskutovaným tématem. Vztah státního zájmu a náboženství je důležitým předpokladem pro následné pochopení zájmu národního.³¹

Vztah státního zájmu a náboženství zvolil autor samozřejmě také z důvodu tematického vymezení práce, zaměřující se na vliv a postavení monoteistického náboženství – křesťanství a (především) islámu – v zemi (Etiopii) se silným náboženským cítěním napříč společenským i politickým spektrem. I přesto, že se vztah konceptu státního zájmu a náboženství začal utvářet v renesanční Evropě, můžeme z tohoto procesu vyjmout několik univerzálně platných zásad a v obecnější rovině je aplikovat na současné utváření vzájemných vztahů státních zájmů a náboženství jinde ve světě, kde nám mohou do určité míry pomoci pochopit vzájemné souvislosti utváření společenského konsenzu, domácí politiky a následně i politiky zahraniční.

Při hledání souvislostí mezi státním zájmem a náboženstvím nesmíme tihnout k přesvědčení, že se jedná o zjednodušenou formu dichotomie *stát versus náboženství* nebo *mravnost versus politika*, spojované s machiavelistickým viděním světa (Kratochvíl 2010a: 63).

Mnohdy se hovoří o neshodě mezi morálně-teologickým učením duchovních a politikou nejvyšších politických představitelů. Jak náboženské instituce, obce, duchovní, tak politické vedení totiž nabízejí rozdílné odpovědi na společenské otázky a možnosti jejich řešení. Problém neshody ale nelze hledat v odmítání normativních státních norem ze strany náboženské obce a naopak, tj. v opovrhování morálními normami ze strany státu. Vždyť sami duchovní se na tvorbě světských zákonů od samého počátku podíleli. Díky tomu by tak popírali sami sebe. Stát, ve kterém jsou navíc náboženská víra a náboženské instituce hluboce zakořeněny, nemůže náboženské morální zásady nahradit principem

³¹ Tato kapitola slouží spíše jako teoretické vymezení vztahu státního zájmu a náboženství, který byl utvářen v renesanční Itálii. Zároveň se však také snaží o co nejrelevantnější aplikování jednotlivých obecných zásad tak, aby vyhovovaly pozdějším tvrzením v případě etiopského státu, který má paradoxně minimálně stejně starou křesťanskou tradici. To samé lze ale tvrdit i o tradici islámské, připisující Etiopii (dříve známou pod názvem Abyssinie nebo Habeš) zvláštní význam samotný Korán.

státního zájmu, jelikož by ztratil legitimizační oporu, která se opírá jak o morální zásady, tak o věřící, kteří si za tímto náboženstvím stojí. Mnohdy se tak ukazuje, že je někdy protiklad náboženství a státního zájmu produktem pozdějšího výkladu, nežli dominantním prvkem vzájemného vztahu náboženství a státního zájmu (Kratochvíl 2010a: 65-71).

Vztah státního zájmu a náboženství lze interpretovat optikou tří základních přístupů a myšlenkových tradic.

První z nich je interpretace funkcionalistická, která náboženství chápe jako významný prvek politického života, zároveň jej ale staví do naprosto podřízené pozice vůči státnímu zájmu.³² V rukou vládnoucích autorit, se nicméně náboženství stává silným a dostačujícím nástrojem, které jim slouží k vládnutí minimálně na jejich území. V tomto ohledu slouží náboženská morálka „pouze“ jako návod k tomu, jak by se měly politické autority v čele státu chovat, nejsou však nikterak závazné. Při jejich nedodržování lze ale tvrdit, že jejich chování není správné, čímž vládní elita ztrácí část legitimacy, která je pro státní zájem nedílnou součástí (Kratochvíl 2010a: 64-65).

Druhým přístupem je tzv. *princip oddělení obou sfér*.³³ Státní zájem se naplno realizuje v politické oblasti, zatímco náboženství slouží jako vedlejší stabilizační prvek, přičemž obě oblasti jsou od sebe striktně odděleny. Spojuje je pouze cíl, kterým je dosažení dobra a spravedlnosti. K tomu ale obě sféry využívají odlišných prostředků. Zatímco náboženství spoléhá na princip *sola grata* – nenásilnou a od zákona osvobozující formu „boje“. Světská moc se naopak snaží právo vynucovat. Díky tomuto rozdělení by se mělo rozhodování o světských zájmech přenechat světské sféře, resp. státním institucím. Těm je tak svěřena veškerá moc a právo na provádění politiky státního zájmu, ze které je vyňata pouze oblast náboženství a duchovna, jež plně náleží do rukou duchovních (Kratochvíl 2010a: 65-67).

Třetí přístup lze objektivně nazvat jako neoddělitelné spojení politiky (státního zájmu) a náboženství, kdy ani jedna složka nemůže rozhodovat bez té druhé a zároveň se doplňují.³⁴ Náboženství v tomto ohledu vytváří základní podmínky pro fungování politiky.

³² Tento přístup vychází z Machiavelliho (1469-1527) principu dominance politiky nad náboženstvím.

³³ Koncept oddělení sfér vychází z Lutherovi (1483-1546) formulace, která odděluje evangelium od světské říše a reaguje tak na doktrínu dvou mečů od papeže Bonifáce VIII. (1235-1303), který se snažil vládnout nejen skrze církevní moc, ale i prostřednictvím sekulárních vládců.

³⁴ Tento přístup vychází z učení Giovanniho Botera (1544-1617), který se zabýval otázkami souladu zájmy panovníka, státu a náboženství. V islámské tradici by se mohlo obdobně hovořit o chalífátu, coby formě

Funkčnost státu vychází z přítomnosti transcendentních hodnot ve společnosti, jejich udržování a optimalizace pro potřeby státu, tj. jeho státního zájmu. Politika státního zájmu se stává úspěšnou pouze tehdy, pokud zároveň slouží vyššímu principu, Bohu. Náboženství je tak přinejmenším předpokladem či spíše nutnou podmínkou dobré vlády. Pokud tedy politické elity naplňují takovéto morální hodnoty, stává se tak státní zájem nejvyšší hodnotou politického života.³⁵ Náboženství se tak stává jakýmsi očišťujícím prvkem v procesu formování a realizace státního zájmu.³⁶ Transcendentem vytvoření morální principy by však neměly nijak omezovat politické elity v realizaci úspěšné politiky, obraně státu a vytváření všeobecného blahobytu. Ač se to zdá jako drobná vsuvka na konci věty, tak ve skutečnosti se jedná o velmi důležité upozornění na to, aby se politika nestávala příliš křečovitou procedurou, jednající podle fundamentálních dogmat a reálná moc neupadala ve prospěch náboženských kleriků.³⁷ I přes tento pomyslně zdvižený prst nad případným zneužíváním této myšlenky ve prospěch duchovních, je pro náboženství celý tento koncept prosazování státního zájmu objektivně přijatelný (Kratochvíl 2010a: 67-71).

Pozice	Interpretace
1) Dominance	Náboženství je státnímu zájmu podřízeno
2) Oddělení	Náboženství a státní zájem jsou autonomní oblasti
3) Splynutí	Náboženství a státní zájem se vzájemně podporují a překrývají

(Zdroj: Kratochvíl 2010a: 67)

vlády, kdy je panovník Poslem Božím, tudíž přímo Bohem zvoleným. Státní zájem je tak přímo předurčen naplňovat boží vůli a zároveň vystupovat podle morálních norem.

³⁵ Od těchto hodnot se mohou politické elity odchýlit pouze ve výjimečných případech, nikoliv kvůli svému osobnímu prospěchu, ale pouze v případě, kdy takové opatření slouží zájmu společnosti, tj. státu.

³⁶ V tomto případě se hovoří o tzv. „logice víry“ nebo též božském rozumu. Ten může být ohrožen jedině lidskou egoistickou logikou.

³⁷ Popřípadě nebezpečí, že se náboženská morálka zvrhne v politicky motivovanou formu, využívající transcendentní nároky v sekulárních sporech nebo ve prospěch nastolení čistě teokratické vlády.

1.5 Národní zájem v multi-etnickém státě

Jak se vyrovnat s etnickou různorodostí? A navíc najít společenský konsenzus? Problém, týkající se postupně i dříve jasně definovaných národních států v Evropě, dostává v kontextu mnohonárodnostního státu zcela nový rozměr. Národní zájem je nutné vidět nejen jako určitou definici politik, ale také pragmaticky jako „obyčejný“ společenský konsenzus. Tím už se jeho hodnota, zejména v multi-etnických státech výrazně zvyšuje. Ve státech s vysokým počtem etnických skupin, jako je Etiopie se totiž snáze generuje napětí, které následně může přerůst i v etnický konflikt. Proto je nutné v takovýchto podmínkách konsenzus usilovně hledat, ať se týká politických, ekonomických nebo sociálních aspektů vybrané společnosti.

Abychom vůbec mohly definovat národní zájem, je nutné nejprve předejít pravděpodobným nesrovnalostem tím, že definujeme tři základní společenské rysy, kterými jsou identita, etnicita a národ. Jejich správné vymezení nám později pomůže vyhnout se jejich mnohdy nesprávné interpretaci. Ta se v praxi uplatňuje zejména v politickém prostředí jako nástroj k ovlivnění mas a slouží tak jako zbytečný zdroj konfliktu ve společnosti.

1.5.1 Identita, nacionalismus, etnicita, národ

Pro pochopení formování národního zájmu jako celku, je nezbytně nutné teoreticky vymezit sociologické (společenské) pojmy, jako je *identita*, *nacionalismus*, *eticita* a *národ*, se kterými se posléze setkáváme i na úrovni politicko-právní. Navíc, bez této teorie nelze plně pochopit námi zvolenou praktickou rovinu v prostředí *multi-etnického státu*, jakým je Etiopie.

Identita sedá obecně označit za společensky pozitivní (sdílený) rys (kultura, jazyk, náboženství, etnicita apod.), odlišující se od ostatních.³⁸ Jedinec je nositelem nesdílené *osobní identity*. Sám však může přijímat více kolektivně sdílených identit v rámci určité skupiny – tj. přijímat *sociální identitu*. Může tak být nositelem například určité kulturní identity, ale zároveň i náboženské nebo jazykové. Ve všech těchto rovinách se ale

³⁸ Samotné slovo *identita* pochází z lat. výrazu *identicus* (totožný).

projevuje určitý pocit podobnosti mezi členy dané skupiny. Obě roviny identity se také navzájem doplňují a obohacují (AntropoWeb 2014; Giddens 2005: 38-39; Tesař 2007: 51-60).

Z pohledu *teorie sociální identity* se jedná o přirozenou lidskou potřebu vymezovat se jako příslušník určité skupiny. Z pohledu jedince je tak přirozené mít sociální identitu.³⁹ Nejedná se však o žádnou konkrétní formu identity. Člověk sám sebe zařadí nebo je z pohledu ostatních zařazen do určité sociální skupiny, v rámci které je tato identita sdílena a udržována (Tesař 2007: 51-60).⁴⁰

V případě identity lze taktéž rozlišovat (a) perspektivu *substanciální*, kde je identita vnímána jako nositel specifických, kulturních a historických (identifikačních) znaků a jako osudová forma příslušnosti k vybrané skupině, třídě, vrstvě, národu či dokonce k civilizaci. Vedle ní existuje (b) *funkcionální* pojetí identity, zdůrazňující specifické navrstvení sociálních rolí a příslušnosti, jež se odlišným způsobem hierarchizují a odlišně projevují v závislosti na konkrétních (aktuálních) komunikativních situacích. To znamená, že se může formovat a postupně utvářet (Havelka 2010: 10-11).⁴¹

Postupně se může identita u každého jedince nebo skupiny kategorizovat z hlediska jejího významu. Pořadí důležitosti ale nemusí vždy zohledňovat její celkový vliv. Proto lze přistoupit na *Freemanovu studii* (2003), která rozděluje identity do tzv. **prioritních shluků** (*nadskupin*) na základě společných rysů (Tesař 2007: 52):

- (1) „konfliktní“ (náboženství, rasa, národ)
- (2) „ekonomický“ (společenská vrstva, stupeň vzdělání, povolání)
- (3) „demografický“ (věk, pohlaví)
- (4) „geografický“ (bydliště, politická orientace)

Toto rozložení jednotlivých typů identit do „společných skupin“ nelze samozřejmě chápat za pevně dané. Vždy záleží na daném jednotlivci nebo skupině, kontextu, času a

³⁹ To ji velmi úzce spojuje s etnicitou, kterou lze tímto způsobem taktéž definovat. Rozdíl je však v tom, že etnicitu nelze tak snadno sdílet napříč různými společenskými rysy nebo vrstvami.

⁴⁰ Taktéž vlivem zřejmých charakteristik jako je rasa, věk či pohlaví.

⁴¹ Funkcionalistický přístup vylučuje představy o ztrátě identity vlivem vnějších okolností jako je integrace do jiné společnosti například během emigrace, nuceného přesídlení, politické anebo ekonomická integrace na úrovni státu, popř. celého společenství. Funkcionalistický přístup je tak v tomto ohledu flexibilnější a v současnosti více upřednostňovaný.

prostředí, ve kterém se jejich identity utvářejí. Je ale možné rozeznat jisté souvislosti, kterými se identity formují, a které k sobě mají blíže.

Identita může existovat jak na úrovni jedince ve společnosti, tak na úrovni státu, o které hovoří především konstruktivisté při svém pohledu na politiku národního zájmu.⁴² Identita jednotlivce je taktéž úzce spojena s jeho *etnicitou*, čímž se vytváří **etnická identita**.⁴³ Zde je vhodné připomenout funkcionalistický přístup (včetně možnosti identitu utvářet) a podotknout, že etnická identita začíná být důležitá ve chvíli, kdy její nositel cítí, že je ohrožená. Prostorem, kde se tak identita utváří (formuje) je sociální interakce a ne odloučení. Vnější vlivy jako například média tudíž mají příležitost nahlížení na identitu částečně ovlivnit (Eriksen 2008: 348).

Stejně tak se děje v případě politiky. Z hlediska definice identity se může zdát nepotřebným uvádět politické tendence, snažící se využít identitu ve svůj prospěch. Nicméně v praktické rovině bychom poté nedokázali porozumět mechanismům, které původní významy překrucují nebo spojují (ne)logicky dohromady. **Politika identity** spojuje téměř veškeré zde diskutované „proměnné“ v utváření určitého společenského konsenzu. Ve své podstatě totiž může tato politika být nacionalistickou, etnickou, kmenovou, klanovou, náboženskou (konfesijní) nebo regionální. Vždy ale souvisí s určitým územím a konkrétní skupinou. Cílem politiky identity je zveličení určitých sociálních odlišností, prostřednictvím redukce řady malých společenských rozdílů pouze na několik málo obrovských rozdílů, souvisejících s národností, etnickou identitou, náboženstvím nebo územní sounáležitostí (Eriksen 2008: 348-351).

S identitou zároveň úzce souvisí **nacionalistické ideologie (nacionalismus)**, které se staly natolik silným kulturním fenoménem, že se staly jedním z hlavních analytických cílů sociálních věd jako je antropologie, sociologie nebo politologie (Eriksen 2008: 331).⁴⁴

Pohledem antropologické definice je nacionalismus ideologií, která usiluje o to, aby kulturní hranice odpovídali těm politickým, tj. aby v jednom státě žili lidé pouze „jednoho druhu“ (jedné etnické skupiny) a tudíž, aby existovaly mezi státními institucemi (státem) a kulturou (etnicitou) jeho občanů jen minimální rozdíly. V zájmu posílení soudržnosti, jsou

⁴² Více kapitola 1.2.5.

⁴³ Označuje kolektivní identitu, založenou na vnímaných kulturních podobnostech a rozdílech.

⁴⁴ Nacionalismus bývá označován jako produkt modernity. Do podoby, v jaké ho známe dnes, se vyvinul ve Francii a Německu během Francouzské revoluce. Kořeny však má už ve francouzském osvícenství a německém romantismu.

jiné etnické skupiny demonizovány. Směrem k jiným národům, je však důležitý pravý opak, tj. co největší charakterová jedinečnost a odlišnost od ostatních, která se realizuje v *národním symbolizmu, kulturní identitě* i *etnicitě*. Nacionalismus také využívá částečně toho, že se lidé v dané společnosti odpoutali od svých dřívějších vazeb k rodu, náboženství nebo místním komunitám. Nacionalismus následně utváří novou politickou komunitu, jež je definována na základě určitých sdílených etnických či kulturních rysů, tj. *národ* (Eriksen 2008: 331-333, 349).

Od nacionalismu vede přímá cesta ke studiu *ethnicity*. Podle obdobných definic je totiž nacionalismus zvláštním případem etnické ideologie, která se snaží ve jménu určité etnické skupiny vypátrat a obhajovat svůj původ, na kterém staví základy *národa* a státu, ke kterému se hlásí, a který můžeme v některých případech nazvat *národním státem* (Eriksen 2008: 331-339).⁴⁵

Co je ale *eticita* a v plurálu používaný výraz *etnická skupina*? Podle Giddense je to označení souboru kulturních praktik a názorů určité skupiny lidí – *etnika*, odlišující se tak od ostatních⁴⁶ (etnik, etnických skupin), kteří je zároveň jako odlišné chápou.⁴⁷ Mezi charakterové rysy, kterými se *etnika* stávají odlišnými, nejčastěji patří náboženství, jazyk, dějiny, kolektivní zkušenosti, původ⁴⁸ nebo styl oblékání, kterým patřičně prezentují svoji jinakost.⁴⁹ Veškeré tyto rozdíly jsou přitom *naučené* a ne *získané*.⁵⁰ Etnicitu ale též zjednodušit na přirozenou potřebu lidí pro jistý řád, klasifikaci a hranice – *přirozenou potřebu diferenciac* – čímž se dostáváme na pomezí sociálního konstruktiva a konstruktivistického přístupu. Ten v duchu „relativizace všeho“ zdůrazňuje neustálé formování a přetváření etnicity, která se obdobně jako *identita*, projevuje v různých

⁴⁵ Těmito případy se rozumí to, když v nově vytvořeném státě dominuje jedna nebo více etnických skupin se stejnými politickými názory, popř. kulturní identitou. Zde vyplývá na povrch rozpor v podobě časového rozmezí mezi počátkem vzniku samotné nacionalistické ideologie, který spadá zhruba do začátku 19. století a mezi jeho kořeny „sama sebe“ – tj. obdobím kultury (*národa*), sahající často hluboko do středověku nebo daleko před n. l. Rovněž neplatí to, že ti, kteří hlásají tuto nacionalistickou ideologii, jsou příslušníci této kultury, ke které se hlasitě hlásí. Ve vztahu *národ – nacionalismus* je jasné, že nacionalismus vznikl později a začal národa využívat k politickým účelům.

⁴⁶ Na úrovni jednotlivce může oscilovat několik etnicit – vyjádřených sebeidentifikací. Etnicita bývá vnímána silněji mezi nižšími společenskými a ekonomickými úrovněmi obyvatelstva jako jsou okrajové menšiny, přistěhovalci nebo uprchlíci.

⁴⁷ Výraz byl poprvé použit roku 1953 sociologem Davidem Riesmanem v polemice o politickém zasahování do vědy.

⁴⁸ Skutečný nebo domnělý.

⁴⁹ V takovémto případě je skutečnou raritou etiopské etnikum z okolí řeky Omo, jehož ženy nosí coby „zdobný“ prvek velká hliněná kolečka v ústech.

⁵⁰ Nelze tudíž například tvrdit, že se členové určitého etnika už rodí jako skvělí válečníci. Zde by bylo na místo upřednostnit biologické predispozice.

situacích s jinou mírou intenzity (Giddens 2005: 227-251; Tesař 2007: 54-56; Záhořík 2012: 16-20).

Výrazem *etnická skupina* můžeme již plynně přejít do podmínek pluralitní společnosti, ve které jednotlivci vytvářejí skupiny, kterých může v rámci jednoho státu existovat hned několik. Společně pak vytvářejí jeden politický a ekonomický celek – stát, který se však etnicky liší na jednotlivé výše zmíněné skupiny. S jistou mírou nadhledu by se dalo hovořit o kaleidoskopu různých barev a tvarů, které se mohou ve vymezeném prostoru měnit, přemísťovat z místa na místo, ale zároveň se nemísí (AntropoWeb 2014; Giddens 2005: 228-229).⁵¹

Mezi etnickými skupinami nicméně panují přirozeně rozdíly, které se projevují různými způsoby. Může se jednat o mocenskou či majetkovou rozdílnost, ale také o určitý druh nevraživosti (etnický antagonismus), pramenící z historických, politických nebo sociálních okolností. To vytváří prostředí pro vznik *etnických předsudků* nebo přímých sociálních konfliktů, které se nejčastěji vlivem nacionalismu stávají válkami, známé spíše pod označením *etnický konflikt*. Nemusí se však jednat pouze o nacionalismus, ale o jakoukoliv ideologii schopnou mobilizovat masy a využít dané etnikum (nebo etnicitu) jako nástroj k dosažení svého cíle – tj. politizace téměř jakéhokoliv aspektu, který se právě hodí k realizaci vytyčeného cíle.

Politizace určitého společenského problému, do kterého jsou zataženy i etnické aspekty, se snaží narušit stávající rozložení moci ve státě nebo na určitém území, což je jedna z dalších příčin etnického konfliktu. Tj. *asymetrické vztahy* mezi menšinami a dominantními etnickými skupinami, které ovládají stát. V případě Etiopie můžeme zmínit odtržení Eritrey od Etiopie počátkem 90. let, což nelze označit za etnickou záležitost, jelikož obyvatelstvo Eritreji tvoří zhruba 12 etnických skupin včetně křesťanských a muslimských. Válka se týkala především dominantního etnika Tigrájů na obou stranách hranice, přičemž mnozí z nich byli příbuzní. Spíše než etnickou pluralitou se tak může konflikt vysvětlovat politickou angažovaností a bojem o moc. Jinými slovy, důsledkem „etnického konfliktu“ není etnicita, ale nespravedlivé společenské uspořádání, nutící zúčastněná etnika vyvážit nespravedlivě (asymetricky) nastavenou strukturu společenských práv (Tronvoll 2000; Eriksen 2008: 340-342, 350).

⁵¹ V tradičních společnostech, včetně afrických států jako je Etiopie, je mnoha etniky aktivně prosazována endogamie, tj. sňatky jen v rámci vybrané skupiny, která chrání kontinuitu jejich kulturní svébytnosti.

Pro jasnější pochopení etnických konfliktů je vhodné alespoň stručně zmínit tři sociologické pojmy: *etnocentrismus*, *skupinové uzavírání* a *alokace prostředků*. **Etnocentrismus** je založený na nedůvěře k „těm druhým“ a snaze hodnotit jejich kulturu podle měřítek té vlastní, čímž se následně rozvíjejí myšlenkové stereotypy. Velmi podobně působí definice **skupinového uzavírání**, projevující se vymežováním skupiny vůči ostatním. Na rozdíl od *etnocentrismu* jsou však v tomto případě aktivně vytvářeny hranice mezi určitými etniky. A to především prostřednictvím nástrojů tzv. *exkluze (vyučování)* jedné skupiny od druhé.⁵² **Alokace zdrojů** je zaměřena na obdobný proces separace, ale prostřednictvím nerovné distribuce majetku a hmotných statků. Takováto situace může být důsledkem vojenského nebo jiného převzetí moci určitou etnickou skupinou, v jejímž zájmu je i to, si tuto dominantní pozici udržet. Moc však může být převzata nepřímo prostřednictvím získání výhodnější ekonomické pozice, ze které dokáže vybraná etnická skupina mít nejen vlastní užitek, ale zároveň i ovlivňovat reálnou moc ve státě na úkor jiné etnické skupiny (Giddens 2005: 236).

Zde se opět pravděpodobně začínáme pohybovat v politicky motivovaném prostředí, resp. **vztahu etnicity a politiky (nacionalismu)**. Vraťme se proto k politice nacionalismu, jeho pravé podstatě a cílům. Jedním z nich je snaha dokázat jedinečnost kultury vybraného *národa*, spojeného historicky s určitým teritoriem.⁵³ S tím také souvisejí požadavky na politickou nezávislost, tj. prosazení suverenity vybraného území nebo alespoň jistá míra autonomie.⁵⁴ **Historická kultura** („původní národ“)⁵⁵, která má své následovníky, ba dokonce přímé potomky v současnosti, nabývá politických ambicí stát se suverénním *státem*. Hranice tohoto státu se snaží prakticky co nejvíce kopírovat území, na kterém se toto obyvatelstvo (etnická skupina) vyskytuje nebo má pocit, že mu historicky

⁵² Může se jednat například o zákaz vstupu na jiným běžně přístupná místa, omezení svobody pohybu, zákaz participace na důležitých rozhodovacích procesech jako jsou volby, taktéž omezení sociálních kontaktů, ekonomických vztahů a v neposlední řadě fyzická separace procesem *ghettoizace* v městech i menších komunitách.

⁵³ Nelze však tvrdit, že by moderní jev, jako je nacionalismus, měl pevné základy už v dřívějších etnických komunitách.

⁵⁴ Nacionalismus může ale také hájit zájmy národního státu, který už dávno vznikl. Například vůči přistěhovalcům, kteří podle něj ohrožují kulturu národa. Tito nacionalisté používají výrazy typu „ohrožování národních zájmů“. V těchto případech ale bývá „národní zájem“ zneužíván k propagandistickým účelům a je přinejmenším silně zavádějící oproti původnímu konceptu (teorii) národního zájmu, který je hlavním tématem této práce.

⁵⁵ Místem, odkud nacionalismus nejčastěji čerpá zdroje pro obhajobu svých tvrzení, nebo kde přímo pátrá po svých předcích, je venkovské prostředí. Odtud také bere své kulturní hrdiny minulosti, kteří jsou mytizováni a ukazováni jako vzor. Souhrnně řečeno, výklad dějin tvoří základy nacionalismu.

náleží. Navzdory snaze o dosažení homogenní etnické struktury obyvatelstva⁵⁶, vnitřní pomyslné hranice (tj. etnické hranice) oddělující obyvatelstvo hraje při vzniku státu menší roli nežli ta, která by měla v budoucnu tvořit státní hranice.⁵⁷ To však nevylučuje tvrzení, že se nacionalismus neuchyluje k metodám, jež pomohou vnitřní etnickou diferenciaci snížit na minimum.⁵⁸ A to buď během snahy o získání nezávislosti, anebo v období po jejím dosažení. Nacionalismus tak propojuje historii, ze které se snaží vycházet, s budoucností a politickým (národním) vědomím (Eriksen 2008: 331-332, 345).

Samostatnou kapitolou jsou pak nacionalistické tendence po získání nezávislosti na koloniální správě, která hranice „narýsovala“ už dávno předtím bez ohledu na etnika žijící na určitém území. Post-koloniální nacionalismus se v těchto případech snaží o připojení území za hranicemi „národního státu“, na kterém se nachází část jeho „národa“. Jinými slovy, pozměnit bývalé koloniální hranice tak, aby nerozdělovaly *národ* na dvě poloviny.

Snaha o co nejpřesnější odpověď na otázku „*Co je to národ?*“ by nám pomohla nejen k jasnému rozlišení toho, co je a co není politikou *národního zájmu*, ale také kdo ji vytváří, a kdo se na ni může popřípadě podílet. Definovat *národ*, lze z pohledu dvou odlišných skupin přístupů. Jedna jej chápe jako *objektivní (existující) koncept*, aniž by se jednalo o nacionalismus.⁵⁹ Druhá skupina, z něj vytváří *imaginární pojem* a natolik jej relativizuje, až jej popírá.

Mezi *objektivní přístup* k definici národu lze zařadit Anthony D. Smithe, podle kterého se jedná o pojmenované historické a kulturní společenství s jedním územím, masovým vzdělávacím systémem a společnými zákony.⁶⁰ Taktéž je ale zdůrazňován význam společného jazyka, který by měl být jeho neoddělitelnou součástí (Shulman 1998; Tesař 2007: 56-57).

Národ může reprezentovat nacionalistickou ideologii, hájící zájmy jedné dominantní etnické skupiny nebo více etnických skupin. Bez ohledu na nacionalismus, lze však národ definovat jako kolektivní identitu či vědomí, obsahující určité etnické rysy

⁵⁶ V Africe prakticky nelze aplikovat evropské pojetí nacionalismu, usilující o národní stát, tj. o shodu mezi státem a etnickou skupinou.

⁵⁷ Nebo se o ni tolik nemluví, jelikož by ztěžovala prosazení nezávislosti nebo uznání práv na ni ze strany mezinárodního společenství.

⁵⁸ Mezi tyto metody může patřit vysídlení „cizího“ obyvatelstva, ozbrojený boj, diskriminace apod.

⁵⁹ Nacionalismus však patří mezi největší zastánce národa.

⁶⁰ Zmiňován je fakt, že u národu samotného se objevuje velký zájem o dějiny – jak o jeho původ, tak celkový průběh dějin.

svých etnik, které se prostřednictvím politické organizace nejčastěji realizují ve formě státu (Tesař 2007: 51-60; Eriksen 2008).

Rozdíl mezi *etnikem (etnickou skupinou)* a *národem* je velmi nejasný a značně zavádějící – ne všechny etnické skupiny totiž mají společnou vůli nebo politické ambice. Někteří členové etnické skupiny si přejí nezávislost a jiní jsou zase spokojeni se současným stavem. Pokud ale mají ve svém vedení nacionalisticky smýšlející reprezentaci, skupina se stává bez ohledu na opačné názory národem. Pokud etnickou skupinu atomizujeme na jedince, tak záleží jen na něm, zda se cítí být příslušníkem etnické menšiny nebo národa. Obdobný rozpor panuje v tom, zda existuje kontinuální přechod mezi etnikem a národem. Modernisté spojují vznik současných národů se společenskými událostmi, související s industrializací, urbanizací, zvýšením gramotnosti, snadnější sociální mobilitou apod. Etnosymbolisté, jako je Smith zastávají kontinuitu mezi etnikem a národem a snaží se analyzovat období přechodu mezi nimi, přičemž ostré hranice mezi nimi neexistují. Dalo by se říci, že s termíny národ a etnikum můžeme mnohdy zacházet natolik volně, že je můžeme až zaměnit (Tesař 2007: 56-58; Eriksen 2008: 338-339).

Národ je, například v očích afrického obyvatelstva, spojen ne s konkrétními etniky, ale se symbolickou komunitou, existující na vyšší úrovni než etnické skupiny, které ji ale vytváří. Národní ideologie je tak spojována spíše s rovnými právy a občanskou společností, nežli s konkrétní vybranou etnickou skupinou. Nacionalismus by se tudíž v takovémto prostředí neměl logicky snažit o vytvoření *monoetnického státu*. To však neznamená, že tak nečiní (Eriksen 2008: 341-342).

Z pohledu *kritického přístupu a konstruktivismu* je národ, například podle Benedicta Andersena, imaginární komunitou, kterou nacionalismus vytvořil pro efektivní mobilizaci mas. Národ v jeho očích existuje pouze tehdy, pokud si člověk dokáže představit jeho existenci.⁶¹ Tímto tvrzením by se Andersen zároveň ztotožnil s konstruktivistickým přístupem, který považuje národní zájmy za *sociální konstrukt*, vznikající teprve až sociální interakcí ve specifickém kulturním a politickém prostředí. Tomu by dokazoval i fakt, že si příslušníci národa uvědomují svoji odlišnost od ostatních národů i bez přímé osobní zkušenosti, resp. bez fyzického kontaktu. Radikálnější kritické teorie jako je anarchismus nebo marxismus národem opovrhují a považují jej za pouhý

⁶¹ Pokud by byl národ sám o sobě abstraktní, znamenalo by to, že nacionalista není loajální k lidem, které osobně zná, ale ke státu a legislativnímu systému, představující jeho „národ“.

nástroj k vykořisťování většiny obyvatelstva (Eriksen 2008: 332-334; Tesař 2007: 56-57).⁶²

Přistoupíme-li na fakt, že národ sám o sobě nikdy fyzicky neexistuje, ale formuje se postupně až (a pouze) v myslích lidí, může být snadné jej pomocí určitých nástrojů ovlivňovat. V tomto ohledu se jedná zejména o *masmédiá*, která dokážou efektivně šířit standardizované ideologické myšlení a mobilizovat velké množství lidí na velké vzdálenosti.⁶³ Podle Andersena je takováto kulturní standardizace nebo homogenizace významným rysem v procesu budování národa. Ten se tak stává nástrojem nacionalismu, resp. státní moci, která jej používá jako stmelující prvek společnosti, jež by se mohla jinak rozpadnout na menší samostatné celky. Prostředí loajality navíc usnadňuje správu státu a fungování institucí, pokud je však jejich struktura pevně ukotvena.

Koncept *národního státu* jde však skrze nacionalistickou ideologii ještě dále a v určitém metaforickém duchu se snaží zastupovat tradiční pozitivní funkce rodiny, sociálních vztahů (socializaci), soudržnosti, pocitu bezpečí, pracovní příležitosti a všeobecné pospolitosti.⁶⁴ Tím tak „národu“ neustále připomíná nejen „odkaz předků“ – *kulturní (národní) identitu*, ale i současné hodnoty, na které by měl být hrdý a vážit si jich. Víra v kolektivní schopnost národa uspokojit zásadní potřeby lidí je základem pro úspěšnou existenci národního státu. Pokud se nacionalismu povede společnost takto sjednotit ideově, myšlenkově a teritoriálně v podobě národního státu, získá tím nesmírnou moc i legitimitu. Národní stát tak získává monopol k legitimnímu užití násilí k prosazování pořádku, zákonů a daní.⁶⁵ Mezi další znaky národního státu patří v ideálním případě i jednotný vzdělávací systém, společný trh práce a *národní jazyk* (Eriksen 2008: 333-339).

Tím nám vyplývá na povrch otázka etnické plurality v mezích národního státu a menšin (menšinové etnikum), které žijí na jeho území.⁶⁶ Jak k nim přistupovat lze vyčíst

⁶² Marxismus přímo hovoří o třídách. Více kapitola 1.2.3 a 1.2.5.

⁶³ Nejefektivnější jsou v případě, kdy nejsou k dispozici jiné zdroje informací nebo ty ostatní podléhají efektivní cenzuře. Pro tvorbu politiky ve smyslu národního zájmu je však zapotřebí otevřené diskuze bez jakýchkoliv zásahů státní moci, snažící se o omezování svobody slova nebo zkrslování informací.

⁶⁴ Probuzeny však mohou být i negativní vášně v podobě zabíjení druhých „ve jménu vlasti, národa“. Totéž platí v případě pronásledování menšin.

⁶⁵ V tomto ohledu lze nalézt paralelu s realistickým přístupem k prosazování národního zájmu, ale i obecnějšího pohledu na podobu státu v mezinárodních vztazích.

⁶⁶ Otázkami menšin se začaly zabývat až moderní státy, kladoucí vyšší důraz na integraci společnosti. Samotný termín menšina je užíván pouze pro skupiny, jejichž příslušníci jsou v nevýhodě oproti členům většinové populace, díky čemuž sdílejí i určitý pocit sounáležitosti, který je umocňován diskriminací nebo předsudky.

například ze dvou přístupů – *komunitarismu* a *liberalismu*. Komunitarismus, jak samotný název napovídá, upřednostňuje komunitu a nadřazuje její zájmy nad zájmy jednotlivce.⁶⁷ Naopak liberální přístup prosazuje zájmy a práva jednotlivce a považuje komunitarismus za jistý druh fundamentalismu.⁶⁸ V politickém prostředí je *multikulturalismus* spojován především s právy menšin a lidskými právy, které byly shrnuty už v roce 1948 ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* (OSN 1948).

„Multikulturalismus lze definovat jako doktrínu, která tvrdí, že samostatné etnické skupiny mají právo se kulturně lišit od většinové společnosti, stejně jako má většina právo na svou kulturu.“ (Eriksen 2008: 337).

Tím se ale nevyhýbáme problému, spojeným s odlišným přístupem ze strany většinové společnosti a systematickým vymezováním, které může přerůst v diskriminaci (etnických) menšin.⁶⁹ Jistě, každý občan má teoreticky státem garantované právo na rovné zacházení, ale to se může dostat do konfliktu se specifíkem majoritní či minoritní kultury (kulturní identity). Zkráceně, nastává situace: *právo na rovnost* versus *právo na odlišnost* (Eriksen 2008: 337-338).

Řešením se v tomto směru zdá jedině jasné vymezení práv menšin ve sporných oblastech nebo tam, kde může dojít ke „střetu zájmů“. Právní vymezení by přitom mělo vycházet ze závěrů otevřené diskuze, na které budou přítomny všechny zainteresované strany. Výsledný konsenzus musí být dodržován všemi zúčastněnými stranami. Nápomocným prostředkem v celém tomto procesu může být aktivní podpora integrace menšin do většinové společnosti, jelikož se příslušníci menšin už ze své podstaty cítí vyčlenění a sami se sociálně izolují od společnosti jako celku.⁷⁰

⁶⁷ Mezi zastánce komunitarismu patří například Charles Taylor (nar. 1931) nebo Alasdair MacIntyre (nar. 1929).

⁶⁸ Mezi takto liberálně smýšlející filozofy například patří Richard Rorty (1931-2007)

⁶⁹ Pojmem diskriminace rozumíme stav, kdy jsou jedné skupině lidí upírána práva a příležitosti, jimiž disponují druhí. Tzn., že se ani tak nejedná o menšinu z hlediska počtu obyvatel. Srovnej s definováním etnické menšiny: skupina, která nemá politickou převahu a existuje jako etnická kategorie.

⁷⁰ Soustřeďují se nejčastěji ve vyhraněných městských čtvrtích, vybraných městech nebo oblastech dané země.

1.5.2 Národní zájem v multi-etnickém státě

V rámci určitého shrnutí teoretického vymezení jednotlivých společenských rysů, které se podílejí coby základní prvky společnosti na formování společenského konsenzu a tím i na podobě národního zájmu, je nutné nejprve stručně odpovědět na to co je to multi-etnický stát?

Multi-etnický stát představuje společenství, ve kterém existuje více etnických skupin, z nichž pouze některé mají politické ambice založit svůj vlastní stát na území, na kterém převažuje jejich obyvatelstvo – jejich *národ*. Tato situace nastává nejčastěji v případě nespokojenosti se stávajícím politickým systémem. Také ale nemusí existovat žádné etnikum, které by se chtělo osamostatnit v rámci daného státu a politické ambice splývají v jednu politiku, zastupující převážnou část etnických skupin obyvatelstva.

Jak se ale vyrovnat s etnickou rozmanitostí? V tomto ohledu je nutné hledat společné řešení a vytvářet vhodnou platformu pro jednání a diskuzi. V případě prosazování národního zájmu je třeba hledat společenská témata, která mohou příznivě sjednocovat jednotlivé etnické skupiny.⁷¹

V případě multi-etnických států může existovat jednotící prvek, kterým je ***národní vědomí***, bezpochyby přesahující hranice etnicity (etnické identity). Například v podobě protikoloniálního boje, boje za lidská práva, za nezávislost nebo za politické sebeurčení, které posiluje povědomí o jednotném širším celku. Ten vznikl doslova na hrobech společného nepřítele. Tento zprvu negativní jev, jakým je konflikt (a společný nepřítel) se později může stát příčinou vzniku jednotného národa na etnickém základě (Tesař 2007: 59-60).

V multi-etnických státech je proto národní vědomí, ať je jakéhokoliv původu, významným jednotícím prvkem, který může posílit politiku národního zájmu i v případě multi-etnického státu – Eriksen jej nazývá ***supraetnickým kompromisem***, aneb, „jednota v rozmanitosti“ (Eriksen 2008: 338; Tesař 2007: 59-60).⁷²

⁷¹ V nejzazším případě můžeme v rámci politiky národního zájmu apelovat alespoň na základní lidské potřeby a práva jednotlivce – pokud nejsou v daném případě dostačující nebo se netýká všech.

⁷² Jako příklad uvádí multi-etnický Mauricius.

Pro takovýto konsenzus mezi etnickou rozmanitostí a národním vědomím musí panovat příhodné podmínky, například v podobě spravedlivého (demokratického) systému, ve kterém lze snadněji sdílet kolektivní vědomí, ať už etnické nebo národní. Pokud jsou totiž určité etnické skupiny se stávajícím systémem nespokojeny nebo diskriminovány, je reálná možnost, že budou usilovat o vlastní sebeurčení, což ve finále ohrozí celkovou stabilitu státu a sílu národního uvědomění.

Paradoxně dalším možným řešením k dosažení kompromisu je nacionalismus. Pokud totiž existuje více etnických skupin ve státě a nacionalistická ideologie zastupuje všechny z nich, tj. panuje shoda na existenci jednoho národa s více etnickými skupinami, je prosazování národního zájmu možné a nacionalismus je národnímu zájmu prospěšný. Snaží se totiž etnické rozdíly uvnitř státu synchronizovat a neupřednostňovat pouze vybrané etnické skupiny.

Problém nastává v okamžiku, když nacionalismus zastupuje pouze vybraný počet etnických skupin (popř. pouze jednu), které usilují o vytvoření samostatného státu. V tomto případě nacionalismus popírá prosazování politiky národního zájmu na území stávajícího státu. V podobném duchu můžeme hovořit i o *etnonacionalismu*, představující protiklad klasickému občanskému nebo též „státnímu nacionalismu“. Etnonacionalismus je charakteristický například pro země Afriky, včetně Etiopie. Obecně bývá považován za více destruktivní, nekompromisní, nepřístupující na konstruktivní řešení či kompromisy. Jinými slovy, představuje silný protiklad stávajícímu kolektivnímu uvědomění (pokud existuje) a tudíž i národnímu zájmu, opírající se o určitý společenský konsenzus.⁷³ Vždy ale musíme k jednotlivým případům přistupovat individuálně, tak jako je tomu v případě Etiopie a oromského nacionalismu na jejím území (Tesař 2007: 60).

Nacionalismus a etnicita jsou vzájemně se ovlivňujícími jevy, které musíme rozlišovat opět v daném kontextu a odlišovat od sebe národ a etnickou skupinu. Podle Eriksena v případě multi-etnických států platí, že „může existovat mnoho etnických skupin, které nejsou národy, a mnoho národů, které nejsou založeny na etnickém principu“. Můžeme tak říci, že pokud nacionalismus hovoří o národu – *národním státu*, v praxi se většinou jedná o multi-etnický stát, v němž dominuje jedna etnická skupina a o zbytku –

⁷³ Zde nastává problém ve vyhodnocení toho, jak měřit míry kolektivního uvědomění. Určitou možností je dlouhodobější a podrobný terénní výzkum, zhodnocení participace v referendu o zásadních tématech apod.

jiných etnických skupinách nebo etnických menšinách – se nemluví právě ve prospěch dominantní etnické skupiny.⁷⁴

I přesto, že se může zdát nalezení určitého společenského konsenzu, který by tvořil oporu národnímu zájmu v podmínkách multi-etnického státu obtížné. Je nutné opakovat, že jak společenské, tak politické podmínky nejsou neměnné a mohou se vyvíjet. Už samotnou adaptací nových (migrujících) etnických skupin na širší sociální kontext se kulturní rozmanitost umocňuje nebo nově vytváří (Giddens 2005: 252).

Z hlediska proměny inter-etnických vztahů může celou situaci ovlivnit *migrace* obyvatelstva – tj. emigrací svých občanů, nenucenou imigrací nově příchozího obyvatelstva, regionální migrací (RMM nebo IDPs) nebo uprchlíky v důsledku humanitární krize. Tito lidé se mohou *asimilovat* s majoritní společností nebo zůstat u svých tradic a zvyků. Další variantou může být *model tavícího kotle*, který nepotlačuje tradice nově příchozích etnických skupin dominantním etnikem, ale dochází k postupnému mísení a vytváření zcela nové etnické rozmanitosti. Posledním možným modelem proměny multi-etnického státu z hlediska jeho inter-etnických vztahů je kontinuální rozvoj pluralitní společnosti, resp. *kulturního pluralismu*, který uznává mnoho rozdílných subkultur jako rovnocenné. Tento stav můžeme podpořit prostřednictvím aktivního prosazování *integrace* menšin do společnosti. Překážkou může být (radikálnější) nacionalismus, ale i prostý pocit ohrožení vlastní bezpečnosti, „národní kultury“ nebo případná ztráta pracovních pozic. Bohužel takovéto případné reakce na změnu společenského klimatu negativně ovlivňují formování a možnosti pro společenský konsenzus a tudíž i pro politiku národního zájmu (Giddens 2005: 228-252; Eriksen 2008: 342).

1.6 Vymezení aktérů národního zájmu v praktické politice

Nelze definovat teorii, aniž bychom se nesnažili vymezit samotné aktéry a jejich zájmy v ní. Ti mohou buď politiku národního zájmu nově utvářet, formovat již tu stávající nebo se (ne)úmyslně snažit o (ne)prosazení té budoucí. Taktéž je nutné odlišit vliv těchto aktérů na sféru utváření národního zájmu, které probíhá v prostředí státu a na sféru

⁷⁴ Tzn., že nacionalismus je často v rozporu s teoretickým vymezením multi-etnického státu. Vždy tak musíme nahlédnout skrze politická nebo ideologicky vykonstruovaná fakta.

samotné realizace národního zájmu v rámci zahraniční politiky státu. Naneštěstí z pohledu jasného vymezení toho, zda vybraný aktér působí na sféru formování národního zájmu uvnitř státu nebo na jeho realizaci v prostředí zahraniční politiky, je velmi obtížné rozeznat jasné hranice. Mnohdy jsou obě oblasti natolik spojeny, že je ani nelze oddělit. Proto se v této podkapitole budeme věnovat především samotné definici hlavních aktérů a až poté budou zmíněny jejich sféry vlivu, které však nebudou jasně rozdělovány.

Mnohdy bývají národní zájmy v zahraniční politice velmi sporadicky kontrolovány veřejností. Ta na jedné straně sice projevuje zájem o jejich konceptualizaci a formování na domácí politické nebo veřejné scéně, na straně druhé už ale její samotná realizace v mezinárodním prostoru pro ni bývá nepřehledná nebo nezajímavá. Pro politickou reprezentaci je takováto situace vítanou událostí, jelikož často sami usilují o to, aby měla zahraniční politika státu nevýraznou podobu a nevzbuzovala odmítavé reakce v mezinárodním prostředí (Krpec 2009: 86-87).

Takto by to ale rozhodně být nemělo. Vždy by se (národní) zájmy společnosti, vytvořené v určitém společenském diskurzu a následně přenesené do prostředí zahraniční politiky, měly sestávat jak z nevládních občanských skupin či jednotlivců, tak z politicky angažovaných činitelů. Legitimní proces prosazování národních zájmů, se tak ve většině případů ani nemůže obejít bez aktivit zájmových skupin či dokonce jednotlivců (Krpec 2009: 86-87).

Většina národních zájmů se v současnosti odehrává v institucionalizovaném *prostředí státu*. Stát, jakožto obecně politická forma organizace společnosti má bezesporu největší právní i institucionální možnosti v procesu veřejné mediace, která kromě jiného propojuje všechny zúčastněné aktéry a jejich zájmy. Samozřejmě ne přímo, ale svým normativním, ekonomickým, kulturním nebo sociopolitickým prostředím, které stát vytváří a ve kterém se všichni zúčastnění aktéři pohybují. V sociologickém smyslu sebou nese ideje, zvyklosti a rituály, které jsou v případě *národního státu* kolektivně sdíleny a vyjadřují jistý druh sympatií k instituci (státu), ve které žijí. Výstupem těchto vzájemných vztahů mezi státem a obyvatelstvem je vytváření příslušnosti, identity (státu, společnosti) a sounáležitosti. Tyto společně generované prvky jsou mnohdy umocňovány společnou historií, kulturou, jazykem a zvyklostmi (Filip et al. 2009: 6-11; Krpec 2009: 88-89).

V opačném případě je stát ostrakizován a je na něm, zda přistoupí k (ne)legitimnímu prosazování státní moci nebo se jí částečně (popř. úplně) vzdá a přenesení ji na společnost s ohledem na její zájmy.⁷⁵ Tím nejkrajnějším případem rozpadu institucionálního prostředí státu a zároveň i fragmentace společnosti na různé mocenské nebo i společenské „ostrůvky“ je případ tzv. *selhávajících (failed states)* nebo *zhroucených států (collapsed state)*. V tomto případě se většina (nebo veškerá) jednotící síla státu, jakou je územní celistvost nebo výkon státní moci (zcela) hroutí a nastupuje vláda jednotlivců nebo skupin na regionální úrovni nebo přímo v centru moci bývalého suverénního státu. Zapojení různých *nestátních aktérů* poté nahrazuje samotnou institucionální strukturu státu. Při konkrétním hledání takovýchto případů naprostého selhání státu a často i jednoty společnosti, nás světové statistiky a studie dovedou velmi často (možná nejčastěji) do Rohu Afriky. Na kritickém seznamu jsou z tohoto regionu země jako Somálsko, Súdán a Jižní Súdán; ale daleko od nich nejsou ani Eritrea, Etiopie a Keňa.⁷⁶ V celoafrickém měřítku však tato část Afriky drží přední pozici už dlouhodobě (Filip et al. 2009: 6-11; Kraxberger 2007; Krpec 2009: 88-89; Šmíd et al. 2009: 46-47; Fragile States Index 2014).

Stát je tak třeba chápat v celém procesu formování a realizace politiky národního zájmu jako normativní (právní) a institucionální prostředí⁷⁷, ve kterém se jednotliví aktéři snaží prosadit své zájmy. Pokud však národní zájem nabývá vnitřní legitimacy a je snaha o jeho prosazení v mezinárodním systému prostřednictvím *zahraniční politiky* – sám stát se stává aktérem, bojující o jeho prosazení nebo alespoň o jeho synchronizaci s národními zájmy ostatních států.

1.6.1 Politická reprezentace a politické strany

Jedním z hlavních aktérů politiky národního zájmu v prostředí státu, je politická reprezentace. Ta se nejčastěji skládá ze specialistů, kteří se věnují tvorbě domácí i zahraniční politiky. Samotná politická reprezentace prezentuje své zájmy prostřednictvím *politických stran*, které sami o sobě vytvářejí prostor pro diskuzi. Výsledkem je vyjasnění

⁷⁵ Pokud je výkon státní moci legitimní, lze hovořit o právem sankcionované schopnosti státu ovlivňovat subjekty společenských vztahů a jejich chování (a to i proti jejich vůli).

⁷⁶ Podle Fragile States Indexu 2014 se Etiopie nachází společně s Keňou na stejné pozici, ve skupině „Alert“, upozorňující především na demografické tlaky, problematiku uprchlictví a rozhořčení občanů. Jedinou částečnou výjimkou je Džibuti, které je na tom nejlépe; obdobně jako u Etiopie má však velké problémy s demografickým vývojem a navíc míru státní legitimacy.

⁷⁷ Toto prostředí produkuje administrativně-byrokratickou správu, dohlížející a realizující státní moc.

stanovisek a stanovení cílů, kterým by se měla dotyčná politická strana přednostně věnovat. Obsah těchto programových bodů (cílů) uvnitř strany je motivován zájmy veřejnosti i vlastními idejemi té či oné strany.⁷⁸ Neopomenutelným vnějším faktorem jsou i různé *zájmové skupiny*, snažící se přenést své zájmy skrze jednotlivé politiky do přijímaných stranických programů a cílů stranických politik (Říchová 2007: 87-92; Krpec 2009: 88-90).

Politická reprezentace obecně představuje důležitého politického aktéra, ovlivňující vstupy do politického systému, jejichž součástí je (nebo by měl být) i národní zájem. Ten se však v tomto ohledu pohybuje spíše v obecné podobě – jako obecně přijatelný konsenzus. Pokud však vstupujeme do sféry konkrétní politické strany, stává se z obecné politiky národního zájmu již partikulární politika, směřující ke konkrétnímu cíli a zastupující konkrétní skupinu obyvatelstva.⁷⁹ Pro realizaci „celospolečenského“ národního zájmu mohou být takováto kolektivní přesvědčení, sdílená určitou politickou reprezentací v rámci své strany a její skupinou obyvatelstva, rozdělovacím faktorem. O to tu však nejde. Nelze prosazovat politiku národního zájmu za každou cenu. Důležité je to, aby měla společnost důvěru v politickou reprezentaci a prostřednictvím svobodných voleb mohla přenést své zájmy na ni, aniž by se musela obávat toho, že dojde k jejich zkreslení nebo odlišné reinterpetaci. Ideje různých politických stran budou odlišné vždy. To ale nebrání následnému prosazení obecné podoby národního zájmu. Funkce politické reprezentace ve vztahu k formování a realizaci národního zájmu je možné shrnout do následujících bodů (Říchová 2007: 90-91):

- (a) Vymezení cíle nebo podoby národního zájmu
- (b) Artikulace a agregace společenských zájmů ve prospěch národního zájmu
- (c) Společenská mobilizace

⁷⁸ S těmito idejemi se určitá část veřejnosti ztotožňuje. V souladu s „celospolečenskými“ národními zájmy však být nemusí.

⁷⁹ Skupina obyvatelstva se definuje na základě voleb, které by měly jasně určit, kdo s kým sympatizuje.

1.6.2 Veřejnost

Pod označením veřejnost můžeme chápat jistý sociální konstrukt, založený na sdílení určitých hodnot, pocitu sounáležitosti a určitého druhu symbolické sociální komunikace. Primární zájem veřejnosti – tzv. *veřejný zájem* – je složen z kolektivních zájmů společnosti, resp. z toho co je dobré pro danou společnost jako celek, někdy též označované jako tzv. *veřejné blaho*.⁸⁰ To má ostatně velmi blízko i k univerzálním principům a hodnotám, které jsou prosazované liberálními internacionalisty jako je například Howard. V této rovině se však „veřejné“ střetává s „individuálním“, přičemž nikdy nelze přesně určit hranici, kdy je jedna z těchto sfér zájmů nadřazena té druhé. Autor by se však v tomto případě přiklonil k přesvědčení, že pokud v daném státě veřejný zájem existuje, představuje pouze soubor individuálních zájmů. Zde je ale nanejvýš nutné odlišit pojetí veřejného zájmu od toho národního. Nelze pouze tvrdit, že se veřejný zájem vztahuje pouze k vnitrostátním záležitostem a národní nikoliv. Oba koncepty jsou spolu nerozdělitelně spojené, tudíž k vnitrostátním záležitostem se vztahují oba, ale v případě veřejného zájmu nedochází k realizaci v mezinárodním prostředí skrze zahraniční politiku daného státu (Heywood 2008: 308-309; Krpec 2009: 90-91; Petřík 2012; Burchill 2005: 126-127).

Veřejnost je tudíž tvořena jednotlivci a jejich individuálními zájmy. Participace občanů je tak doslova klíčová, ne-li fatální. Pokud totiž soukromé zájmy jednotlivce vytvoří větší skupinu s obdobnými zájmy, které jsou neslučitelné s kolektivními veřejnými zájmy, tak se celý koncept či samá podstata veřejného zájmu hroutí a je silně oslaben. Úplně však zaniknout nemůže – pokud se jedná o pozitivní, snadno sdílené ideje, může veřejný zájem a veřejnost jako taková přetrvat. Vystává však otázka, jak takovému oslabení veřejnosti předejít a jak se vypořádat se skupinou nebo jednotlivci, kteří považují své ideje a hodnoty za neslučitelné s těmi veřejnými.⁸¹ Na otázku míry zapojení občanů do veřejnosti si autor dovoluje citovat tento text:

⁸⁰ Samotný koncept veřejného zájmu odkazuje na mnohem starší ideji tzv. *obecné vůle*, kterou poprvé zmínil J. J. Rousseau. Ten ji chápal jako vůli všech občanů, ale jen v případě, pokud jedná nesobecky.

⁸¹ Takovéto otázky jsou nejčastěji spojeny se současnými negativními problémy sociálního vyloučení, radikalizace společnosti, problémy seberealizace, společenské frustrace a s extremismem. Na druhé straně se nacházejí zastánce většího prosazování transcendentních hodnot, náboženství a odklonu od materiálních měřítek současné společnosti.

„Občané hrají roli součásti veřejnosti natolik aktivně, nakolik jsou subjektivně přesvědčeni o smysluplnosti existence sdílené instituce občanské společnosti.“ (Krpec 2009: 91)

Jak tedy vlastně ovlivňuje veřejnost, coby aktér politiky národního zájmu, celý proces jeho formování? Přistoupíme-li na fakt, že se veřejnost skládá spíše z jednotlivců a jejich individuálních zájmů, tak je aktérem značně relativním. Tím se stává pouze v případě, kdy je veřejnost výrazně homogenní z hlediska její víry ve společné kulturní, politické a sociální hodnoty či ideje. Teprve tyto společné hodnoty posléze formují *veřejný zájem*. Ten se utváří v prostředí vytvořené státem a je téměř vždy spojen spíše s velmi obecně formulovatelnými zájmy, spojenými s obecným blahem, pocitem bezpečí, sociopolitickou nebo ekonomickou stabilitou. V takovémto vnitrostátním prostředí, se již pohybujeme na velmi tenké hranici mezi *veřejným* a *národním* zájmem. Obrisy pomyslných dělicích hranic můžeme lépe vidět například v *multietnickém státě*, ve kterém se (na rozdíl od veřejného zájmu) může národní zájem stát politikou pouze určité etnické skupiny obyvatelstva, mající specifické (popř. odlišné) politické ambice, sahající až do sféry zahraniční politiky nebo přímo k vytvoření vlastního státu (nebo dosažení určité míry autonomie). Jinými slovy, veřejnost existuje tehdy, pokud v daném státě existuje dostatečná síla pro sdílení kolektivních hodnot mezi jeho občany.⁸² To posléze představuje ideální startovní pozici (pozitivní prostředí) pro tvorbu národního zájmu, který jak už jsme si ukázali, musí vycházet ze *společenského konsenzu*.

1.6.3 Zájmové skupiny

Problematika zájmových skupin patří v současnosti k nejvíce diskutovaným tématům v politice (národního zájmu). Pokud se zaměříme na vymezení a popis tohoto aktéra v rámci formování nebo realizace politiky národního zájmu, tak se nejčastěji jedná o určité aktivní skupiny, motivované svými zájmy natolik, že svým jednáním usilují o nastavení jim prospěšné politiky.⁸³ Jejich zájmy, které je zároveň identifikují a sdružují do téměř homogenního celku, mohou mít politickou, sociální, kulturní, ideologickou či

⁸² Tzn. lze ji poté označit za aktéra, podílející se na tvorbě národního zájmu.

⁸³ Podle některých názorů jsou zájmovými skupinami všechny organizace, které nejsou formálními politickými stranami.

ekonomickou podobu.⁸⁴ Taktéž se mohou zaměřit pouze na jeden konkrétní problém, po jehož „vyřešení“ tyto skupiny zanikají. I přesto, že se logicky pokoušíme o vymezení aktérů národního zájmu v rámci státu, mohou tyto skupiny fungovat na regionální, národní i nadnárodní úrovni. To vše díky současnému vyspělému globálnímu prostředí, ve kterém je sdílení společných idejí, hodnot a zájmů snadno přenositelné (transnacionální). (Drulák et al. 2011: 102-119; Krpec 2009: 92-93; Říchová 2007: 115-130).

Ve vztahu k národnímu zájmu, přesněji k jeho realizaci, je třeba cíle a zájmy těchto skupin přenést do mezinárodního prostředí, kde jsou prostřednictvím zahraniční politiky státu prosazeny⁸⁵ nebo přicházejí do střetu se zájmy jiných států, popř. přímo se zájmy jiných zájmových skupin. Není vyloučena ani spolupráce jednotlivých zájmových skupin mezi sebou na národní nebo transnacionální úrovni.⁸⁶ Ve vztahu k politické reprezentaci, se ne vždy zájmy těchto skupin shodují se zájmy politickými (popř. národními). Jinými slovy, mohou stejně tak přispět k ukončení stávajícího politického systému v zemi, jakožto i k jeho neotřesitelné stabilitě. S národním zájmem se mohou plně ztotožnit (stává se zároveň jejich cílem) nebo jej mohou využít pouze jako nástroj k prosazení zcela odlišných cílů, které nemají s národním zájmem nic společného (Krpec 2009: 92-93; Říchová 2007: 115-130).

Aby zájmové skupiny dosáhly svých cílů, snaží se získat potřebné preference u *politické reprezentace* nebo naopak u *veřejnosti*. Tím dochází k přesunu části sympatizantů určité politické strany ve prospěch dané zájmové skupiny. Možnosti, které vedou k dosažení těchto cílů je mnoho. Jednou z nich je například vytváření pocitu ohrožení stability nebo *bezpečnosti státu* – ať už ze strany vnější nebo vnitřní hrozby.⁸⁷ Další možnosti, jak si získat preference potřebné pro naplnění jejich cílů, je veřejná agitace nebo diskuze, jejichž cílem je mobilizovat velkou část veřejnosti ve svůj prospěch. Argumenty nebo důvody, kvůli kterým by jim měla dát veřejnost za pravdu, však mohou být pravdivé nebo zcela smyšlené. Interpretovány jsou taktéž, jako zájmy všech vnitrostátních subjektů. Takovéto *strategie mobilizace* široké veřejnosti přísluší zejména občanským hnutím, radikálním politickým hnutím, náboženským skupinám či několika jednotlivcům. Nelze ale

⁸⁴ V případě Etiopie můžeme za takovéto skupiny označit jak vlivné domácí společnosti, tak různé socio-kulturní hnutí nebo taktéž etiopskou diasporu v zahraničí.

⁸⁵ Nebo panuje snaha alespoň o jejich prosazení.

⁸⁶ Příčinou spolupráce může být například obdobná forma jednání s politickou reprezentací nebo objektivní nalezení společného nepřítele, představující ohrožení státu nebo národa.

⁸⁷ Ta může mít ekonomickou, politickou nebo socio-kulturní podobu.

vyložit ani vliv silných zájmových skupin jako jsou velké společnosti, investující nemalé prostředky do médií, kterými poté manipulují s veřejností nebo zkreslují obraz zahraniční politiky státu (Krpec 2009: 92-93; Říchová 2007: 116-117).⁸⁸

Od problematiky zájmových skupin je jen malý krok k odpůrcům samotného konceptu národního zájmu. Jedním z nich je i Noam Chomsky, coby sympatizant kritické teorie. Ten přistupuje k národnímu zájmu jako k mystifikaci, sloužící jako nástroj k prosazení zájmu určité zájmové skupiny, které jsou většinou konfliktního rázu, a tudíž pro společnost škodlivé. Obzvláště v *národním státě*, mají určité skupiny většinový ba dokonce dominantní podíl na koordinaci národního zájmu a zahraniční politiky. Upozorňuje zároveň na fakt, že o skutečném vlivu těchto zájmových skupin prakticky nic nevíme.⁸⁹ Stát je v tomto ohledu ve značně schizofrenním postavení. Například v otázce ekonomických zájmů státu – týkající se státního i nestátního majetku. Na jedné straně, má stát vypadat tak, že jsou tyto zájmy národní, resp. v zájmu většinové společnosti, která má z daného (úspěšného) ekonomického projektu všeobecný užitek. Na druhé straně, však nikdy nemůže popřít, že se realizace partikulární ekonomické spolupráce týká zejména úzkého okruhu lidí, kteří z něj taktéž mají největší ekonomický zisk, sloužící k dalšímu upevnění moci či pozdějšímu ovlivňování dalších politických rozhodnutí. Tento přístup kritických teorií k národnímu zájmu obecně, ale i konkrétním zájmovým skupinám užít i v případě Etiopie (Burchill 2005: 63, 88-90).

Na základě výše zmíněných charakteristických rysů různých zájmových skupin, způsobů dosažení jejich cílů a jejich vztahem k veřejnosti nebo politické reprezentaci, je možné rozlišit dva **nejzákladnější typy těchto skupin** (Říchová 2007: 117-119):

- (1) Politické zájmové skupiny⁹⁰
- (2) Nátlakové (zájmové) skupiny⁹¹

⁸⁸ V tomto směru mohou tato hnutí ovlivňovat jak oblast formování národního zájmu, tak jeho realizaci v prostředí zahraniční politiky. Příkladem může být zájem určitého hnutí o prosazení stažení cizích ozbrojených jednotek z jejich území. Pokud se jejich zájem ztotožňuje s názorem domácí politické reprezentace nebo se zbytkem veřejnosti, ovlivňuje jejich zájem domácí politiku státu, ale bezpochyby i tu zahraniční.

⁸⁹ Studie a analýzy prováděné „nezávislými instituty“ na toto téma jsou mnohdy prezentovány jako nezávislé. Ve skutečnosti tyto instituty mnohdy sponzoruje některá ze zájmových skupin nebo spolu mají přímé (ale těžko prokazatelné) vazby.

⁹⁰ Například odbory nebo politická uskupení, fungující na jiné platformě než politická strana.

⁹¹ Například občanská hnutí za lidská práva, náboženská hnutí, náboženské instituce a skupiny věřících nebo velký ekonomický sektor firem, společností apod.

Při bližším pohledu, lze však odhalit celou řadu podkategorií zájmových skupin, definovaných na základě jejich specifických vnitřních struktur a cílů, kterými identifikují sami sebe vnitřně i navenek. Politiku národního zájmu přitom mohou ovlivnit prakticky všechny z nich. My se však zaměříme na ty, které hrají významnou úlohu v případném procesu formování a realizace národního zájmu v etiopské domácí či zahraniční politice. Samozřejmě nelze také opomenout kontext vlivu islámu a jeho vztah k etiopské vnitropolitické nebo zahraničněpolitické situaci.

Jednou z takovýchto skupin je *vojensko-průmyslový komplex*, jakožto zájmová skupina ovlivňující politickou reprezentaci a národní zájem. Označuje tak propojení ozbrojených složek státu a firem, zaměřené na distribuci nebo výrobu zbrojního materiálu. Politika *národní bezpečnosti* má jisté výhody pro zájmové skupiny tohoto typu, které se snaží o to, aby vnitrostátní politika neustále vybízela své občany k ostražitosti prostřednictvím „politiky strachu a nejistoty“. Díky ní je následně snadnější obhájit argumenty pro prosazování „bezpečnostních opatření“ v kontextu domácí i zahraniční politiky. Ty souvisejí s dodávkami vojenského materiálu, vojenským výcvikem nebo poskytnutím přímé vojenské podpory (Burchill 2005: 101; Drulák et al. 2011).

Roku 2009 Meles Zenawi mluvil o snaze vymanit se ze závislosti na dovozu zbraní ze zahraničí, což považoval za značně nevýhodný stav, nutící Etiopii vynakládat zbytečné prostředky navíc. Usiloval o prosazení role domácího zbrojního průmyslu, jehož výroba by byla z ekonomického hlediska výhodnější. Lze jen spekulovat, zda se o prosazení takové politiky nezasloužila spíše „etiopská“ zbrojní lobby, která měla v té době k mnoha členům EPRDF více než blízko. Nicméně v období po premiérově smrti⁹², roku 2013 se obdobný problém řeší již zcela opačným způsobem, spočívající v navázání úzké ekonomicko-technologické spolupráce mezi etiopskými zbrojními společnostmi a zahraničními výrobci. V současnosti je podle statistik *Globálního indexu úrovně militarizace* (GMI) Etiopie nejhůře hodnocenou zemí společně s Jižním Súdánem z oblasti Rohu Afriky (BICC 2013; Nazret 2009; Davison 2013).⁹³

Další vlivnou zájmovou skupinou, přeceňovanou i podceňovanou, jsou národní nebo nadnárodní *finanční instituce a společnosti*, jako jsou (investiční) banky aj. finanční

⁹² Meles Zenawi zemřel v srpnu 2012.

⁹³ Je nutné říci, že je v tomto případě obzvláště obtížné rozeznat, kdo je skutečným vlastníkem dané společnosti. Domácí etiopská výroba je mnohdy vlastněna investory ze zahraničí.

ústavy, poskytující přímé nebo nepřímé finanční pobídky. V této souvislosti bychom mohli zmínit i vlivné společnosti nebo korporace, které tyto investiční pobídky přijímají. Nejen v etiopském kontextu je to například energetický nebo těžbařský průmysl. Ten propojuje finanční instituce, prostředí zájmových skupin a politickou reprezentaci, kterou zásadním způsobem ovlivňuje. Síla *transnacionálního finančního kapitálu* je přitom spíše zásadně podceňována – nejen v rozvojových zemích (Burchill 2005: 130; Drulák et al. 2011).

Významným determinantem každé státní ekonomické bezpečnosti je taktéž vztah mezi státní ekonomikou a globálním trhem. Mnoho států totiž není schopno generovat patřičný ekonomický potenciál a zabezpečit rozvoj domácí ekonomiky na relevantní úrovni. Díky tomu se z pohledu takového státu nabízí jako vhodná alternativa zatraktivnění domácího trhu pro zahraniční investory. To však dostává tento stát do značně rizikové situace. Zahraniční kapitál totiž začíná mít významný vliv nad kurzem národního ekonomického rozvoje a oslabuje ekonomickou nezávislost dané země. Tento kapitál může mít různé podoby – od mezinárodních měnových institucí po soukromé společnosti, ve kterých je majoritním vlastníkem stát, akcionáři nebo patří výhradně jedné osobě či úzké skupině soukromých spoluvlastníků.⁹⁴ Ke vztahu státu a aktérů, v podobě domácího nebo zahraničního kapitálu, panují různé přístupy. Liberálové zastávají volný trh a odmítají intervence státu do ekonomiky. S tím lze souhlasit jen částečně. Stát by nikdy neměl ponechávat svoji ekonomiku „bez dozoru“. Alespoň ne v oblastech jako jsou práva pracujících, jejich mzdové podmínky a bezpečnost. To je totiž velký problém i v Etiopii a v Africe obecně (Burchill 2005: 95-96, 130).

Další významnou zájmovou skupinu spojují společné socio-kulturní hodnoty a identita. Hovoříme totiž o *náboženských skupinách*, které mají nejen ve státech se silnou náboženskou tradicí velký vliv. Náboženská hnutí byla jedna z prvních, kdo vytvořil silná transnacionální pouta mezi svými příznivci. Jejich vliv však může zásadně oslabit suverenitu státu a politickou reprezentaci i v současné době. Jejich organizace mnohdy napodobuje tu státní, jako je tomu například v muslimské komunitě (*umma*)⁹⁵, včetně jejího pojetí uspořádání státu (*chalífát*). Nesmíme však slučovat zájmy náboženských skupin s těmi politickými. Pouze vnímat jejich vliv na politiku, ne ji s nimi ztotožňovat. Politizace určité záležitosti, která je spojena s náboženskými skupinami, způsobuje mystifikaci skutečných hodnot a zájmů. Taktéž už nelze hovořit o druhu nátlakové

⁹⁴ Mezi nejvýznamnější měnové instituce, podílející se na investicích v Etiopii, patří (...)

⁹⁵ Tu v současnosti sdružuje například známá globální Organizace islámské spolupráce (OIC).

skupiny, ale o politické zájmové skupině. (Drulák et al. 2011; Haynes 2001; Potměšil 2012: 155-198)

V souvislosti s multietnickým státem, ve kterém se v této práci neustále pohybujeme, nelze opomenout stěžejní zájmovou skupinu, kterou je v tomto případě hned několik *etnických skupin*. Ty patří mezi domácí skupiny – aktéry národního zájmu – kteří mají značný zájem o domácí i zahraniční politiku státu nebo o její partikulární aspekty. Podmínky, na základě kterých ovlivňují etnické skupiny domácí politiku, se liší stát od státu. Důležité je například to, zda má vybraná etnická skupina své zástupce v zákonodárných orgánech státu nebo zda jsou určitá práva etnických skupin ukotvena přímo v ústavě daného státu a jsou i dodržována. Jinými slovy, podoba prostředí státu a chování politické reprezentace, přímo ovlivňuje zájmy etnických skupin, které na jeho území žijí. V případě vlivu etnických skupin na zahraniční politiku státu je důležité, aby taková skupina byla aktivní v zahraniční politice a její zájmy dosahovaly do zahraničí. V tomto případě se mohou lišit od zahraniční politiky státu (tzv. *conflict-makers*) nebo ji přímo podporovat. Zde se tak zcela očividně nabízí vliv určité *etnické diaspory*, která cítí sympatie ke své vlasti (Drulák et al. 2011; Feyissa 2011; Bittnerová et al. 2009; Zoubek 2008).⁹⁶

V Etiopii je fenomén takovýchto etnických zájmových skupin předmětem řady studií.⁹⁷ Zájmy těchto skupin jsou ale většinou v opozici vůči režimu v jejich zemi. V případě diaspory etiopských muslimů, žijících v Evropě nebo v Severní Americe, panují snahy o změnu současného vládního režimu, resp. o změnu jeho domácí i zahraniční politiky.⁹⁸ Především v oblastech jako jsou lidská práva a všeobecná demokratizace. Nesouhlas v oblasti současné zahraniční politiky Etiopie, se týká například stále napjatých vztahů s Eritreou, jejímž důsledkem je zaostalost, nestabilita a problémy uprchlictví na obou stranách vzájemných hranic. Dalším bodem, kde se národní zájmy státu a diaspory neslučují, je problematika přítomnosti etiopské armády v Ogadenu. To samé však platí i o muslimských (etnických) skupinách v samotné Etiopii, kteří se snaží o změnu etiopské zahraniční politiky (Feyissa 2011; Záhořík 2010).

⁹⁶ Více kapitola 1.5.1 a 3.2.

⁹⁷ Etiopie má jednu z největších populací na světě, žijící v diaspoře. Podle odhadů žije přibližně 2 miliony Etiopanů v oblastech Blízkého východu, Evropy a Severní Ameriky.

⁹⁸ Tyto snahy ocenila v roce 2005 i Evropská komise, která tuto diasporu uznala jako právoplatného přispěvatele ke zlepšení lidských práv ve své původní zemi (Etiopii).

To samé lze říci o vlivu arabských diaspor v Etiopii, které se podílejí na formování národního zájmu, jakožto interdisciplinární prvek v *multietnickém státě*. Zmínit můžeme například jemenskou diasporu, žijící už několik staletí zejména v Addis Ababě. Současní příslušníci této komunity jsou již částečně Etiopany. Proto sami sebe označují jako *muwallad*.⁹⁹ Jejich politická organizace je obdobná kastovnímu uspořádání. Rovněž se podílejí na dílčích ekonomických službách veřejnosti, mnohdy spojených i s distribucí *khatu*. Ačkoli jsou muslimové, sami sdílejí zcela odlišnou identitu (kulturní, etnickou), než jiní muslimové v Etiopii. Tím tak diferencují samotný zdejší islám a vytvářejí i odlišné politický proud uvnitř samotného „etiopského islámu“ (Pandya 2014).

⁹⁹ V překladu znamenající „děti smíšeného manželství“, „poloviční arabské krve“.

2. ETIOPIE – ÚVOD DO SOCIOPOLITICKÉHO PROSTŘEDÍ

2.1 Společnost

V návaznosti na definování socio-kulturních rysů, jakými je identita, etnicita nebo národ, které jsou potřebné k celkovému porozumění místní společnosti a následně tak i formování národního zájmu, je nutné zde alespoň stručně uvést několik společenských rysů etiopského státu a uvést tak teorii do praxe. Zejména ty, které následně objasňují (ne)vytváření *společenského konsenzu* a zároveň i vliv a postavení muslimů ve společnosti.

Etiopská společnost má z hlediska svého vývoje dlouhou tradici, sahající svým původem až k prvním zemědělcům a pastevcům. Tyto rysy určitým způsobem rozdělovaly etiopskou společnost během vyvíjejících se dějin této země a přetrvávají i v současné společnosti. Především pak ve venkovských oblastech mimo větší městské aglomerace jako je Addis Abeba, Mek'ele, Nazret, Dire Dawa, Gonder, Awasa nebo Jimma. Odluka mezi méně rozvinutým, marginalizovaným venkovským obyvatelstvem, které mnohdy navíc nevyznávalo křesťanství a těmi, kteří podporovali vládnoucí dynastii, z čehož měli socioekonomický užitek, se prohluboval. Společnost se tak se rozdělovala na *centrum a periferie*, někdy se uvádí i výrazy jako *Highlanders* a *Lowlanders*.¹⁰⁰ Už tento fakt, je částečným předpokladem pro vytváření tradičních třecích ploch nejen mezi zemědělci a pastevcí¹⁰¹, ale i jakýmsi mocenským jádrem a „těmi druhými“, tj. marginalizovanými minoritami, které nemají reálnou politickou moc nebo jsou etnicky odlišní. Neméně důležitým prvkem, v minulosti i současnosti, je v tomto procesu i migrace místního obyvatelstva, která je umocněna demografickými či politickými změnami (Abbink 2005; Hrbek 1966: 307-312; Markakis 2011; Záhořík 2011: 18; Nunow 2000).

V souvislosti s migrací, je v současnosti značně diskutovaným tématem i rozvoj venkova a kapacita urbánních částí velkých měst. Rapidní nárůst městského obyvatelstva, které se stěhuje do měst jako je Addis Ababa, Dire Dawa nebo Gonder, je odhadován na 16% z celkového počtu etiopské populace.¹⁰² Rychle *rostoucí aglomerace* však nezvládají

¹⁰⁰ Markakis toto označení spojuje zejména s abyssinijským systémem držby půdy, založeným na příbuzenských vazbách a společenském statusu.

¹⁰¹ Pasterectví je charakteristické zejména pro etnické skupiny Afarů, Somálců, Boranů, Guji a mnoho dalších menších etnických skupin na jihu a jihozápadě země.

¹⁰² Tzn. více jak 14 milionů obyvatel žijících ve městech.

příliv nových obyvatel, což mimochodem platí i pro zbytek afrického kontinentu. Mnoho z nich navíc nemůže najít uplatnění a žije v nuzných podmínkách, ve kterých se stávají snadnou obětí kriminálních aktivit, jako je obchod se zbraněmi, drogami nebo se sami stávají „obchodním artiklem“ v procesu obchodování s lidmi. Některé studie taktéž upozorňují na korelující indikátory mezi fenoménem vzrůstající urbanizace a trendem ve zvyšujícím se výskytu HIV/AIDS ve městech. Spojujícím prvkem je v tomto ohledu nezaměstnanost, vedoucí k násilí na ženách, sklonu k alkoholu či drogám. Taktéž je zmiňován snadný přístup k prostituci. Takovéto prostředí se navíc stává ideálním pro politickou agitaci, **radikalizaci** a různé korupční machinace. Migrace, udržitelný **rozvoj**, **bezpečnost** a ekonomický rozvoj se zaměřením na *mladou populaci* by tak měl být prioritou pro současnou etiopskou vládu (Abbink 1997; Beall 2011; Kibret 2014; Lydall 2000: 43-48).

Konfliktní potenciál ve společnosti je ale tvořen i řadou dalších důvodů. Těmi jsou celkové geografické a environmentální podmínky, které jsou především v Etiopii skutečně extrémně rozmanité. V kontextu společenském, **geografické faktory** například chránily zdejší společnost před vnějšími vlivy (jiných kultur), zejména z oblasti Arabského poloostrova, Adenského zálivu nebo taktéž ze severních oblastí dnešního Súdánu. Namyslí, zde máme především Rudé moře a etiopskou náhorní plošinu. V současnosti jsou naopak zdrojem bohatství v podobě národních parků a vodních zdrojů. Paradoxně toto přírodní bohatství má v současnosti i stinné stránky v podobě ekonomických zájmů vlády, která je díky nim schopná nehledět jak na aktuální lidská práva zdejšího obyvatelstva, tak na pozdější důsledky v podobě možných environmentálních škod.

Bohužel, mnoho z **environmentálních faktorů**, především postupná desertifikace, půdní eroze a klimatické výkyvy, dohromady způsobují častá sucha a následnou neúrodu. Ty pak následně vedou až k hladomoru a humanitárním krizím, kterým tato země čelila již mnohokrát. Poslední takové krize proběhly v celostátním měřítku v letech 2000, 2008 a 2011. Politická reprezentace bez ohledu na svoji ideologickou orientaci už několik desítek let řeší otázku **potravinové bezpečnosti**, která není pouze otázkou dostatku potravin, ale taktéž infrastruktury a celkové reorganizace zemědělské produkce směrem k rozmanitosti produkovaných plodin. Taktéž je objevují názory na decentralizaci a větší podporu venkova, který v modernizačním procesu stojí poněkud ve stínu velkoměst. Tyto řešení tak vidí řešení takovýchto krizí v samostatnosti a nezávislosti na jakékoliv vnější pomoci,

včetně té rozvojové¹⁰³ (Gray et al. 2011; Wakjira et al. 2013; Tarekegn 2011; Amsalu 2004; Ayalew 2012).

Pokud se do výše zmíněných faktorů, přidá navíc politická nestabilita nebo konflikt – ať už mezi státy nebo tzv. *asymetrický konflikt* s účastí nestátních aktérů, tak vzniká problém, který vidíme téměř v celé oblasti Rohu Afriky. Tím je problematika **uprchlictví**, nucené migrace a vnitřně vysídlených osob (IDPs). V Etiopii jsou tímto problémem zasaženy nejvíce provincie Gambella, Ogaden, Benishangul / Gumuz, Tigray a Afar. Tj. oblasti, kde v minulosti probíhal určitý typ konfliktu. Už v roce 1991 zřídila etiopská vláda díky tomuto rozsáhlému problému specializovanou vládní agenturu pro uprchlictví a repatriaci ARRA, která byla sponzorovaná z fondů UNHCR. Etiopská vláda se v tomto směru obává zejména vlivu islámských fundamentalistů, pro které jsou uprchlické tábory ideálním místem pro získávání materiální pomoci i získávání nových členů. Na druhou stranu se celá záležitost kolem uprchlíků stává poměrně významným politickým nástrojem k dosažení různých cílů, odstranění odpůrců apod. Reálné potřeby uprchlíků tak často řeší spíše humanitární NGOs nebo zahraniční rozvojová (nebo humanitární) pomoc. Častými donory jsou v tomto ohledu zejména USA a jejich rozvojový program USAID (Bariagaber 2006; IRIN 2014).

Společně s migrací si však sebou obyvatelstvo přenáší i svoji kulturní a **etnickou identitu**, skrze kterou vnáší do starší, již usedlé populace určitý neklid, který může vyvolat konflikt. Nelze být však jen pesimistický. Utváří se taktéž možnosti pro výměnu hodnot a zkušeností. To poté naopak vede k vytváření společného multi-etnického prostředí, poklidnému soužití, popř. k integraci nových kulturních prvků, jakým je i náboženství. A to nejen na celostátní úrovni, ale též na regionální nebo městské úrovni. Typickým příkladem multi-etnického města v Etiopii je Shashemane (Záhořík 2011).

Na Etiopii je často nahlíženo s jistým druhem stereotypního vidění světa, resp. černé Afriky. Že by k tomu vybízel samotný název Etiopie, který je řeckého původu a znamená *země černých*? Kdo ví. S jistou mírou nadhledu se však podle toho dají předpokládat určité demografické nebo společenské rysy této země. **Rasová problematika** se bohužel týká i této země. Někdy se můžeme setkat s tzv. bílými Amhary, dříve možná potomci mocných feudálů (tzv. *Highlanders*). Vedle toho se objevují hanlivé narážky

¹⁰³ Jako případová studie rozvoje etiopského venkova, prostřednictvím izolace od vnější pomoci, je uváděn příklad vesnice Nibgee poblíž Addis Abeby.

(amh. *baria*) na ty, co vypadají jako černí Afričané, směřované například k příslušníkům kmene Bantu aj. Rozpoznávacím znakem je vnější fyzický vzhled, jako jsou černé kudrnaté vlasy, velmi tmavá pleť apod.¹⁰⁴ Jindy jsou takového jednání čistě politicky motivovaná. Obdobný problém se týká i arabského obyvatelstva z Arabského poloostrova. Problémy rasismu jsou většinou, i v případě odborných studií, skryty pod pojmy jako etnicita nebo etnický konflikt. I přesto je však nutné tuto dimenzi ve společnosti vnímat a připomenout (Helebo et al. 2009; Markakis 2011).

Vzhledem k tomu, že zde byl již mnohokrát užit pojem *multietnický*, je zde nutné zmínit a popsat ten pravděpodobně nejvýznamnější fakt, kterým je značně *heterogenní společnost* Etiopie – a to jak z etnického, tak kulturního, jazykového i náboženského pohledu. Jenom na území Etiopie se nachází kolem 110 etnických skupin.¹⁰⁵ V potaz je taktéž nutno brát socioekonomické rozdělení společnosti, které v současnosti není již tak markantní jako dříve, kdy existovala „pevná“ hierarchie na kočovníky (amh. *zalan*), řemeslníky, zemědělce¹⁰⁶, mocné feudály a popř. centrální vládu v podobě královského dvora a panovníka (Markakis 2011; Filip et al. 1981: 27-33).

Z tohoto pohledu, je tak velmi obtížné Etiopii a její obyvatelstvo rozdělovat na určité jednotící celky, ve kterých by se nacházely společné etnické, jazykové, náboženské ba dokonce i ekonomické prvky. Inspirovat se lze částečně u Donalda N. Levineho¹⁰⁷, který se pokusil ve svém díle *Greater Ethiopia – The Evolution of a multiethnic society* (1974) o klasifikaci etiopské společnosti, zahrnující výše zmíněná kritéria. Výsledkem bylo konstituování devíti základních skupin, žijících na území Etiopie (Levine 1974, 2000: 26-39; Markakis 2011, Tronvoll 2000: 6-11):¹⁰⁸

- (1) *Severo-eritrejská skupina* v severozápadní oblasti dnešní Eritreje při pobřeží Rudého moře a kolem hranic se Súdánem, skládající se z více než desítky

¹⁰⁴ Komplexem rasové diskriminace trpěl i Haile Mariam, který strávil několik let v USA. Právě v době, kdy zde probíhaly rasové nepokoje a boj za práva, ze strany černošského obyvatelstva. Po návratu do Etiopie se po převzetí moci Dergu roku 1974, snažil nejprve zbavit těch, kteří jej dříve označovali za „černého Etiopana“ a měli na něj rasistické připomínky. Vše samozřejmě současně s likvidací politických odpůrců.

¹⁰⁵ Starší zdroje, například Obchodně-ekonomický sborník Československého institutu zahraničního obchodu z roku 1981 hovoří „pouze“ o 70 etnických skupinách. To by odpovídalo současnému počtu jazyků, ale ne počtu etnických skupin v Etiopii.

¹⁰⁶ Zemědělci a řemeslníci byli společně v jedné skupině, která se nazývala amharsky *gabbar*, která je též překládána jako „ti, co platí daně“, tj. jistý druh poddaných.

¹⁰⁷ Přední americký sociolog a teoretik, narozený roku 1931, se zaměřením na etiopská studia.

¹⁰⁸ Kvůli přehlednosti a tematickému vymezení práce, nebyly v tomto rozdělení zmíněny jednotlivé jazykové rodiny, ke kterým tyto skupiny patří.

kmenů, vyznávajících islám.¹⁰⁹ „Politicky“ jsou organizováni do kmenového náčelnictví.

- (2) **Skupina Agau**, žijící na území dnešní Eritreje a v etiopských provinciích Begemdir, Gojjam a Wello. Nejčastěji se hlásí ke křesťanství. Zbytek vyznává islám, judaismus nebo tradiční kúšitská náboženství.
- (3) **Amharsko-tigrejská skupina**, obývající oblasti střední a severní Etiopie. Je hlavním představitelem ortodoxní křesťanské církve v Etiopii (EOC) a zároveň se hlásí k šalamounské dynastii. Nicméně i zde panuje výjimka. Zbylé roztroušené skupiny Amharů a Tigrajů, souhrnně označovány jako Džabartiové, konvertovali k islámu. Zbytky tradičních skupin jsou organizované po vzoru feudálního systému.
- (4) **Islámská skupina (islámské jádro)**, tvořená pasteveckými etniky Somálců, Afarů a Saho. Tato skupina je považovaná za opozici vůči *amharsko-tigrejské skupině*. Jejich politická struktura je organizovaná v patrilineárním, decentralizovaném modelu. Etnikum Hararů žije již tradičně zejména ve městech.
- (5) **Oromové (Galla)**, tvořící téměř souběžný pás od jihu země, ke středním a západním částem Etiopie. Tato skupina je sama o sobě značně politicky i nábožensky diferenciatní.
- (6) **Jezerní skupina**, obývající dnešní provincii Jižních národů (SNNPR) v jižní Etiopii. Mezi nimi lze identifikovat zejména národy Gurage, Šoa, Sidamo a Konso. Většina z těchto etnik je nábožensky nejednotná – vyznávající křesťanství, islám i různé druhy animistických náboženství.
- (7) **Skupina omotických národů**, žijících podél řeky Omo, která taktéž protíná provincii Jižních národů (SNNPR) na jihu země. Politicky jsou organizováni do malých království. Kromě etnika Boša, vyznává většina etnik křesťanství nebo animistická náboženství.

¹⁰⁹ Původně však křesťanství.

(8) *Skupina súdánských národů*, geograficky rozložených podél etiopsko-súdánské hranice. Většina etnik, patřící do této skupiny vyznává animistická náboženství. Výjimkou jsou etnika Berta a Nara, které konvertovali k islámu.

(9) *Skupina kastovních etnik*, která je roztroušena prakticky po celé Etiopii v rámci jednotlivých hostitelských skupin, kterým poskytují speciální rituální a ekonomické služby.

Z hlediska dalších *demografických údajů*, jako jsou přesné statistické údaje, je to poněkud obtížné. Poslední velké sčítání lidu proběhlo v roce 2007, pod vedením vládní statistické agentury CSA. Tyto data byla posléze podrobena analýze a částečnému průzkumu některých lokalit v roce 2012. Přesnost a relevantnost těchto výsledků však řada odborníků zpochybňuje. Taktéž je obtížné se k některým datům vůbec dostat. Na tento fakt upozorňují různé NGOs i samotné etnické skupiny, kterých se to primárně týká. Kritika vyhodnocování statistických údajů přitom směřuje směrem k samotné CSA, která pravděpodobně úmyslně znejasňuje finální výsledky a klíčové společenské nebo ekonomické indikátory. Právě k harmonizaci a objektivitě závěrečných indikátorů vyzívám čím dál tím více zainteresovaných subjektů. O tyto data má totiž zájem i soukromý sektor, pro který jsou při plánování investic v Etiopii tyto data téměř nezbytná. Jak Teller a kol. uvádí ve své rozsáhlé studii: „*Apelujme na technicky zdatnou populaci a odborníky, kteří jsou spojeni s CSA, aby v národním zájmu generovali a distribuovali kvalitní statistická data.*“ Na výsledcích z roku 2007 se však ukazují i pozitivní prvky, zejména pokud jde o kvantitu dat a jejich zaměření na nové a významné oblasti jako je životní prostředí nebo data z oblastí vzdělání (CIA Factbook 2014; CSA 2011; Kumsa 2014; Teller et al. 2011: 323-337).

Díky těmto informacím nelze brát demografické údaje z roku 2007 jinak, než s jistou rezervou. Obdobně k celé záležitosti přistupovala i americká CIA, která z těchto dat vychází a uveřejňuje je na svých známých stránkách *The World Factbook*. Bohužel pro naše účely nezbyvá zvolit tutéž variantu, která sice není dostatečně přesná, ale k reálnému stavu, podle jiných znalců, má poměrně blízko (CIA Factbook 2014; Teller et al. 2011).¹¹⁰

¹¹⁰ Musíme vždy pohlížet na dané téma, ke kterému se monitoring vztahuje. Nepřesnost se objevuje zejména u politicky citlivých témat jako je právě sféra náboženství nebo populační stav na základě etnického klíče. V některých regionech by o tyto údaje mohly opírat svoji moc různá sociopolitická regionální hnutí, což rozhodně není v zájmu současné vlády pod vedením EPRDF.

Tyto demografické údaje vlády z roku 2007, odhadly celkový počet obyvatelstva téměř na 74 milionů. Údaje *CIA Factbook* pro letošní rok 2014, neuvádějící zdroj, hovoří celkem o 96 600 460 obyvatel. Údaje, vztahující se k vyznání jsou však pouze z roku 2007. Z těch vyplývá, že ke křesťanství se hlásí přibližně 63% obyvatel. Tento počet ale není homogenní. Křesťanská majorita se skládá ze 43% obyvatel, kteří náleží k etiopské ortodoxní církvi (EOC); následuje protestantská církev s 18,5% a ke katolictví se v Etiopii hlásí pouhých 0,7% obyvatel. Muslimů je zhruba 34% a zbytek populace vyznává jiný druh náboženství¹¹¹ (*CIA Factbook*; Feyissa 2012; CSA 2011; UNFPA 2008).

Nelze též opomenout ani rozdělení etnických skupin v zemi, což je pravděpodobně nejproblematičtější bod celkového monitoringu v zemi. Poukazuje totiž na vzrůstající podíl oromského etnika (33,8%), které je v zemi terčem autoritářské vlády EPRDF. Za statistickými údaji vidí současná politická reprezentace pravděpodobně i „islámskou hrozbu“.

Z dalších demografických údajů, zásadních pro tuto práci, lze vyčíst poměrně vysoký populační přírůstek mezi jednotlivými etapami, kdy probíhalo vyhodnocení těchto údajů, které je v průměru 2,6-2,8% (*CIA Factbook* 2014; Kibret 2014):

Rok	Počet obyvatel
1984	39 900 000
1994	53 100 000
2007	73 900 000
2014	96 600 460

Tyto údaje jsou zásadní zejména z hlediska stability sociopolitického prostředí Etiopie, ve kterém bude stále obtížnější dosáhnout určitého společenského konsenzu, pokud nebude přihlíženo k udržitelnému rozvoji a nebudou přijata adekvátní opatření. Těmi by mělo být zejména zabezpečení alespoň základních potřeb jednotlivce, prostřednictvím podpory socioekonomického sektoru, jako je kvalita vzdělávacího systému, zemědělství, zdravotnických kapacit a budování patřičné infrastruktury. V zájmu budoucích generací, taktéž nelze opomenout ani prosazování demokratických hodnot a lidských práv. Právě téma budoucí generace silně rezonuje v současné etiopské

¹¹¹ Jedná se nejčastěji o tradiční rituály, animismus nebo o judaismus a hinduismus. A to díky zdejší indické komunitě, která je rozšířena i v sousední Keni.

společnosti, která je z pohledu demografických údajů extrémně mladou. Podle údajů *CIA Factbook* a *CSA* z roku 2014 tvoří mladí lidé ve věku 0-24 let celkem 64% z celkového počtu obyvatel Etiopie. Takto **vysoký počet mladých lidí** ve společnosti představuje z jednoho úhlu pohledu jistě velký potenciál. Pokud však nebudou ze strany politické reprezentace (EPRDF) přijata výše zmíněná opatření, stává se tento demografický vývoj, společně s nezadržitelnou urbanizací, velmi nebezpečným. Mladí lidé, kteří jsou frustrovaní z řady negativních jevů kolem sebe¹¹², snadno propadají radikálním hnutím, extremismu a jiným patogenním vlivům ve společnosti jako jsou drogy¹¹³ a násilí (*CIA Factbook* 2014; Kibret 2014; Mains et al. 2013; Gupte et al. 2014; Abebe 2013; Záhořík 2011b).

Je však politická reprezentace schopná naplnit tyto předpoklady? A má v ní vůbec mladá generace nějakou důvěru? **Nedůvěra v politickou reprezentaci** v Etiopii, nejen ze strany mladé generace, je poměrně vysoká. Důkazem jsou časté studentské protesty proti partikulárním rozhodnutím vlády, týkající se například cenzury, dodržování lidských práv nebo změn v územním plánování ve prospěch zahraničních developerů. Protesty často končí násilným potlačením nebo i smrtí několika studentů. Místem protestů jsou i univerzity, na kterých se vláda snaží zavést pořádek policejními hlídkami. Příkladem obdobných událostí mohou být protesty v letech 2000-2001 v Dembo Dollo a Ambo, které se přelily i do Addis Ababy. Poslední studentské protesty vypukly na jaře tohoto roku ve městech jako Ambo, Nekemte a Jimma, při kterých bylo zabito několik studentů. Důvodem byl střet zájmů mezi městskou správou v Addis Ababě (*Addis Ababa Integrated Development Master*) a regionální oromskou administrativou (*Oromia Regional State*). Kromě takovýchto protestů je vztah k politické reprezentaci zhoršován i pevně zakořeněným **klientelismem a korupcí**, která je podle indexu CPI už několik let závažná a neměnná. Příčiny jsou nalézány v politicky zmařeném procesu decentralizace a absenci efektivních kontrolních mechanismů ve fiskální politice federálních států i centrální vlády (CPI 2014; Kumsa 2006; HRW 2014; Chanie 2007).

¹¹² Díky frustraci z toho, že nemohou změnit současný politický režim standardními demokratickými prostředky, se současná etiopská mladá generace označuje jako "generace EPRDF".

¹¹³ V Etiopii je v tomto ohledu velkým fenoménem žvýkání *khatu*, v jehož produkci je Etiopie na prvním místě v celém regionu Afrického Rohu. Odtud je hojně vyvážen například do Jemenu, kde je místními mnohdy považován za kvalitnější, než jemenský.

2.2 Stát a politický systém – Teoretické vymezení vs. praktická rovina

V této části se autor pokusí teoreticky vymezit současný politický systém Etiopie, jehož podoba vychází z ústavy, která byla předložena roku 1994 a ratifikována o rok později v roce 1995. Konkrétní části a rozložení moci, případně detailní struktura státu a pravomoci jednotlivých státních orgánů budou zevrubně popsány v podkapitole 2.2.2, věnující se ústavě, případně jejím praktickým dopadům na sociopolitickou situaci v Etiopii.

Pokud budeme brát *ústavu*, jako předpoklad reálné podoby státu Etiopie, což bychom bezesporu měli, jedná se o **federální uspořádání** (od roku 1995), přičemž podle čl. 45 Ústavy FDRE, je striktně a stručně stanoveno, že Etiopie musí mít parlamentní formu vlády (FDRE Constitution 1994).

Zmiňme proto stručně základní rysy federalismu a s ním spojenou federaci. Pokud začneme **federalismem**, tak se jedná o koncept, založený na *decentralizačních procesech*, které dále prohlubují prvky samosprávného vládnutí na sub-státní úrovni. Stručně řečeno, jedná se o princip sdílení suverenity mezi centrální a státní (provinciální) vládou. Pokud stát (přesněji politická reprezentace) tento koncept aplikuje *de iure*, vzniká formální státní útvar, nazývaný federace. Následně, by měl být samozřejmě koncept federalismu aplikován i v praxi, tzn. *de facto*. Z politických důvodů se však stává, že se stát pouze (formálně) tváří jako federace navenek, zatímco v politické praxi k prosazování prvků federalismu nedochází a decentralizace je *de facto* prázdným pojmem.¹¹⁴ Takovéto pojetí federalismu se někdy označuje nebo je záhy ho označit jako tzv. **defektní federalismus**. Obdobná situace, z hlediska způsobu distribuce reálné moci, panuje i v současné Etiopii (Filip et al. 2008: 106-113; Hloušek et al. 2011: 217-229).

Federace jako taková, tedy v ideálním případě představuje politický systém, uvádějící ideu federalismu do praxe. Na výše uvedeném teoretickém rámci, však vidíme, že nahlížení na pojem *federalismus*, se může v různých částech světa lišit.¹¹⁵ Musíme zde ale rozdělovat rozdílný pohled politický a právní. Oba typy chápání federalismu, však ve finále vedou k tvorbě specifických variant federálního uspořádání či jeho praktikování ve

¹¹⁴ Proces může fungovat i obráceně, kdy je daný stát formálně unitárním státem, ale v politické praxi jsou prosazovány prvky federalismu, jako je decentralizace a samosprávné vládnutí.

¹¹⁵ V Etiopii se jedná o tzv. *etnický federalismus*.

federaci. Tím se dostáváme k problematice rozložení moci ve federálním státě, která může být symetrická nebo asymetrická. V případě *symetrického rozložení* mají všechny státy federace stejná práva a pravomoci centrální vlády jsou určitým způsobem částečně omezené. Naopak v *asymetrickém rozložení* moci, existují mezi jednotlivými státy rozdíly a centrální vláda může často svévolně zasahovat či „privilegovat“ některý ze států federace (Filip et al. 2008: 106-113; Hloušek et al. 2011: 217-229).

Zde je na místě položit si otázku, zda má takovéto uspořádání vliv na *formování národního zájmu*? Federální uspořádání by v tomto ohledu nemělo být překážkou, ale pouze tehdy, pokud politická reprezentace jedná v souladu s ústavními pořádky a rozložení moci je *symetrického typu*, tj. centrální vláda nemůže dle libosti negovat či jinak ovlivňovat přijímané návrhy určitých federálních států, zatímco jiným v témže případě vyhoví. Zde je však nutné podotknout, že výraz „národní“, je v případě některých federativních uspořádání poněkud zavádějícím. Spíše by bylo vhodnější mluvit o jakémsi *všennárodním zájmu* nebo *celospolečenském zájmu*, vycházející z celospolečenského konsenzu, jenž je primárním legitimizujícím prvkem na cestě k politické reprezentaci. Mohou se totiž vyskytnout případy, kdy samotná ústava definuje každý federální stát a lid v něm žijící, jako *národ*. Díky tomu, tak slovo „národní“ pozbývá, v kontextu národních (zahraničních) politik, samo o sobě smyslu. Doslova bychom museli říci „národní zájem několika národů“, což není dostatečně adekvátní formulace, která navíc působí značně kostrbatě. Z hlediska teorie národního zájmu, je tak vždy nutné s těmito slovy zacházet nanejvýše opatrně, pokud následně chceme vybranou politiku relevantně určit za politiku národního zájmu.

Pokud se v tomto směru přesuneme do prostředí etiopského státu, hned v preambuli současné ústavy nalezneme jako první větu, která doslova říká:

„*My, národy, národnosti a lid Etiopie [...]*“ (FDRE Constitution 1994).¹¹⁶

Tato fráze naši domněnku jen potvrzuje.¹¹⁷ Taktéž, na základě charakteru současné etiopské ústavy z roku 1994, velmi výstižně charakterizoval soudobý ústavní pořádek v Etiopii, právní znalec doktor Fasil Nahum, který ji ve svém vytříbeném díle popisuje

¹¹⁶ Z originálního anglického překladu etiopské ústavy z roku 1994: „We the Nations, Nationalities and People of Ethiopia.”

¹¹⁷ Obecně ji ale, v rámci teorie národního zájmu, uplatnit nelze! Opět musíme vybraný stát podrobně analyzovat.

jako „*Ústavu národa národů*“ (Nahum 1997). V etiopském kontextu, je tak mnohem vhodnější užívat pojmosloví spojené s *všenárodním zájmem* nebo *celospolečenským zájmem*, který mnohem více odpovídá skutečnosti daného prostředí, ve kterém je případná politika „národního zájmu“ formována. Na druhou stranu tím nijak nenavazujeme na celkovou teorii, která lpí na formulaci „národní zájem“. Abychom tak udělali určitý kompromis a pořádek mezi správnou formou užití tohoto výrazu v kontextu etiopské politiky a společnosti a současně teorií samotnou, přistoupíme na tyto zásady, vycházející z ústavního práva FDRE:

- (1) Výraz „národní“, lze na základě Ústavy FDRE 1994 spojit i se zájmy etnických skupin, žijících na území jednotlivých federálních států, jelikož je ústava definuje jako národy, tudíž vnější politiky těchto federálních států, mohou být označeny jako národní¹¹⁸
- (2) Správný výraz, vztahující se k zájmům většiny společnosti (většině etnických skupin) v celé Etiopii, by se měl formulovat jako *zájem celospolečenský*, opírající se výhradně a pouze o celospolečenský konsenzus, tj. konsenzus všech národů federace¹¹⁹
- (3) Pokud chceme aplikovat teorii národního zájmu, vztahující se k realizaci zahraniční politiky státu (ale i k jejímu formování), musíme hovořit o národním zájmu
- (4) Pokud přijmeme bod (3), tak můžeme etiopskou zahraniční politiku označit za národní pouze v tom případě, kdy má dostatečnou legitimitu v podobě celospolečenského konsenzu

Související problematika *prosazení národního zájmu*, je již samostatnou kapitolou a souvisí spíše s aktuální politikou daného státu, která může výše zmíněnou teorii dodržovat nebo zcela ignorovat. Pro správné určení národního zájmu je nutné porozumět

¹¹⁸ Zde je však největší úskalí celého konceptu národního zájmu v případě Etiopie. Tím je značná heterogenita většiny federálních států, s čímž očividně tvůrci této ústavy nepočítali nebo nechtěli počítat. Taktéž vyvstává problém, kdo je vlastně oním národem a kdo se již považuje za národnost nebo lid. „Národem“, by v tomto ohledu měla být každá větší etnická skupina, žijící na území daného federálního státu. „Národností“, by měla být chápána státní příslušnost nebo-li skupina či jedinec, mající etiopské občanství, ale zároveň necítící etnickou příslušnost ke své zemi. Výrazem „lid“, by měl být chápán každý jedinec, pobývající na území Etiopie, bez ohledu na to, zda mu bylo přiděleno občanství nebo cítí etnickou příslušnost k etiopskému státu.

¹¹⁹ V této práci bude termín celospolečenský užíván v souvislosti s formováním politiky národního zájmu.

rozložení moci, která je schopná tyto zájmy prosadit a zda je vůbec k tomu ochotná. Přístupme tak ke stručnému charakterizování současného etiopského politického prostředí.

V případě Etiopie, se tedy *de iure*, tj. podle ústavy, jedná o federaci se symetrickým rozložením moci mezi jednotlivými federálními státy. Jednotlivé správní celky jsou rozděleny na základě pěti úrovně hierarchie.¹²⁰ Současná ústava je navíc specifická tím, že klade velký důraz na etnicitu, teritorialitu a národní sebeurčení. Díky tomu je současná etiopská federace spojována s *etnickým federalismem*, ve kterém má každý jedinec svoji právem danou etnickou identitu, i když to tak ve skutečnosti vůbec být nemusí. Připomíná tak spíše určitou hybridní formu centralizovaného federalismu či dokonce unitární stát. Někteří taktéž z tohoto etnického federalismu vydělují tzv. *formální etnicismus*¹²¹, který je v Etiopii mnohdy využíván například (etiopskými) podnikateli k legitimaci a mobilizaci rozdílných etnických skupin v zemi. V současnosti, ale spíše ale v jakési překroucené formě, která neprospívá demokratizaci země. Tímto lze ukončit teorii a právní povahu státu (Abbink 1997; Debelo 2007: 35-37, 87-97; Fiala et al. 2011: 123-133).

Jak již bylo zmíněno výše, politická reprezentace může celý teoretický proces, vycházející z ústavy, (protiústavně) porušovat. Současná Etiopie tuto „výjimku“ bohužel naplňuje více, než zřetelně. Vnitropolitické záležitosti a současné mocenské rozložení sil, jsou doprovázeny komplexními společenskými příčinami, jako je právě problematika etnicity, nacionalismu (nacionalismů) nebo působení mnohvrstevných identit na současnou společnost. Ty jsou důsledkem diskontinuity vývoje etiopských dějin, které se nesly ve znamení razantních politických změn a vnitrostranických čistek. Lze tak hovořit o jakémsi mixu svévolné politiky, kolektivní historické zkušenosti a mocenských intrik centrální vlády, bez ohledu na to, zda byla královstvím, monarchií či federální vládou.

Současný stranický systém v Etiopii lze charakterizovat jako pluralitní systém s jednou dominantní stranou. Avšak v současné praktické rovině, lze bezpochyby hovořit spíše o *jednostranickém systému (one-party system)*. Volby (1995, 2000, 2005¹²², 2010),

¹²⁰ Nejnižší správní jednotkou je tzv. *woreda* (obdoba obce), dále *kebele* (obdoba okresu) a následně vzestupně pořadí region, federální stát a centrální vláda.

¹²¹ Znamená formální pojmenování etnických záležitostí v Etiopii, které by měli nejprve vstupovat do liberální politické agendy a následně být ve správné formě právně ukotveny v ústavě. Formální etnicismus však sám o sobě není ukotven v žádném zákoně a ani by neměl být.

¹²² Volby roku 2005 lze považovat za první demokratické od změny režimu počátkem 90. let, ale pouze z hlediska pluralitní participace politických stran a hojné účasti voličů, která dosáhla 90%. Demokratickou

přesto že jsou pravidelně realizovány, totiž *de facto* ovládla nedemokratickými způsoby současná vládní politická strana EPRDF. Ta je mnohdy přepisována jako **TPLF/EPRDF**.¹²³ Tento přepis naráží zejména na dominující tigrajskou etnickou skupinu v rámci této strany. Na základě tohoto faktu, označují někteří zahraniční odborníci současný etiopský politický systém, taktéž jako *etnokraci*. Ta vyjadřuje vládu jedné dominantní etnické skupiny ze severu – Tigrajů – mající většinu moci v zemi, navzdory svobodné vůli velké části společnosti. Tato situace by přesně vystihovala *Shulmanovu hypotézu* o “touze po dominanci” etnických skupin v prostředí multi-etnického státu (Abbink 1997; Balashova 2009; FDRE Constitution 1994; Shulman 1998; Záhořík 2011c).

Celkový stav ale umocňuje již zmíněná současná etiopská ústava z roku 1994, podle které jsou vybrané exekutivní funkce doslova klíčové. Zatímco prezident je spíše symbolickou postavou, premiér předkládá a navrhuje klíčové zástupce etiopské jurisdikce nebo je hlavou ozbrojených sil (Abbink 1997; FDRE Constitution 1994).¹²⁴

Pokud bychom měli stručně shrnout důvody takového rozložení moci uvnitř samotné strany EPRDF, museli bychom zamířit dále do historie, přesněji do 60. a 70. let, kdy vznikala jednotlivá regionální odbojová hnutí jako oromské hnutí OLF, eritrejské EPLF, výrazně muslimské ONLF z oblasti Ogadenu, ale právě i zmíněná tigrajská TPLF. Důsledkem tehdejších krvavých odbojů proti Mengistuově vládě, která byla charakteristická velkou nedůvěrou prakticky vůči komukoli, byla politická nedůvěra i mezi stoupenci TPLF. Ti často nedůvěřovali sami sobě, ale především opozičním uskupením (Markakis 2011).

Vnitrostranické rozepře se objevují zejména v otázce vymezení zahraniční politiky vůči Eritreji, ve které vládne taktéž absolutisticky etnická skupina Tigrajů, pod vedením prezidenta Isaiase Afwerkiho.¹²⁵ Díky tomu jsou vnitrostranická jednání o přístupu

celistvost bohužel narušilo omezení svobody projevu těsně před volbami a masivní demonstrace opozice, proti dílčím neregulérním zásahům vlády EPRDF do výsledků voleb. Během protestů poté bylo zabito několik desítek studentů, kteří se do protestů zapojili na univerzitní půdě.

¹²³ V této práci je používáno označení EPRDF.

¹²⁴ Současným etiopským prezidentem je od roku 2013 Mulatu Teshome. Více o prezidentských a premiérských pravomocích v podkapitole 2.2.2.

¹²⁵ Společně s Melesem Zenawim bojoval proti Mengistuově režimu, jako lídr za etno-nacionální hnutí EPLF.

k Eritreji velmi citlivým tématem, který může stranu rozdělit i v budoucnu (Markakis 2011; Tronvoll et al. 2000).¹²⁶

Tato paranoia se přenesla až do současnosti a stále trvá. Důkazem je stávající *autoritářský styl vlády*, projevující se nepodloženým zatýkáním opozičních lídrů, potlačováním lidských práv a demokratických hodnot. Obdobné praktiky, ale probíhají i v ekonomickém sektoru a státní administrativě. Přednostně jsou na úřednické posty vybíráni lidé s tigrajskou příslušností (etnickou identitou) a taktéž přední manažeři jsou více méně spřízněni se současným politickým establishmentem. Samostatnou kapitolou je taktéž *nacionalizace půdy*, která vesměs zahrnuje na přírodní zdroje bohaté oblasti, na kterých žijí Oromové. Ta je v současnosti prodávána především zahraničním zájmovým skupinám, v podobě nadnárodních korporací nebo soukromých investorů, jejichž pravé vlastníky zná pouze vláda. Kromě jiného, se jedná i o saúdsko-arabské společnosti, se kterými se do země nenápadně vkrádají i *islamizační tendence*, popř. *wahhabismus*. I přesto, že v zemi již dříve úspěšným obchodním aktivitám dominovali mnohdy muslimové, musíme se snažit oddělit islám jako víru od politického islámu (Abbink 2014; Gudina 2007; Rahmato 2011).

Současná strana EPRDF tak demokracii chápe značně odlišně, než je tomu například u evropských demokratických států a místních politických stran. Ovlivněna marxismem 60 a 70. Let, chápe demokracii, jako (nutný) *skupinový konsenzus*, nerespektující odlišnost názorů v rámci širší politické reprezentace či v rámci jednotlivých komunit (Fiala et al. 2011: 123-133).

Současná politika EPRDF připomíná komplexní mechanismus, sestávající se z dílčích *mocenských nástrojů*, jejichž jediným cílem je udržení stávajícího politického stavu a rozložení moci v centrální vládě (parlamentu) i ve Státních radách uvnitř jednotlivých federálních států. Mezi tyto nástroje, patří například přímé členství volených zástupců EPRDF do zmíněných Státních rad, obsazování klíčových exekutivních funkcí v regionech loajálními spolustraníky, šíření ideologie skrze stranické semináře nebo státem vlastněná média a v neposlední řadě také vojenské intervence armádních ozbrojených sil v „neposlušných“ regionech (např. Ogaden). Za další nástroj lze považovat cenzuru důležitých informací, jako jsou různé statistické údaje nebo zestátnění většiny médií.

¹²⁶ K obdobným vnitrostranickým neshodám došlo například v roce 2001, které skončilo vyloučením nespokojených straníků z řad EPRDF.

Cenzura bohužel nepostihuje pouze místní obyvatelstvo, ale taktéž zahraniční pozorovatele, různé (lidsko-právní) NGOs nebo zahraniční novináře. Veškeré tyto výše zmíněné mocenské nástroje EPRDF jsou navíc náležitě propojeny a umocněny klientelismem a korupcí (viz kap. 2.1) (Fiala et al. 2011: 123-133).

V případě opozice, byla některá *opoziční politická hnutí* doslova demonizována a stala se pomyslným strašákem, který akorát ohrožuje socioekonomickou stabilitu země. To se týká zejména oromské strany OFDM, která je úmyslně veřejně spojována s ozbrojeným oromským hnutím OLF, které bylo paradoxně počátkem 90. let jedním z hlavních koaličních partnerů v přechodné vládě Etiopie (TGE, 1992-1995).¹²⁷ Mezi nástroje v boji proti opozici, je taktéž nezbytné upozornit na fenomén, související s vytvářením fiktivních opozičních stran, známých jako *Lidové demokratické organizace* (PDO). Mimo ně taktéž působí i agenti, kteří infiltrují i skutečné opoziční politické strany. Jejich účelem je především fragmentace opozice a získání důležitých informací, které jsou posléze použity proti ní. V širší perspektivě, lze ale opozici shrnout do fóra Medrek, které usiluje o demokratizaci země. Jejím hlavním přínosem je ale i fakt, že dokázala opoziční hnutí sjednotit pod jednu zaštiťující organizaci, což v předchozích letech až tak běžné nebylo. Její cíle směřují k prolomení stávajícího počtu křesel ve Sněmovně reprezentantů lidu (parlamentu), resp. jednoho pouhého jednoho křesla, což je výsledek již dlouhodobé autoritářské politiky EPRDF (Abbink 2014; Gudina 2007; Fiala et al. 2011: 123-133).

2.2.1 Vývoj a vznik moderního státu Etiopie

Bez znalosti historického kontextu nelze pochopit současné dění ve společnosti a politice, díky čemuž je nezbytné zde alespoň stručně sumarizovat vývoj moderních dějin Etiopie.

Období 18. století by někdo mohl považovat za určitý nadstandard v rámci kapitoly o formování moderního etiopského státu. Autor se však domnívá, že bez tohoto připomenutí by pozdější snahy o sjednocení říše nepobývaly smyslu a celý kontext spojený se současnými „vnitřními hranicemi“ federativního uspořádání by unikl do ztracena.

¹²⁷ Už v roce 1992 odstoupilo OLF od jednání v rámci TGE a přešlo do opozice.

Tímto kontextem je právě polovina 18. století. Během mocenských intrik mezi dvorem a aristokracií (amh. *makwanent*), panující za vlády Ijasu II. (1730-1755) propadla Etiopie destabilizaci a jednotná říše se *de facto* rozpadla na samostatné provincie, ve kterých vládli provinční vládci (rasové). Toto období, známé pod názvem „doba soudců“, bylo charakteristické (už podle názvu) krutým soudnictvím, *provinčními vládami (decentralizací)*, chřadnoucí vojenskou mocí císaře a neschopností zastavit celkový úpadek etiopského státu. Téměř to samé by se dalo říci v případě následující „doby princů“ (amh. *zemane mesafint*, 1769/1784-1855), během které sice již nebyl celkový úpadek tak strmý, decentralizace však dosáhla svého maxima (Klíma 2012: 90-91; Mojdl 2005).¹²⁸

Kořeny současného státu Etiopie lze hledat v 19. století na území v severovýchodní části dnešního státu. Právě v této oblasti došlo za vlády Tewodrose II. (taktéž Teodor II., 1855-1868) ke *sjednocení* čtyř provinčních království Gondar, Gojam, Tigray a Shewa pod jednu svrchovanou vládu, která dala tomuto nově centralizovanému celku název Abyssinie.¹²⁹ Po diplomatické roztržce s Brity a jejich následné *vojenské intervenci* roku 1868, následoval konec Tewodrosovi vlády.¹³⁰ Ten je taktéž spojován s mocenskými boji o císařský trůn, na který se nakonec za pomoci Britů dostal král Johaness IV. (1872-1889) z etnika Tigray. Během této vlády se však vedl boj i na severu jak proti radikálním Mahdistům v Súdánu¹³¹, tak proti egyptsko-tureckým (osmanským) vojskům při pobřeží Rudého moře, kde se nacházel klíčový přístav Masawa (v dnešní Eritreji).¹³² Právě tento boj proti společnému nepříteli v podobě fundamentalistického mahdistického povstání (1881-1885) k sobě přivedl „křesťanskou“ Etiopii a evropské západní mocnosti. Především pak Brity, kteří měli v Súdánu své teritoriální zájmy. Očekávaná pomoc ze strany Britů však nebyla valná a Etiopie zůstala v boji s mahdisty osamocena (Prouty et al. 1994; Kumsa 2006: 21-30; Adejumobi 2007: 21-66; Klíma 2012).

¹²⁸ To dokazuje i oficiální počet císařů (14), kteří se považovali za právoplatné vládce celé dřívější říše.

¹²⁹ Před korunovaci známý pod jménem Kasa Hailu. Jako Tewodrose II. byl korunován roku 1855 – jako král králů (amh. *Negusa nagast*), čímž se snažil odkázat na dominanci nad provinčními feudály nebo králi. Sám sebe označoval za potomka Šalamounových nástupů. Otázka jeho skutečného původu je předmětem debat i v současnosti. Bez ohledu na jeho excentrickou povahu a excesy během své vlády, je považován za sjednotitele Etiopie.

¹³⁰ Panují rozporuplné názory na to, zda byl zabit oromskými vzbouřenci, britskými vojáky při útěku nebo zahynul vlastní rukou.

¹³¹ Jejich vůdcem se stal Muhammad Ahmad Ibn Ábdalláh, odvozuující svůj původ od Proroka Muhammada. Kritizoval úpadek zbožnosti a pokřivování islámu egyptskými okupanty. Stal se šejchem súfijského řádu Sammáníja, jehož myšlenky se snažil šířit po Súdánu. Jednou z nich bylo všeobecně rozšířené očekávání *mahdího*, který měl s příchodem 13. století hidžry zjednat nápravu a vrátit islámu jeho původní formu.

¹³² Turci jej dobyli již roku 1557 během své izolacionistické politiky vůči Etiopii a boje s Portugalsky v Indickém oceánu. Poté byl islámský prapor nad Masawou předán Egyptanům, kteří jej „získali“ roku 1865. Poté byla obsazena Italy roku 1885.

Následovalo období *kolonizačního úsilí* Abyssinie (1872-1900) směrem ke svým slabším sousedům na jihu. Toto úsilí vzrostlo zejména za vlády Menelika II. (taktéž Mnilik, 1889-1913). Tyto výboje byly podporovány ze strany evropských kolonizačních velmocí, jako byla Itálie¹³³, Francie nebo Rusko. Stabilita samotného území říše byla zároveň upevňována pod dominancí dvou hlavních etnických skupin Amharů a Tigrajů. Důsledkem koloniálních výbojů byl *etnický konflikt* nebývalého rozsahu, při kterém celkem zahynulo téměř 10 milionů obyvatel – především z etnických skupin Oromo, Kaficho, Burji, Mají nebo Gimira (Klíma 2012; Kumsa 2006: 21-22).

S ukončením kolonizačního procesu byly územní zisky rozděleny mezi vojenské hodnostáře z etiopské imperiální armády. Další zisk představovaly daně ve formě poplatků nebo darů. Neméně výnosný byl též *obchod s otroky*, pocházející ze zajatých a potlačených etnických skupin na jihu.¹³⁴ Všechny tyto formy zisku plynuly na nákup zbraní¹³⁵ a celkovou modernizaci armády, která bojovala proti *Italům* na severu¹³⁶, ale též potlačovala povstání v jižních oblastech země nebo nadále pokračovala ve výbojích. Po úspěšném tažení proti Italům byla Etiopie roku 1896 uznána za suverénní stát. I přes tento fakt, je Menelikovi vytýkán fakt, že Italům ponechal volné ruce při rozhodování o severních koloniích, které zůstaly v italských rukou, až do roku 1941. Tím, že by Italy definitivně vypudil z pobřeží, by nejen předešel budoucím obětem během opětovného vpádu fašistické Itálie, ale zároveň by naplnil strategický cíl – zisk přístupu k moři. Prolomení kletby v podobě vnitrozemského státu, který nemá přístup k moři, lze bezesporu označit za národní zájem tehdejší (nejspíš i současné) Etiopie.¹³⁷ Důvod, proč tak Menelik neučinil je spojen s kritickou socioekonomickou situací uvnitř samotné Etiopie, která v té době trpěla rozsáhlými hladomory a celkovou vyčerpaností.¹³⁸ Převažující snaha soustředit se zejména

¹³³ Itálie si však dělala územní ambice v oblasti dnešní Eritrey a Somálska.

¹³⁴ V období 1900-1928 prodala Etiopie zhruba 360 000 otroků do zahraničí.

¹³⁵ Zbraně byly nakupovány ve Francii nebo Rusku, odkud putovaly dále přes francouzský přístav Džibuti až do Etiopie.

¹³⁶ Navzdory oboustranně podepsané *smlouvě ve Wichale* z roku 1889, vyhlásili Italové nad Etiopii svůj protektorát. Smlouva byla totiž sepsána poněkud nešťastně ve prospěch Itálie. Smlouva byla vypovězena roku 1893. Poté vše vyvrcholilo konfliktem mezi Itálií a Etiopii, která nakonec zvítězila slavnou bitvou u Adwy v roce 1896. Téhož roku byla podepsána smlouva nová, uznávající Etiopii za suverénní stát a obsahovala podmínku, že italské kolonie při pobřeží nesmějí být předány jinému státu, jinak by musely být připojeny zpět k Etiopii.

¹³⁷ O připojení pobřežních oblastí k Etiopii usiloval již Tewodrose II. Koncept obecné korelace mezi možností disponovat přístupem k moři a mírou rozvoje dokazuje na několika příkladech Parl Collier. Snaží se tak poukázat na fakt, že by mělo být v národním zájmu o tyto možnosti usilovat nebo je patřičně využít.

¹³⁸ Sám Menelik popisuje svá rozhodnutí v osobním dopise, který zaslal tehdejší evropským mocnostem po vítězství u Adwy. Z toho vyplývá, že z jejich strany nezískal takovou podporu, kterou očekával (nejčastěji

na řešení vnitrostátních problémů uvnitř Etiopie dokazuje i založení hlavního města Addis Abeby necelý rok po bitvě u Adwy.¹³⁹ Pravděpodobně jako jediný africký panovník prezentoval úspěšnou strategii vůči kolonialismu – důsledná obrana spojená s vlastní územní expanzí (Mojdl 2005: 45-46; Kumsa 2006: 22; Záhořík 2009: 32-33; Collier 2009: 71-81).¹⁴⁰

Smrtí císaře Menelika II. v roce 1913, končí i tato územní expanze. Etiopie se již ocitá v mezinárodním společenství jako *suverénní stát* s právně uznávanými hranicemi.¹⁴¹ Musíme však připomenout, že ze strany velmocí byla rozehrána dvojí hra, což dokazuje tzv. *Tripartitní smlouva* z roku 1906.¹⁴² Na trůn po jeho smrti, nastoupil jeho vnuk Lij Iyasu oromského původu. Ten byl ale záhy kvůli svým sympatiím k Centrálním mocnostem a islámu označen za hrozbu a svržen.¹⁴³ Vlády se ujala Menelikova dcera královna (císařovna) Zawidetu (amh. *nigiste negestat*, 1916-1930). Reálnou moc měl ale její regent (a bratranec) Tafari Mekonnin, v budoucnu známý pod jménem Haile Selassie, císař Etiopie (Prouty et al. 1994: 332-333; Mojdl 2005: 49-52; Kumsa 2006: 22-24).

Dalším přelomovým momentem byla právě korunovace Haile Selassieho (1930-1974) císařem roku 1930. Za jeho vlády Etiopie upevňovala svoji pozici jakožto *monarchie*, ve které byl, až na výjimku období italské okupace (1936-1941), prosazen jediný úřední jazyk – *amharština*. To mělo dopad například na *koránské školy*, které nejenom, že nedostaly žádnou státní podporu, ale taktéž většina dokumentů a nařízení nebyla bilingvní, tj. v arabštině. Podle odhadů zahraničních expertů té doby, se však už tehdy postupně zvyšoval podíl populace etnika Oromo (Galla), který vzrostl ze 42,7% (1955)¹⁴⁴ na více jak 50% (1974) z celkového počtu obyvatelstva. Amharů a Tigrájů, kteří v té době byly označováni jako Etiopané, bylo v témže období dohromady 32,6% (1955), zatímco téměř o 20 let později stále jen 30% (1974).¹⁴⁵ Tyto údaje však mohou být

hovoří o dostatečném množství střelných zbraní), a která by mu v dané situaci pravděpodobně pomohla s připojením zbývajících italských kolonií při pobřeží.

¹³⁹ Hlavní město bylo přesunuto z Ankoberu.

¹⁴⁰ Území Etiopie se oproti dřívější rozloze zvětšilo třikrát.

¹⁴¹ Hranice stanoveny na základě smluv: s Britským Somálskem roku 1897 (včetně práva užívat přístav Zeila), s Francouzským Somálskem roku 1901, se Súdánem roku 1902 a s Keňou roku 1907. Hranice s Italským Somálskem zůstávaly nevyřešeny.

¹⁴² V té si velmocí (V. Británie, Francie, Itálie) rozdělují Etiopii podle vlastních mocenských zájmů.

¹⁴³ Taktéž svrhnul guvernéra Hareru rasa Teferiho a požádal o pomoc Somálce, což ještě více popudilo křesťanské obyvatelstvo.

¹⁴⁴ Bez zahrnutí etnické skupiny Borana.

¹⁴⁵ Ostatní etnické skupiny jsou zastoupeny takto: (1) roku 1955: Sidama 10,1%, Negroids&Nilotes 6,6%, Afar 2,0%; (2) roku 1974: Sidama 10%, Gurage, Afar, Somali, Agaw dohromady 10%.

zavádějící, jelikož v té době nikdy neproběhl podrobný oficiální sběr a vyhodnocení demografických údajů ze strany státu (Kumsa 2006: 22-23; Markakis 2011: 122).¹⁴⁶

Názory na období jeho vlády se různí. Na jedné straně usiloval o *modernizaci* země.¹⁴⁷ Na straně druhé jeho vláda nese jasné znaky *autokratického typu vlády*. Jisté kontrasty lze nalézt i ve vztahu s okupantskou vládou fašistické Itálie. Navzdory mnoha zbytečným obětem z řad místního obyvatelstva, došlo v tomto období (1942) například ke zrušení otroctví. Taktéž byla rozdělena zemědělská půda mezi zemědělce, kteří ji obdělávali. Ještě před znovuzavedením amharštiny bylo možné používat více jazyků jakožto jazyky oficiální. Po slavnostním návratu císaře Selassieho, především za pomoci Britů a domácích odboje, však byla tato práva omezena – půda zabavena a jazyky potlačeny. Stejně jako přijetí ústavy z roku 1931 a její revize roku 1955, bylo i vytvoření parlamentu v roce 1956 poněkud dvousečným rozhodnutím, tvořící vnější fasádu pro západní země. Ústava sice obhajovala lidská práva, na druhou stranu například stvrzovala amharštinu jakožto oficiální jazyk. Taktéž členové parlamentu museli být vlastníky půdy a jejich politické možnosti sloužily spíše jen k podpisu zákonů vlády. Parlament tak neměl reálnou výkonnou nebo reprezentativní funkci, která by vycházela ze skutečných zájmů společnosti – *národa*. Ústava nehovořila o sociální, etnické či jazykové pluralitě. Vše bylo sjednoceno pod atributy etiopské státnosti.¹⁴⁸ Paradoxně, právě budování národa a politika asimilace byly hlavními cíli reformního snažení, které prosazovalo *kulturní a jazykovou unifikaci* namířenou především na etnickou skupinu Oromo (Galla) a tzv. jižní národy.¹⁴⁹ Splynutím státu a etiopské ortodoxní církve (EOC) se jiná náboženství a jejich věřící ocitli na pomyslné druhé kategorii. To se týkalo zejména muslimů v Etiopii (Markakis 2011: 108-130; Kumsa 2006: 22-23; Mojdl 2005: 52-56; Tareke 1996: 42-54; Záhořík 2011).¹⁵⁰

Roku 1974 však došla částí obyvatel trpělivost s neustálým prosazováním centralistické a unifikační politiky starého císaře, který se podle nich stále více vzdaloval

¹⁴⁶ Důvody jsou zřejmé, pokud by stát oficiálně zveřejnil tyto údaje, mohlo by to ohrozit pozici méně početných, přesto však vládnoucích Amharů nebo Tigrájů. V současnosti, proběhlo poslední vládní sčítání lidu v roce 2007. Roku 2012 proběhla další podrobnější analýza těchto dat a současně sběr dat na několika územích v Etiopii.

¹⁴⁷ Jeho cílem bylo vytvoření centralizovaného státu, podpora zahraničních styků s evropskými mocnostmi v rámci ekonomického rozvoje, dále podpora školství apod. Zároveň se snažil respektovat feudální vztahy, individuální schopnosti a náboženské citění.

¹⁴⁸ Podle revidované Ústavy z roku 1955 byl národ tvořen všemi etiopskými poddanými, žijící v Etiopii i mimo ni.

¹⁴⁹ Ty jsou v současnosti na území federativního státu Etiopie nazývané se Region Jižních národů (SNNPR).

¹⁵⁰ Mezi zástupci byli pouze privilegovaní členové nebo vlastníci půdy, zatímco zbytek obyvatelstva postrádal své zástupce.

skutečnému životu a zájmům svých obyvatel. Pouliční demonstrace následně přerostly v sesazení samotného císaře, čímž byla absolutistická monarchie definitivně ukončena (Kumsa 2006: 23).

Porevoluční období zcela ovládla *Prozatímní vojenská správní rada (Derg)* plukovníka Mengistu Haile Mariama (1974-1991), která využila nadšení většiny obyvatel z odstranění stárnoucího monarchy i s jeho absolutistickými přežitky v podobě monarchie. Zopakovala však téměř ty samé chyby. Namísto přerozdělení půdy mezi rolníky, byla veškerá půda v socialistickém duchu znárodněna, ale k přerozdělení už nedošlo. Celá záležitost také probíhala na etnickém pozadí, resp. reflektovala zájmy určitých skupin obyvatelstva – Amharů a Tigrájů, kterým půda zůstala. Téma vlastnictví půdy a půdní reformy je jedním z nejdiskutovanějších témat napříč politickým i společenským spektrem současné Etiopie, které v sobě ukrývá i téma „islámu v Etiopii“.¹⁵¹ V tomto období se však ideologické, politické a etnické zájmy nově formovaných skupin velmi často a komplexně překrývaly. Z ideologického hlediska, však režim postupně vykrystalizoval v radikální marxistickou levici, jejíž mocenské ambice (hl. samotného Mariama) se naplno projevíly během tzv. *Rudého teroru* (1977-1978), ve kterém byla likvidována nejen „běžná opozice“, ale i vlastní loajální umírnění členové, především z řad lidové strany EPRP.¹⁵² Roku 1987 byla přijata i socialistická ústava, která uznala islám a muslimy za plnoprávné občany a zrušila status „být druhořadým občanem“ (Rahmato 2011; Kumsa 2006: 23-24; Mojdl 2005: 70-79; Tiruneh 1993: 208-214).

Pokud k celé této záležitosti přistoupíme z pohledu teorií mezinárodních vztahů a jejich pohledu na národní zájem, tak můžeme krásně vidět, že samotný kritický přístup marxistických teorií, mluvící o třídním boji a pomlouvající privilegované vykořisťovatele, se sám stává jistým konstruktem, který je ve finále vždy zcela v rukou individuálního rozhodnutí určitého jednotlivce nebo skupiny a samotná teorie zůstává pouze teorií. Nejen tento případ poukazuje na nutnost přeformulování některých tradičních teorií mezinárodních vztahů tak, aby odpovídaly skutečným podmínkám, obzvlášť těm vznikajícím v Africe (Burchill 2005; Dunn et al. 2001).

¹⁵¹ Hodnotnější půda, na které žije spíše muslimské nebo oromské obyvatelstvo, je prodávána zahraničním investorům.

¹⁵² Způsob, jakým byla jejich likvidace provedena, je obzvlášť ohavný a záludný zároveň. Většiny straníků se podílela na boji se Somálci nebo potlačení vnitrostátních nepokojů. Poté byla provedena registrace zbraní a jejich výběr, aby se staly snadnějším cílem. Následně byly popravovány a pronásledovány v ulicích měst a obcí.

Dlouhodobě potlačované problémy spojené s národním sebeurčením nebyly taktéž během socialistického vojenského režimu vyřešeny. Díky tomu se právě mezi roky 1974-1991, v zemi vytvořila řada *osvobozeneckých hnutí*, která Mariama nakonec donutila uprchnout do exilu v Zimbabwe. Nejenže jeho vláda ztrácela vlastní půdu pod nohama díky potlačování a mystifikování „národního zájmu“, ale též se zcela rozpadla jeho největší opora v podobě SSSR, který do Etiopie dodával velké množství zbraní, jež měly primárně Etiopii pomoci v boji proti rozšiřujícímu se somálskému *pansomalismu*.¹⁵³ Ten vrcholil somálskou invazí do Ogadenu roku 1977.¹⁵⁴ Pokud se jedná o rozmach osvobozeneckých hnutí na území tehdejší Etiopie, je nutné zmínit především oromské hnutí OLF, eritrejské EPLF, tigrejské TPLF a výrazně muslimské ONLF z oblasti Ogadenu (Kumsa 2006: 23-24; Leichtová et al. 2013: 54-56).

Pád Mariamovi diktatury roku 1991 doprovázely chaotické přesuny ozbrojených jednotek výše zmíněných hnutí napříč Etiopií. Etiopská armáda byla totiž paralyzována a nekladla větší odpor. Osvobozenecká hnutí TPLF a EPLF směřovala k hlavnímu městu, které bylo záhy obklíčeno. Následoval vpád TPLF a *vytvoření prozatímní vlády* (TGE, 1992-1995) a parlamentu, do kterého se zapojila i oromská OLF. Z procesu jednání o podobě etnického federalismu, která následovala, však řada zástupců jiných politických uskupení odešla už v následujícím roce 1992 nebo se ho vůbec nezúčastnila.¹⁵⁵ Vedle toho následovalo zatýkání či přímá fyzická likvidace důležitých osob, zastupující nebo jinak sympatizující s etniky žijící na území Oromo, Sidama nebo Ogaden. Zatímco probíhalo zatýkání, tigrejští zastánci nacionalistické politiky získaly v témže roce (1991) dvě okresní oblasti ze severní provincie Gondar, historicky náležející Amharům.¹⁵⁶ Společný *sociopolitický konsenzus* v podobě spravedlivých parlamentních voleb nebyl rovněž naplněn a cesta k demokracii byla opět v nedohlednu. Převažující důraz na etnicitu mezi jednotlivými hnutími vedl k minimálnímu pocitu sdílení něčeho, co lze označit jako *etiopský národ* (Kumsa 2006: 24-25; Záhořík 2011a: 22).

¹⁵³ Ideologicky neudržitelný koncept, který byl v očích Dergu národním zájmem, se střetával s faktickými zájmy velké části obyvatelstva bez ohledu na etnickou příslušnost. Fakticky tak v Etiopii v té době existovaly dva zcela odlišné pohledy na koncept národního zájmu.

¹⁵⁴ V zájmu obrany etiopského státu a komunistické soudržnosti, se do země taktéž dostalo zhruba 15 tisíc kubánských vojáků. Do země také proudily například československé pušky, které mají v Etiopii pověst dodnes a stále je možné je zde v hojném počtu spatřit.

¹⁵⁵ Důvodem byla agresivní politika ze strany TPLF, která způsobila opětovné stažení hnutí, jako byla ONLF nebo OLF z politického prostředí (parlamentu). Byly tak prosazeny pouze zájmy jednoho etnika (národa) – Tigrájů.

¹⁵⁶ Zisk tohoto území znamenal výhodné mezinárodní strategické spojení s hranicí se Súdánem.

Roku 1995 se Etiopie stala oficiálně federací, už ale bez severní provincie Eritrea na pobřeží Rudého moře, která se odtrhla hned v roce 1991. Demokratických voleb, konaných v témže roce (1995), se ale většina opozičních stran nezúčastnila. Dominantním etnikem nově vzniklého nezávislého státu se tak stali Tigrajové. Pro Etiopii to bylo především ze strategického hlediska velmi bolestným okamžikem. Kromě ztráty vlastního území totiž opět ztratila přístup k Rudému moři a zároveň přišla o cenné nerostné suroviny, jež se zde nacházely (Embassy of the State of Eritrea 2014; Madote 2010).¹⁵⁷

Vše za daných okolností nemohlo dopadnout jinak, než válkou. Válka samotná začala teoreticky už v letech 1991-1993, kdy eritrejská vládní strana EPLF deportovala více 125 000 Etiopanů ze své země a destabilizovala tak oblasti Afar i Tigray na etiopské straně hranice.¹⁵⁸ Taktéž expanzivní politika tigrejských nacionalistů a neustálé oboustranné obviňování z podpory separatistických hnutí na obou stranách, tak přerostly v *etiopsko-eritrejskou válku*, trvající celé dva roky (1998-2000). Z ekonomického hlediska to však byla katastrofa pro oba státy. Finanční zdroje byly přesunuty z jiných resortů určených primárně na rozvoj infrastruktury, vzdělání nebo zemědělství a následně určeny na nákup zbraní. Nejen těch lehkých zbraní SALW, ale nakoupeny byly též stíhací letouny nebo menší obrněná vozidla apod.¹⁵⁹ Bylo přeci v národním zájmu ochránit své obyvatelstvo na obou stranách. Tato podoba národního zájmu však byla dosti zavádějící, nicméně bezpochyby reflektující realistický přístup z teorií mezinárodních vztahů (dále jen MV). Po vypuknutí samotné oficiální války, byli civilisté často zneužiti jako živé štíty nebo jako záminka v napadení jiného „strategického cíle“. Málo se také ví o nuceném nasazení branců z řad etiopské opozice, především z etnika Oromo. Řečí čísel, se tento realistický „národní zájem“, prosazený především armádními špičkami obou vlád, vyšplhal na straně Etiopie zhruba na 1,781 mld. USD a na straně Eritrey na 767 mil. USD.¹⁶⁰ Poválečné rekonstrukci se poté snažila napomoci mise OSN (UNMEE), snažící se dohlížet na respektování klidu zbraní v pohraniční oblasti. Následky války se však snažily řešit i

¹⁵⁷ Podle oficiálních zdrojů Eritrejského ministra průmyslu mezi ně patří drahé kovy jako zlato, stříbro; taktéž různé druhy písků využitelných ve stavebnictví a v neposlední řadě ropa a zemní plyn, které byly objeveny a potvrzeny v letošním roce 2014. Zkušební vrty však probíhaly již v letech 1938-1940 v okolí Dahlackých ostrovů, bohužel se ale nedochovaly technické dokumenty.

¹⁵⁸ Důvodem měly být jejich sympatie s EPRDF, etiopskou armádou nebo bývalým Mariamovým Dergem.

¹⁵⁹ Eritrejská armáda například schválila kontrakt na dovoz (koupě nebo pronájem) stíhacích letounů Mig-29 nebo helikoptér Mil Mi-24 „Hind“ z Ruské federace pro zajištění bezpečnosti vzdušné obrany mezi lety 1996-2000. Etiopie však rovněž neváhala a nakoupila například více jak 100 tanků T-55(A) z Ruské federace; ostatní zbraně pocházely z Běloruska nebo Bulharska.

¹⁶⁰ Vláda vykonstruovala „národní zájem“ ve svůj prospěch, zatímco skutečný národní zájem byl zcela odlišný. V tomto případě tak můžeme částečně souhlasit s kritickými teoriemi jako marxismus.

některé nevládní organizace nebo zahraniční donoři, kteří se snažili Etiopii i Eritrey pomoci s probíhajícím hladomorem, IDPs a migranty na svém území (Tronvoll et al. 2000: 46-50; Kumsa 2006: 24-25; UN Monitoring Group 2011; SIPRI Military Expenditure Database 2014; UN UNMEE Report 2002).

Za určitý předěl ve vývoji řešení národnostních a politických sporů, lze považovat ***parlamentní a regionální volby v roce 2005***. Jejich výsledkem bohužel bylo nelegitimní prohlášení ze strany EPRDF, která se bez ohledu na potvrzení regulérních výsledků *Národní volební komisi* (NEBE), prohlásila sama vítězem. I přesto, že byl tento výsledek o několik měsíců potvrzen, mnoho zahraničních pozorovatelů jako EU tyto volby označila za nelegitimní (Kumsa 2006; Negash 2006; ICG 2012).

Proti vítězné EPRDF, která získala z celkového počtu 547 křesel ve Sněmovně reprezentantů lidu (parlamentu) převahu v počtu 371 křesel, se vytvořila formální opozice se 175 křesly. Tu tvořila strana UEDF a CUD. Vedle toho se však formovala i neformální opozice v podobě ozbrojených skupin OLF a ONLF. Mezi těmito dvěma tábory – legálním a ilegálním – nebyly navázány žádné oficiální vazby. Zatímco oficiální politická opozice, se navzdory dílčím neshodám držela relativně pohromadě, ozbrojená hnutí bojovala spíše sama za sebe, resp. za sebeurčení svého lidu. Výjimkou byl pouze rok 2006, kdy byla vytvořena alianční platforma, známá jako *Aliance pro svobodu a demokracii* (AFD), která zahrnovala ONLF, OLF a menší opoziční strany. Premiér Zenawi, však po tomto kroku ztratil s opozicí trpělivost a označil toto uskupení za provokaci, napojenou na teroristické buňky (Negash 2006; ICG 2013).

Po ***(ne)vyřešení etiopsko-eritrejského sporu***, který se stal několik měsíců před ukončením mise UNMEE v roce 2007 opět velkým tématem, došlo k napětí na obou stranách a ještě větší podpoře opozičních hnutí na obou stranách. V mezinárodním prostředí tímto krokem obě země výrazně oslabily. Jejich sporem se ukázal mnohem širší rozměr celého etiopsko-eritrejského konfliktu. Poukázal totiž na fakt, že obě země bojují prostřednictvím opozičních ***radikálních hnutí*** i na „bitevním poli“ v *Súdánu* a *Somálsku*, kam etiopská armáda intervenovala již o rok dříve, tj. roku 2006. Tento bod, lze chápat jako ukázkou relevantnosti a legitimacy zahraničních politik, v rámci kterých existují jasně prokazatelné důkazy o propojení radikálních skupin a státní zahraniční politiky, která postrádá jakoukoliv vnější legitimitu z pohledu teorie národního zájmu (Prunier 2007; Záhořík 2008: 31-32).

Posledními událostmi, kterými se autor pokouší oddělit jakousi historickou etapu v procesu moderních dějin Etiopie od „současného“ dění na politické a společenské scéně, jsou ty z roku 2010 a 2012.

Nejprve stručně přikročíme k těm z roku **2010**. Po pětiletém cyklu, v tomto roce opět proběhly *parlamentní i regionální volby*. Z předchozích průzkumů bylo zřejmé, že opozice by měla uhájit alespoň svoji stávající jednu třetinu křesel ve Sněmovně reprezentantů lidu (parlamentu). To, co ale následovalo, zarazilo nejen domácí sociopolitickou scénu v Etiopii, ale taktéž mezinárodní prostředí a odborníky, kteří volební „souboj“ sledovaly. EPRDF získala celých 99,6% hlasů, což ve výsledku znamenalo pouze jedno křeslo pro opozici¹⁶¹ a jedno křeslo pro „EPRDF-friendly“ nezávislého kandidáta.¹⁶² Výsledky voleb tak spíše připomínaly marxistické časy ze 70. let, kdy byla u moci Haile Mariamova vláda. Opozice, která byla zformována již během místních voleb roku 2008 do fóra Medrek, byla tímto výsledkem otřesena a degradována zároveň.¹⁶³ Meles Zenawi tak dal jasně najevo, že opozice bude ještě dlouhou dobu splácet „dluhy“, které vytvořila svými protesty v letech 2005-2006. Podle Kjetila Tronvolla, však musíme hledat příčiny takového radikálního stavu už v povolebním období 2005-2006, kdy byly potlačovány liberální hodnoty a demokratické principy.¹⁶⁴ Zároveň byla **veřejnost** neustále ovlivňována vlivnými **zájmovými skupinami**, napojenými na silnou ekonomicko-politickou strukturu v podobě domácích podniků a velkovýroby. Finance z privátní sféry, státní **masmédia** a „mobilizační semináře“, působily na společnost tak, že pokud nezvolí EPRDF, upadne země do chaosu. Tento dojem se jim povedlo naplnit a zároveň upozadit kampaně opozičních politických stran, které se narychlo zformovaly v Medreku. V tomto ohledu je taktéž nutné zmínit i *čl. 54 Ústavy FDRE*, který jasně praví, že minimálně 20 křesel musí být obsazeno minoritními národy.¹⁶⁵ Zde vstupuje na scénu politika EPRDF. Musíme totiž rozlišit pojem „minorita“ a „opozice“. Politika EPRDF si v tomto smyslu velmi pohrává se slovy a spřízněné etno-politické skupiny bere jako onu minoritu, obsazující 20 křesel. Ústava tak v současnosti slouží jako překroucená legitimní listina, vyhovující jedné etno-

¹⁶¹ Toto křeslo připadlo straně UJD.

¹⁶² Tento výsledek taktéž poukázal na očividnou manipulaci volebních výsledků.

¹⁶³ Medrek byl založen na osmi politických stranách: ESDP, SEPDC, OPC, OFDM, ATDS, CSDF, UDJ a EDUM. Hlavními osobnostmi jsou v současnosti Merene Gudina a profesor Beyene Petros ze strany UEDF a Bulcha Demeksa ze strany OFDM.

¹⁶⁴ Navzdory ústavě a mezinárodním úmluvám, ke kterým se Etiopie zavázala.

¹⁶⁵ Dále podkapitola 2.2.2.

politické skupině. Zde je na místě položit si otázku: Co ještě více může připomínat *one-party state* systém? (FDRE Constitution 1994; Tronvoll 2010; ICG 2012).

I přesto, že pluralitní systém přestal po roce 2010 de facto existovat, EPRDF a její předseda Meles Zenawi si tím zároveň i uškodili. Prostředí jasné politické převahy EPRDF ve Sněmovně reprezentantů lidu (parlamentu) vytvořilo půdu pro *etnickou a náboženskou radikalizaci*, už v tak napjatých oblastech (státech federace) jako je Gambella, Ogaden či Oromia. Mnoho hnutí volalo i po znovu uspořádání voleb, což bylo razantně odmítnuto nově zformovanou vládou. Na základě absolutizace moci premiéra a jeho strany EPRDF, se období mezi roky 2010 a 2012 často označuje, jako Etiopie Melese Zenawiho a „těch druhých“. V tomto ohledu, tak většina domácí i zahraniční politiky, nemůže být v současnosti považována za politiku národního zájmu, která by se formovala na základě celospolečenského konsenzu (Záhořík 2011b).

Určitou nadějí v tomto „mocenském ráji EPRDF“, by se mohla zdát událost, na kterou řada odpůrců režimu tak dlouho čekala.¹⁶⁶ V srpnu 2012, ohlásil premiérův úřad a následně i státní televize *úmrť již děle nemocného Melese Zenawiho*. Jeho nástupcem, se až do nadcházejících voleb v roce 2015, stal bývalý ministr zahraničí a vicepremiér Hailemariam Desalegn. Opoziční hnutí po této události zintenzivnily své snahy o dosažení celospolečenské debaty o nové podobě volebního i stranického systému. Celý proces pravděpodobné tranzice, taktéž vložit i do mezinárodního prostředí a označit jej přívlastkem *transnacionální*. Zejména díky početné etiopské diaspoře (včetně té muslimské), žijící na Západě (USA, Německu), která se snaží prostřednictvím zahraniční politiky států, ve kterých současně žijí, ovlivnit tu domácí v Etiopii. Jejich vliv není nezanedbatelný. Veškeré současné očekávání je soustředěno do nových voleb, které proběhnou následující *rok 2015*. Cílem je znovu obnovit pluralitní systém, postavený na demokraticky zvoleném režimu (ICG 2012; Kok 2012; Biron 2012).

Zda bude celospolečenského konsenzu dosaženo, však ovlivní i další proměnné v celém současném sociopolitickém soukolí domácí i zahraniční politiky Etiopie. Těmi jsou vrůstající nacionalistické politiky etno-regionálních hnutí, náboženská hnutí, ale i národní zájmy jiných států. Ať se jedná o dlouhodobé spojence v podobě USA nebo zarputilé odpůrce režimu v regionu Rohu Afriky, jako je Eritrea.

¹⁶⁶ Kromě etiopské opozice přivítal Zenawiho smrt s velkým nadšením i mluvčí al-Shabaabu Sheikh Ali Mohamed Rage, pro kterého byl premiér symbolem etiopské dominance a cizáctví v Somálsku.

2.2.2 Ústava „národa národů“ – Dělbá moci a krize národní identity

Etiopská ústava je důležitá jak pro pochopení současného politického systému, tak pro současné společenské události, související s nacionalistickými tendencemi, postavením náboženství ve společnosti a konečně i formování národní identity.

Nejprve se zaměříme na samotnou etiopskou ústavu z roku 1994, schválenou o rok později v roce 1995. Pozornost bude v tomto směru věnována zejména bodům, které souvisí s dodržováním lidských práv, náboženstvím a politickým uspořádáním v zemi. Můžeme ji chápat jako určité završení snah, jak právně ukotvit pojetí etnicity a rozložení moci ve státě. Předěšlé ústavy z let 1931 (revidovaná roku 1955), 1987 a 1994 vždy souvisely s určitou historickou epochou, které byly zmíněny výše – císařství a socialistická republika. Pokud přihlížíme k historickým zkušenostem, tak bychom tyto ústavy mohli s určitou skepsí chápat jako nástroj vládnoucí skupiny k zajištění moci ve svůj prospěch, jinými slovy k legitimizaci jejich kroků. V praxi tak ústavy zůstávaly pro „odpůrce režimu“ velmi vzdáleným dokumentem, který byl přístupný a využitelný jen mocenskou elitou bez ohledu na jejich ideologické či hodnotové přesvědčení. Na ty byly napojeny i jiné zájmové skupiny, které se dle potřeby odvolávaly na vybrané články a paragrafy, které v tomto směru ospravedlňovaly jejich neadekvátní jednání (Záhořík 2011).

Ta současná ústava se pojí především s etnickou federací. Primárním účelem této ústavy z roku 1994 bylo vytvoření společenského konsenzu a rovnováhy ve společnosti i v politickém spektru. Nyní se podíváme na nejpodstatnější body z hlediska výše zmíněných kritérií (Záhořík 2012: 17; FDRE Constitution 1994):

II-III. Kapitola (Čl. 8-44): Základní lidská práva a svobody

Zde jsou zahrnuty jednotlivé články, věnující se problematice lidských, jejichž výklad by měl být v souladu se *Základní listinou práv a svobod OSN* a s mezinárodními dokumenty, které přijala FDRE (OSN 1948).

Čl. 10: Lidská práva a demokratické hodnoty

Podle této části ústavy jsou lidská práva nedotknutelná, vycházející z lidské přirozenosti. Zároveň je zde závazek k absolutnímu dodržování lidských práv a demokratických svobod.

Čl. 11: Náboženské otázky

Článek stvrzující oddělení státu a náboženství. Důležité zejména s ohledem na předchozí silnou pozici etiopské ortodoxní církve (EOC). Taktéž už nelze hovořit o jednom státním náboženství. Poslední paragraf zapovídá intervenci státu v náboženských otázkách a naopak zakazuje vměšování náboženství do státních záležitostí.¹⁶⁷

Čl. 25: Právo na rovnost

Tato část zapovídá jakýkoliv typ diskriminace, který by ohrožoval ochranu rovnosti občanů Etiopie. Tj. zapovídá všechny druhy diskriminace, který by byl založen na rasovém, národním, národnostním, jazykovém, náboženském, politickém základě.

Čl. 26: Právo na zachování soukromí

Každý jedinec má podle tohoto článku ústavy, právo na soukromí. To má být respektováno zejména v případě písemné či elektronické komunikace jako je pošta (elektronická i písemná), telefonní hovory aj. telekomunikační prostředky či elektronická zařízení.

Čl. 27: Svoboda náboženství a vyznání

Každý má právo svobody myšlení, svědomí a náboženského přesvědčení. Tato práva se vztahují i na veřejnou sféru, kde lze svobodně svoji víru manifestovat či ji jakkoliv vyznávat – individuálně či v rámci komunity ostatních. Nesmí však omezovat ostatní v jejich bezpečí, zdraví, vzdělání a základních lidských právech. Taktéž nesmí omezovat stát v prosazování nezávislosti na náboženství.

Čl. 30: Právo na shromažďování, demonstrace a podání petice

Každý má podle tohoto článku právo na poklidné, nenásilné shromažďování a podílení se na demonstracích či uspořádání petice. Jako vsuvka je zde uvedeno slovo „neozbrojen, beze zbraní“. Případná omezení těchto akcí ze strany státu, mohou být přijata pouze na oblasti, kde dané akce probíhají. Jako argument se uvádí ochrana demokratických práv, veřejné morálky a míru.

Čl. 38: Právo volit a být zvolen

Každý občan etiopské národnosti bez ohledu na jeho rasovou, národní, národnostní, jazykovou, náboženskou či politickou příslušnost, má právo být zvolen v pravidelných

¹⁶⁷ Právě tato část je jednou z nejdůležitějších s ohledem na vymezené téma této práce.

volbách, na jakoukoliv pozici v zastupitelském úřadu. To samé platí o právu svobodně si vybrat a volit politickou reprezentaci. Zároveň je zaručeno právo svobodně vstupovat do politických organizací.

Čl. 39: Právo na sebeurčení a odtržení¹⁶⁸

Na základě tohoto článku, má každý národ, národnost a lid v Etiopii bezvýhradné právo na sebeurčení včetně práva na odtržení. K upřesnění tohoto bodu dochází v paragrafu 4, kde jsou vyjmenovány podmínky, za nichž může být oddělení od Etiopie považováno za platné:

- (a) Když byl požadavek na oddělení schválen dvoutřetinovou většinou členů *Legislativní rady daného národa, národnosti či lidu*;
- (b) Když *federální vláda* organizuje referendum, které se musí konat do tří let od doby, kdy přijala rozhodnutí dané rady v otázce odtržení;
- (c) Když je požadavek na odtržení podpořen hlasem většiny při referendu;
- (d) Když federální vláda převedla své pravomoci na *Radu národa, národnosti či lidu*, který hlasoval pro odtržení;
- (e) Když je rozdělení majetku dosaženo v souladu se zákonem.

V Pátém paragrafu jsou dále definovány ony pojmy “národ, národnost a lid“ jako „*skupina lidí, kteří sdílejí velkou mírou společné kulturní nebo podobné zvyklosti, vzájemnou jazykovou srozumitelnost, víru ve společnou či spřízněnou identitu, společnou psychologickou povahu, a kteří obývají určité identifikovatelné, převážně souvislé teritorium.*“

Právě tento článek ústavy se stává současným předmětem sporu mezi právními znalci v oblasti ústavního práva i mezi jednotlivými (nacionalistickými) hnutími, které bojují za *sebeurčení svých národů (etnických skupin)*.

¹⁶⁸ Autor by v tomto ohledu chtěl upozornit na drobné odchylky ve výkladu téže záležitosti v čl. 47, zabývající se strukturou federálních států a jejich právy. Při výkladu ústavy může tento detail hrát zásadní roli.

Čl. 40: Vlastnická práva

Každý občan Etiopie má právo vlastnit soukromý majetek, pokud je to v souladu s jeho způsobem nabytí a zároveň tím neomezuje práva ostatních občanů.

Vlastnická práva, vztahující se k rurální a městské půdě, jakožto i k přírodním zdrojům, se vztahují výhradně do vlastnictví státu a lidu Etiopie. Půda je společným majetkem národů, národností a lidu Etiopie. Tudíž nebude předmětem prodeje či jiných způsobů směny. Taktéž jsou stavěna do popředí práva rolníků (zemědělců) a pastevců, před zájmy soukromých investorů, i když jsou v souladu s právním systémem. Zde je však bohužel vsuvka “podrobnosti budou upřesněny zákonem“.

IV. Kapitola (Čl. 45-49): Struktura státu

Čl. 45-46: Podoba vlády a států

Na základě těchto článků má mít Etiopie parlamentární formu vlády

Čl. 47: Etnicita a teritorialita

Tento článek je postaven právě na základě spojení konceptu teritoriality a etnicity, který je považovaný za určující. Na jeho základě bylo vytvořeno devět federálních států, přičemž šest z nich bylo míněno jako etnicky homogenní (Tigraj, Afar, Amhara, Oromia, Somalia a Harari). Zbývající dva státy (Benishangul/Gumuz a Region Jižních národů, SNNPR) byly považovány za výrazně heterogenní.

V-IX. Kapitola (Čl. 50-84): Struktura a rozdělení státní moci

Zde je v jednotlivých člancích rozdělena moc státu na legislativní, exekutivní a soudní. **Federální vláda** má v tomto ohledu podstatně rozsáhlé pravomoci, jako je:

- Rozhodování o distribuci přírodních zdrojů, rozhodování a formulace politik, týkajících se vnitrostátních i zahraničních záležitostí spjatých s obchodem a rozvojem státu (např. telekomunikace, vodní zdroje, infrastruktura a doprava)
- Ochrana a obrana ústavy;
- Formulování a implementace zahraniční politiky, taktéž platí o jednání a ratifikaci mezinárodních smluv

- Vytváření a správa národní obrany a veřejných bezpečnostních složek jako jsou například sbory federální policie

Sněmovna reprezentantů lidu (*House of Peoples' Representatives, Parliament*) je volena v přímých svobodných volbách lidem Etiopie na pětileté období. Ve vztahu k minoritám zde zastoupených speciálními reprezentací, se ústava odvolává na přijaté zákony. I přesto však ustanovuje minimální počet zástupců minorit na 20 z celkového počtu 550 členů této sněmovny. Na všechny členy se vztahuje imunita¹⁶⁹, ale mohou ztratit mandát, pokud ztratí důvěru voličstva. Veškerá jednání tohoto orgánu musí být v souladu s ústavou a federální jurisdikcí.

Její funkce a moc spočívá v rozhodování a přijímání zákonů, které se týkají vesměs téže záležitosti, jako je tomu u federální vlády, která tyto zákony logicky navrhuje. Tj. zákony a opatření týkající se národní obrany, veřejné bezpečnosti, zahraničního obchodu, fiskální politiky apod. Pro naše účely jsou však významné dvě instituce, které jsou institucionalizovány Sněmovnou reprezentantů lidu – **Komise pro lidská práva** a instituce **Ombudsmana**.

Podle čl. 56 ústavy, má *politickou moc* politická strana nebo koalice politických stran, která na základě největšího počtu křesel formuje a vede veškerou exekutivu.

Poměrně zásadní pravomoci má i **Sněmovna federace** (*House of Federation*), která jediná může interpretovat ústavu a vést případné šetření, týkající se ústavních záležitostí. Taktéž má na starosti spory mezi federální vládou a státy nebo mezi státy navzájem. Tvoří ji zástupci všech národů, národností a lidu, alespoň jedním svým zástupcem. Jejich počet je odvozen od počtu obyvatel svého národa (měřítkem je milion obyvatel, tj. co milion obyv., to jeden zástupce daného národa). Zástupci jsou voleni buď jednotlivými *Státními radami*, anebo přímo lidem z daného státu.

Státní rada je jakýmsi „skrytým“ orgánem, který má velké pravomoci například v soudnictví a většinou je úzce napojen na premiéra. Podle ústavy je nejvyšším orgánem státní autority (státu federace) a měla by být odpovědná lidu daného státu. V souladu se stávající ústavou, má tato Rada právo navrhnout (vypracovat), schválit nebo pozměnit novou nebo stávající ústavu daného státu (tj. **regionální ústavu**). Co je však v současnosti

¹⁶⁹ Výjimkou jsou případy *flagranti delicto*, tj. přistižení při nezákonné činnosti.

důležité – přijímá žádost o odtržení daného státu a transformuje své pravomoci na nově vznikající národ, národnost nebo lid (Čl. 39 a 47).

Prezident je v tomto ohledu méně pravomocný. Volen je na šest let a může být zvolen maximálně na dvě funkční období. A to ze strany všech zástupců obou komor, které musí dosáhnout dvoutřetinové shody. Prezidentova rozhodnutí se týkají spíše symbolických úkonů. Často navíc až po předložení návrhu ze strany premiéra.

Premiér má tedy mnohem širší pravomoci. Zvolen je Sněmovnou reprezentantů lidu a jeho moc vychází z politické strany či koalice, mající v této sněmovně většinu. Premiér je hlavou exekutivy, předsedou Rady ministrů (kterou vede) a vrchním velitelem národních ozbrojených sil. Schvaluje návrhy na ministerské posty a dohlíží na implementaci regulací a politik doma i v zahraničí. Dohlíží na efektivitu federální administrativy. Veškeré odpovědné kroky bude provádět v souladu s ústavou a zákony. Jeho pravomoci se dotýkají i moci soudní, když předkládá návrhy jmenovaných soudců.

Rada ministrů zajišťuje faktickou implementaci zákonů a rozhodnutí, přijatých Sněmovnou reprezentantů lidu. Její pravomoci jsou taktéž nezanedbatelné. Rozhoduje například o organizační struktuře ministerstev a jim podřízených orgánech. Má zodpovědnost za vypracování federálního rozpočtu a zajištění adekvátního provádění veškerých finančních operací státu.

Formuluje a implementuje ekonomické, sociální a rozvojové politiky a strategie. To samé platí i o zahraniční politice státu, kterou formuluje i hraje úlohu supervizora. Tímto slovem taktéž shrnout tuto instituci, tj. *všeobecný supervizor*.

Poslední složkou moci je podle ústavy **moc soudní** – *Nejvyšší (ústavní) soud*, následně *Soudy vyšší* nebo *Soudy první instance*. V několika člácích, je zdůrazňována především nezávislost jejich rozhodnutí. Zejména na vládě. Na druhé straně, však prostřednictvím Státní rady a Sněmovny reprezentantů lidu, zasahuje *premiér*, který předkládá a doporučuje kandidáty právě do Státní rady. Ta následně volí do Nejvyššího soudu a Vyššího soudu prezidenta, vice-prezidenta a jednotlivé soudce.

Kapitola X. (Čl. 85-92): Principy a cíle národní politiky

V této kapitole jsou stanoveny základní principy a cíle, které jsou pro vládu při výkonu domácí i zahraniční politiky určující. Slovo “Vláda” je zde chápáno jako ve smyslu vlády federální nebo státní.

Čl. 86: Principy vnějších (zahraničních) vztahů

Zahraniční vztahy by měly být založeny na ochraně národních zájmů se vzájemným respektem k suverenitě státu. Národní zájmy státu by měly být v souladu s nevměšováním do vnitřních záležitostí jiných států. Měl by tak být zajištěn soulad (rovnováha) mezi zájmy jiných států, jakožto i s mezinárodními úmluvami, týkající se Etiopie. Vždy by však měla stát suverenita etiopského státu a jeho lidu, nad zájmy mezinárodních smluv, resp. měly by být dodržovány takové smlouvy, které neomezují etiopskou suverenitu a lid.

Zahraniční politika Etiopie, by měla utužovat výhodné ekonomické a přátelské vztahy se sousedními státy Etiopie a dalšími africkými státy. Zahraniční politika by měla hledat a podporovat mírová řešení v mezinárodních sporech.

Čl. 87: Principy národní obrany

Složení národních obranných sil by mělo reflektovat rovnocenné zastoupení všech národů, národností a lidu Etiopie. Tyto ozbrojené síly by měly ochraňovat suverenitu země i jednotlivých států, které pokud požádají o poskytnutí pomoci, mělo by tak být ze strany armády učiněno. Obranné síly se taktéž zavazují plnit své funkce bez ohledu na vlivy či podporu, související s jakoukoliv politickou organizací. Podřízeny jsou federální vládě a ministroy obrany, kterým musí být civilista (tj. žádný armádní důstojník apod.).

Čl. 88: Politické cíle

Článek ustanovující demokratické principy, v rámci kterých by měla vláda zajišťovat a podporovat autonomii (samosprávu) lidu na všech úrovních. Vláda se zároveň zavazuje respektovat identitu národů, národností a lidu. Současně má taktéž za povinnost posilování vazeb, spjatých s principy rovnosti, jednoty a bratrství.

Čl. 89: Ekonomické cíle

V této části se vláda zavazuje k formulování takové politiky, která umožní všem Etiopanům sdílet výhodu společných intelektuálních a materiálních zdrojů. Pro to má být

všem Etiopanům zajištěn rovnocenný přístup ke zdrojům. Taktéž má být zajištěna rovnocenná distribuce těchto zdrojů ze strany vlády.

Vláda má povinnost, jménem lidu, držet si (tj. i rozhodovat o) půdu a další přírodní zdroje, které má následně užívat v zájmu společného prospěchu a rozvoje.

Vláda bude vždy nakloněna (zajistí) participaci lidu v rozhodování o národních rozvojových politikách a programech. S tím je taktéž spojena povinnost podporovat iniciativy lidu v jejich rozvojovém úsilí.

Čl. 90-91: Sociální a kulturní cíle

V těchto člancích je politika státu směřována k zajištění veřejné zdravotní péče, vzdělání, čisté vody, bydlení, stravy a sociální bezpečnosti, pro všechny Etiopany; avšak pokud to zdroje země dovolí. Vzdělávání by v tomto směru nemělo být ovlivněno náboženskými, politickými nebo kulturními vlivy (předsudky, předpojatostí). Vláda se zavazuje podporovat obohacování, rovnost a rozvoj kultur a tradic, které jsou v souladu se základními lidskými právy, demokratickými normami, ideály a částmi ústavy.

~~~~~

Pokud bychom měli shrnout ústavu i s jejími charakteristickými prvky. Je nutné říci, že bezesporu přinesla zásadní změny, které nebyly dříve možné. Těmi bylo zavázání se k dodržování lidských práv a demokratických hodnot (viz čl. 10). Pro tuto práci, je taktéž zásadní oddělení státu a náboženství, se kterým je spojen i zákaz státu intervenovat v náboženských otázkách, a naopak. V souvislosti s náboženskými otázkami, je taktéž garantována svoboda vyznání a praktikování víry, podle svého uvážení (viz čl. 11, 27). Určitou měrou byla tato ustanovení převzata z předchozí socialistické ústavy z roku 1987.

Z hlediska rozložení moci ve státě, práv na sebeurčení a možnost „tvorby“ vlastní (národní, etnické) identity, jsou významné čl. 25 a čl. 39 (popř. čl. 47). První z nich zapovídá jakýkoliv druh diskriminace, založené na rasovém, národním, národnostním, jazykovém, náboženském či politickém základě, čím se snaží garantovat právo na rovnost. V případě čl. 39, můžeme sledovat rozdílné reakce odborníků i veřejnosti, kterou určitým

způsobem rozděluje v jeho interpretaci. Nabízí, zejména pro secesionistická hnutí bojující za sebeurčení, možnost vytvoření vlastního státu a zcela se odtrhnout od Etiopie, což dříve nebylo myslitelné.

Co se rozdělení moci ve státě týče, jedná se sice o federální uspořádání států, ale velké *pravomoci premiéra*, Rady ministrů a Státních rad v jednotlivých státech mohou vytvářet určitý dojem privilegované skupiny, resp. kdo tyto pozice ovládne, tak má velké možnosti, jak zásadně ovlivňovat dění v celé federaci (Etiopii). V celé záležitosti, figuruje i nově vytvořený poradní orgán – tzv. *ministerská poradní skupina*, která vznikla po smrti premiéra Melese Zenawiho v roce 2012. Ta je svoji sférou vlivu a svými zájmy *de facto* nadřazena ministrům, kteří spíše přijímají a potvrzují jejich návrhy na schůzích Rady ministrů, kde se fakticky rozhoduje o implementaci dílčích zákonů nebo organizační struktury ministerstev, na základě čl. (Abbink 1997; FDRE Constitution 1994; Kumsa 2014).

Se současnou ústavou, taktéž vyvstává otázka procesu *decentralizace a způsobu seberealizace lokálních vlád* v rámci jednotlivých federálních států. Touto ústavou totiž získaly nebývalé možnosti. Jak se ostatně zmiňuje čl. 47, *Státní rada* v každém federálním státě může vypracovat, schválit nebo pozměnit novou nebo stávající ústavu daného státu. Tím si tak každý stát vytváří svoji vlastní podobu ústavy – tzv. *regionální ústavu*. Pokud se například zaměříme na ústavu státu Amhara a Oromia, tak amharská ústava věnuje pozornost etnickým skupinám na území státu Amhara, zatímco oromská ústava odkazuje pouze na „oromský národ“. Stejný rozpor panuje i v případě vymezení suverénní moci – v amharské ústavě je vykonávána různými národy, zatímco v Oromii výhradně romským národem. Z toho lze vyvodit závěr, že řada regionálních vlád přijala vládní rétoriku teritoriálního principu etnické identity, která ve skutečnosti neodpovídá danému rozložení etnik ve vybraném federálním státě. Tím se vytváří další pomyslný stupeň občanství uvnitř některých federálních států, který se dotýká především místních minorit. Doktor Fasil Nahum, jeden z předních odborníků na etiopské právo, už v roce 1997 upozorňoval na obdobný trend, ve kterém viděl nebezpečí ze strany regionálních vlád. Pokud nebudou adekvátně užívat ústavního právo, může docházet k určitému návratu do minulosti, do jakési „doby princů“. Tento stav ale může být i jakousi kulisou, zakrývající skutečné rozložení a centrum moci. Zejména po volbách v roce 2010, po kterých přestala jakákoliv opozice *de facto* existovat. S přihlédnutím na tyto fakta, se už nyní etiopská společnost jeví

jako nesmírně komplexní a složitá. A to jak z právního hlediska, tak ze socio-kulturního, kde se vytváří řada vrstev etnických či národních identit (FDRE Constitution 1994; Nahum 1997: 43-47; Tronvoll 2010; Záhořík 2011a).

Současná ústava tak neodpovídá charakteru a vnitřnímu uspořádání Etiopie, ve které prakticky žádný region není etnicky homogenní. Nelze tudíž brát, tak jako současná ústava, etnicitu za základní identitu jedince či skupiny a přitom se nedívat na jiné vlivné faktory v celém tomto procesu. Oněmi faktory jsou především nevyzpytatelné politické reprezentace a hnutí v jednotlivých státech, které mají velkou míru svobod, podloženou navíc ústavním právem. Pro tyto účely se tak z etnicity stává zpolitizovaná identita, mající navíc značný mobilizační potenciál (Záhořík 2011a).

Pokud bychom měli kontinuálně přejít z oblasti teoretická a právní roviny do oblasti praktické etiopské politiky a současně stručně vystihnout stav současné společnosti. Bylo by možné nalézt několik propojovacích prvků. Těmi by mohla být buď míra lidských práv, rozvoje, bezpečnost a téma národní identity. V této části práce, se však zaměříme primárně na současnou *krizi národní identity*.

Hned v úvodu je ale nutné říci, že samotná problematika národní identity je *celosvětovým problémem*, souvisejícím s pojmy jako je *globalizace*, *komunitarismus* nebo *kosmopolitanismus*. Z tohoto pohledu se vytrácí pojmy jako je národní stát nebo individuální identita, které se přenáší do mezinárodního prostředí, kde se vytvářejí nadřazené autority a instituce. Cílem je eliminace jazykových i kulturních hranic a všeobecná liberalizace společnosti, trhu apod. Vůči těmto transnacionálním institucím však panují velmi ostré kritiky. Zmínit lze realistický pohled na národní zájem, který spočívá v ochraně národních hodnot a odmítání pluralistických koncepcí. Mezinárodní prostředí je anarchické a spolupráce je čistě pragmatická (Pirc 2013).

Pokud tak chceme odepřít kosmopolitní demokratické občanství. Musíme se dostat na úroveň státu – *národního státu*. Jednou z podmínek pro tvorbu nebo zachování již stávajících národních socio-kulturních hodnot je *otázka národní identity*.

Jako i v jiných společnostech, se i v Etiopii národní identita dynamicky vyvíjela v závislosti na změny politického nebo sociálního prostředí. Asi nejpodstatnější byly vlivy koloniální zkušenosti, jejíž dopady se v podobě tragických konfliktů nebo autoritářského

politického systému projevují dodnes. Podoba identity se tak ve vztahu k etiopskému státu, začala utvářet již v za vlády Tewodrosse II. (1855-1868), jeho nástupce Johanesse IV. (1872-1889) a v podobě vrcholící etiopské koloniální politiky za vlády Menelika II. (1889-1913). Po vytvoření samostatného státu Etiopie roku 1897, byl proces utváření „národní“ identity vždy zásadně ovlivněn změnou režimu, který zároveň přijal i odlišnou podobu ústavy.¹⁷⁰

Pro *současnou podobu národní identity* je nicméně důležitý vývoj, který nastal s pádem Mengistova režimu a odtržením Eritreji v roce 1991. V té době bylo nutné opět definovat vlastní národní identitu, otázky etnických menšin, pluralitu a usilovat o dosažení společenského konsenzu, který by vyhovoval všem zúčastněným a ne pouze jedné či několika málo skupinám. Do současnosti však tento konsenzus nebyl naplněn, ač je přímo vepsán v etiopské ústavě z roku 1994.

V současné etiopské společnosti, je kladen *důraz na etnicitu* a etnickou příslušnost (původ), který brání nalezení celospolečenského (národního) konsenzu. Etnicita tak v současnosti převažuje nad kolektivní *národní identitou*, která je oslabena stereotypním vnímáním všudypřítomné odlišnosti bez racionálního zamyšlení nad tím, v čem se „já skutečně odlišuji od druhého“.

Co je však příčinou tohoto „přehnaného“ důrazu na etnicitu? Je to politika, přesněji *nacionalistická politika*, vytvářející do té doby neexistující entity a zároveň přehodnocující i samotný výklad dějiny Etiopie. V těch dominovala především amharská skupina. Ta se v současném pohledu ze strany různých nacionalismů nehodí a je nahrazována vlastní *historickou identitou*, opírající se o historii a současnou politicko-ekonomickou moc současných nacionalistických hnutí. A to nejen doma, ale též v zahraničí, kde žije početná etiopská diaspora. Zejména pak ta, žijící v USA, disponující značnými finančními i intelektuálními prostředky k dosažení svých cílů. V tomto případě očividně odtržení od Etiopie (Abbink 1997).

---

¹⁷⁰ Roku 1897 došlo k vymezení hranic mezi Etiopií a Britským Somálskem.

3. SOUČASNÁ VNITROPOLITICKÁ SITUACE V ETIOPII A VLIV ISLÁMU

3.1 Teoretické vymezení islámu a islámských proudů

V této kapitole se pokusíme vložit do výše popsaného politického prostředí jeden z elementů, který determinoval historii Etiopie již po staletí. Tím je náboženství. V této práci se však zaměříme výhradně na *islám*, respektive na současnou muslimskou minoritu, žijící na území Etiopie.¹⁷¹ V tomto ohledu, však musíme rozlišovat islám, jakožto určitou formu kulturní či náboženské identity a jeho derivát ve formě *politického islámu* (*islamismus*), spojený s prosazováním prvků islámu prostřednictvím politické reprezentace a státu jako takového, tj. *islamizace shora*. Díky tomu, tak mohou ovlivňovat nebo přímo vytvářet různé politické diskurzi, včetně *politiky národního zájmu*, která se formuje zejména v domácí a realizuje v zahraniční politice státu (Kropáček 2002:).

V této fázi se však mnohdy politický islám vyděluje a ubírá se dvěma odlišnými ideologickými cestami. První z nich je reprezentována muslimskou demokratickou modernitou – *modernisty* – snažící se o spojení demokratických hodnot moderního státu a zároveň zachovávat socio-kulturní hodnoty islámu v moderní společnosti. Demokratickým principům jsou nakloněni, pokud společnost setrvává v islámském kontextu (Müller 2010).

Na druhé straně politického islámu stojí *tradicionalisté*, kteří demokratické hodnoty vesměs odmítají. Podle nich, totiž nemůže být demokracie ospravedlněna, coby prostředek či systém hodnot, protože je muslimům zakázáno napodobovat nevěřící či nemuslimy. Stát by měl mít v ideálním případě podobu *chalífátu* (resp. *imamátu*), který jako jediný může zajistit blaho společnosti a zachování pravé víry.¹⁷² Demokratické státy západního typu, tak podle tohoto směru dostatečně nerespektují (islámské) náboženství a jsou až hříšně zaujaty osobními svobodami. Určitou islámskou variantou tradicionalismu, je *reformistické hnutí* (*salafíja*, *salafismus*, *wahhabismus*), které usiluje o návrat k „ryzímu“ islámu předků (*as-salaf as-sálih*). Tak jako tradicionalismus, i *salafismus* usiluje

---

¹⁷¹ Islám doslova znamená „podrobení se Boží vůli“, případně „nastolení míru“. Z obecného hlediska, v současnosti islám představuje soubor hodnot, které muslimům dávají pevné životní ukotvení a jistotu v rychle se měnícím světě.

¹⁷² Imamát označuje ústavní teorii, představující teologicko-právní základy ideálního islámského státu – chalífátu. Teorii chalífátu, nejlépe rozpracoval Abú l-Hasan al-Máwardí roku 1058.

o nalezení původního estetického a intelektuálního ideálu v islámu (Černý 2012; Potměšil 2012; Schulze 2007: 39-40).¹⁷³

Je-li za účelem islamizace použito násilí, mluvíme již o *extremismu* či **radikálním islamismu**. Zde je také nutno odlišit tento extremistický proud, i když je to mnohdy velmi obtížné, od *náboženského fundamentalismu*, který označuje spíše filozofický směr, lpící na výlučném majetnictví neomylné pravdy, který se navíc většinou snaží očistit víru od politiky. Oběma směrům však nemusí být cizí náboženská válka. Tímto tvrzením se, v rámci současného globálního islamistického diskurzu, už ale pohybuje spíše v oblasti *militantního islámu* a terorismu, který už nemá téměř nic společného s původním poselstvím islámu (Kropáček 2002).

Do celé této kategorizace, může ale ještě zasáhnout již mnohokrát zmíněný **nacionalismus**, který může celou tuto kategorizaci poměrně zásadně znepréhlednit. Většinou totiž usiluje o vymezení národní identity, která nemusí vždy korespondovat s identitou náboženskou či etnickou a může vytvářet zcela novou. Díky tomu, je nutné výše zmíněné vymezení chápat s jistou rezervou a v námi vymezeném tématu etiopské domácí i zahraniční politiky, bude vždy konkretizován daný případ určité islámské sociopolitické skupiny či proudu.

3.2 Současná podoba sociopolitické organizace muslimů v Etiopii

Navzdory tomu, že jsou muslimové v Etiopie druhou nejpočetnější náboženskou skupinou v zemi, čítající zhruba 34%, z historického hlediska nikdy nevytvářeli početnější politické zastoupení v zemi. Spíše se potýkali se sociální diskriminací ze strany křesťanských elit už od dob imperiální vlády Haile Selassieho. To platí i v současnosti, kdy nemají žádné oficiální politické zastoupení, které by bylo určitou sociopolitickou „opozicí“ vůči křesťanské dominanci (Feyissa 2012; Markakis 2011).

---

¹⁷³ Poté, co původní snahy salafismu podílet se na evropském modernismu neuspěly, se salafističtí teologové obrátili k tvrdé kritice skutečných životních podmínek a kulturním praktikám svých krajanů. Veškeré nedávné islámské dějiny, tak z jejich strany byly chápány jako kulturní úpadek, který je nutno ukončit ve jménu pravého praktikování a žití islámu.

Navzdory tomu, lze identifikovat některé *nevládní muslimské organizace* v zemi. Mezi ně patří pravděpodobně nejznámější *Ethiopian Muslims Relief and Development Association* (EMRDA). Ta je ale integrována pod správu křesťanské nevládní organizace *The Christian Relief and Development Association* (CRDA) (Feyissa 2012).

Nicméně tou nejznámější organizací, která byla vytvořena na základě ústavního práva hned v roce 1995, je *Etiopská vrchní rada pro islámské záležitosti* (EIASC), taktéž známá jako *Madžlis (Mejlis)*.¹⁷⁴ Ta se skládá z ústředního vedení a jednotlivých integrálních součástí, v podobě menších federálních madžlisů. Její vznik byl zcela legální a schválen i ze strany tehdejší vlády EPRDF. Vedle toho vznikaly i jiné islámské organizace, které byly ve spojení i s mezinárodní islámskou komunitou, včetně etiopské muslimské diaspory.¹⁷⁵ Tato situace netrvala dlouho a vláda vůči těmto organizacím, zcela obrátila svoji politiku, což vyvrcholilo zatýkáním jejich členů a ukončením činnosti drtivé většiny těchto organizací (Abbink 2014; Feyissa 2011, 2012; Hussein 2006).¹⁷⁶

Ačkoliv ústava garantuje náboženské svobody a rovnost v zemi, z pohledu EPRDF to nedovoluje politické vyjadřování víry. To ostatně reflektuje už dlouhodobou vládní politiku vůči náboženským nebo ne-etnickým organizacím v zemi. Zejména pak po volbách v roce 2005. Většině těchto organizací totiž systematicky přešla pod správu nebo přísnou kontrolu vlády. Po právní stránce to bohužel není o nic lepší. Roku 2009 byl přijat Občansko-právní zákoník, který vytváří legální rámec pro zpomalování růstu reálné autonomie občanské společnosti. I když jsou součástí tohoto právního rámce i ostatní náboženské skupiny a jejich organizace, právní (vládní) restrikce postihují hlavně muslimy. Důvodem je zejména to, že reprezentační a funkční organizace jsou jejich hlavním cílem k *definování národní islámské identity*. Například organizace v podobě Madžilu, v tomto ohledu zásadně zklamala svoji funkčností i schopností být nezávislá na vládě. Zároveň však svojí neschopností přijmout jednotné stanovisko, blokuje i vytvoření určité alternativy, která by v současnosti zastupovala zájmy muslimů (Feyissa 2011, 2012).

---

¹⁷⁴ Formálně byla tato organizace založena už v roce 1976, ale vzhledem k tehdejším podmínkám, které panovaly za vlády vojenského režimu (Dergu), tato instituce fungovala „pouze“ *de facto*, ne *de iure*. Oficiálně tak byla schválena a legitimizována až v roce 1995.

¹⁷⁵ Mezi tyto organizace patřily například *Ethiopian Muslim Youth Association, Islamic Da'wa & Knowledge Association* a *Ulama Association*.

¹⁷⁶ Velkou roli, v tomto vládním zásahu vůči muslimským organizacím, hrála pracovní návštěva egyptského prezidenta Hussniho Mubaraku v Addis Ababě, během které se ho pokusila místní buňka Muslimského bratrstva.

Kromě těchto sociopolitických neshod, však panují i dílčí neshody mezi jednotlivými *tradičními islámskými proudy* v Etiopii, které jsou zastupovány tzv. *ulamá*.¹⁷⁷ Ty jsou rozděleny na *mystické (súfijské) proudy* islámu a na *sunnitský islám*, který je reprezentován zejména tradiční náboženskou školou Sha'afi.¹⁷⁸ V Etiopii je taktéž široce rozšířen řád Qaddiriyaa, zatímco v oblastech kolem města Jimma, lze nalézt islámský řád Tijaniyya (Desplat 2013; Feyissa 2011).

V současnosti se však začíná prosazovat i *reformistická hnutí* – zejména dogmatický *wahhábismus* (též nazývaný *saláfismus*), který je charakteristický svým doslovným dodržováním a výkladem Koránu. Vedle toho má své stále stoupence, obzvláště na univerzitách mezi studenty, i *Muslimské bratrstvo*. S tím souvisí i jisté politické události mezi Egyptem a Etiopií, které v současnosti vedou spor o výstavbu vodní přehrady na Modrém Nilu. Obdobně jako wahhabismus, jej můžeme považovat za pozdější „import ze zahraničí“, který díky současnému radikalismu získává na síle mezi mladými lidmi. *Takfir wal-Hijra* je dalším salafistickým hnutím na tomto pomyslném seznamu islámských hnutí, které lpí na doslovném výkladu Koránu. Kromě jiného, taktéž usilují o vytvoření islámského chalífátu na území Etiopie. Toto hnutí, je známé především svým bojem, proti arabským (a muslimským) heretikům (*kufar*), kteří odmítají žít v souladu s pravým islámem. Posledním významným reformistickým hnutím, které v současnosti rovněž výrazně expanduje napříč muslimskou etiopskou společností, je *Tabligh Ja'amat*. Toto původem indické hnutí, se zaměřuje primárně na spirituální reformaci islámu, skrze nejširší lidové vrstvy společnosti. Zaměřuje se tak na všechny muslimy, z různých sociálních a ekonomických vrstev, kterým se snaží svými spirituálními praktikami ukázat nejbližší cestu k Prorokovi Mohamedovi. Toto hnutí, se ale razantně vyhýbá jakékoliv politické angažovanosti nebo islámské právní vědě (Østebø 2012; Feyissa 2011).

V roce 2007, byly obě skupiny během oficiální návštěvy delegace muslimské diaspory ze zahraničí, pozvány na „všemuslimskou“ diskuzi na neutrální půdě Univerzity v Addis Abebě. Řešeny byly zejména otázky religiózní i dílčí sociopolitická témata v zemi. Výsledkem však nebyl určitý společný konsenzus v rámci těchto tematických okruhů, ale přizvání dalších předních zástupců islámských škol v Etiopii. V průběhu dalších jednání,

---

¹⁷⁷ V překladu znamená učenec v množném. Tj. ten, co zná dokonale Korán a tradice, včetně jejich správné interpretace. Jsou to tedy teologicky i právnicky vzdělaní muži, kteří duchovně usměřňují lid.

¹⁷⁸ Súfijské řády mají v Etiopii podporu, ze strany USA, které se je snaží využít, jako opozici proti sílícímu *wahhabismu* v zemi.

byl již přijat návrh na založení diskuzního fóra, které je v Etiopii známo jako *Addis Ababa Ulama Unity Forum* (AUUF). Ustanovením tohoto uskupení sice nebyly vyřešeny všechny ideové spory mezi jednotlivými islámskými směry, ale byl ustanoven alespoň částečný kompromis v jednotlivých tématech. Pro islám v Etiopii to bylo jakési malé vítězství, které spočívalo především v diskuzi mnoha „lokálních islámů“, navzdory nepřejícím politickým okolnostem v Etiopii (Feyissa 2012).

V následujícím období (2007-2009), bylo dosaženo i jisté strukturální reformy islámského vzdělávání v Etiopii. Kupříkladu založením vzdělávacího centra *Da'wa* a vytvořením nového národního učebního plánu v rámci celostátních islámských studií. Z celkového pohledu tyto kroky přispěly ke zlepšení vzdělávání napříč muslimskou komunitou v Etiopii (Feyissa 2012, 2011).

Roku 2009, však následoval zvrát v podobě restrikcí ze strany federálního Madžlisu, který nemohl unést úspěšnou iniciativu, ze strany AUUF. Téhož roku bylo zvoleno i nové vedení Madžlisu, do kterého byli zvoleni zástupci z různých federálních madžlisů – Sheikh Ahmedin z Oromie (prezident), Shaykh Muhammad Ibrahim z Hararu (místopředseda) a Al-Mohammed Siraj z Amharu (generální sekretář). Velká část etiopských muslimů doma i v zahraničí, je však v tomto ohledu značně skeptická, jelikož se domnívá, že většina vedení Madžlisu, byla už předem vybrána stranickým aparátem EPRDF, který ji tak kontroluje zevnitř (Feyissa 2011, 2012).

Problematika legitimních a funkčních islámských organizací v Etiopii, tak není pouze záležitostí mezi vládou EPRDF, ale taktéž souvisí s ostrakizací muslimské společnosti jako celku. Politická situace a sekularizace islámského náboženství, je však primární příčinou současného stavu. Povolební situace 2010 navíc způsobila, že v zemi nemůže existovat jakékoliv politické opoziční hnutí, které mohlo legitimně vznést své požadavky například na půdě parlamentu. Pokud k tomu připojíme i prvek islámského fundamentalismu, stává se současná situace muslimů v Etiopii prakticky neřešitelnou. Radikální (islámská) hnutí totiž dokážou během krátké chvíle zmařit několikaleté úsilí, ze strany demokraticky a liberálně smýšlejících muslimů, ať už se jedná o ty žijící na území Etiopie nebo muslimskou diasporu v zahraničí.

Nelze opomenout ani roli *etiopské ortodoxní církve* (EOC), která určitou měrou nese současnou obrodu islámu v Etiopii s nelibostí. Paradoxně se tak stává silným aktérem

v sekularizační politice státu, kterému napomáhá v *mytizaci (politizaci) islámu*, prostřednictvím „globálního boje proti terorismu“, na základě kterého ztotožňuje jeho dílčí projevy s všeobecně přijímaným islámským fundamentalismem. Opět se však dostáváme do sféry politických intrik, kterých se více méně účastní většina zainteresovaných stran, bez ohledu na víru či politické přesvědčení. Pokud navíc problematiku islámu v Etiopii zasadíme do širšího mezinárodního kontextu, svoji míru viny na stále se neřešící situaci, nesou i zájmy zahraničních aktérů, které svými finančními zdroji podporují tu či onu stranu (Feyissa 2012; Abbink 2014).

3.3 Protesty muslimů

Při krátkém ohlédnutí do historie, lze vypátrat první velké muslimské protesty již v 70. letech, za vlády socialistického Dergu. Asi nejvýznamnějším, se v tomto kontextu jeví **20. duben 1974**, během něhož vyšlo několik tisícovek etiopských muslimů s ještě revolučním nadšením do ulic Addis Ababy, aby poukázali na tehdejší náboženskou nesvobodu. Zúčastnění demonstrující, taktéž požadovali právo na vytvoření celonárodní organizace, která by reprezentovala muslimy v Etiopii, ale i ve světě a zároveň by představovala platformu pro řešení interních záležitostí zdejší muslimské komunity (Abbink 2014; Feyissa 2012; Markakis 2011).

Při pohledu do současnosti, je nutné období let **2008-2009**, který byl sice charakteristický určitou mírou optimismu ze strany procedurálních úspěchů AUUF. Na straně druhé, se však blížily nadcházející regionální i parlamentní volby v roce 2010, které chtěla mít vláda EPRDF plně pod kontrolou.

Napjetí ve společnosti umocnilo kontroverzní nařízení ze strany etiopského Ministerstva školství, které omezilo manifestaci islámské víry na veřejných místech, prostřednictvím zákazu náboženských symbolů v institucích vyššího vzdělání. Muslimové se tak museli obejít bez nošení šátků (*hidžáb*) a praktikování společných modliteb (*salát*) na univerzitách či jiných vyšších školách v Etiopii. Protiargumenty ze strany muslimů směřovaly právem k čl. 11, 25 a 27 Ústavy FDRE 1994, které zavazovaly vládu k dodržování náboženských svobod, nezasahování státu do náboženství (a naopak) a zaručovaly svobodu praktikování (včetně manifestace) víry (Feyissa 2011, 2012).

Kromě nevole ze strany mnoha muslimských studentů na univerzitách v různých částech Etiopie, došlo k uspořádání demonstrací a sepsání jednotné petice, která byla posléze předána vládě k projednání. Současně však již probíhaly menší střety mezi odpůrci a stoupenci protestních hnutí, popř. signatáři petice.¹⁷⁹ Situace vygradovala ve chvíli, kdy se (nemuslimští) studenti z Univerzity v Addis Ababě, pokusili připojit k muslimským studentkám, které demonstrovali svůj nesouhlas s představiteli univerzit v Teppi a Wello. 22. dubna 2009 tak policie zasáhla proti demonstrujícím (muslimským i nemuslimským) studentům, kteří měli v plánu pochodovat k premiérskému úřadu. Výsledkem bylo zatčení mnoha desítek studentů, kvůli údajnému iniciování náboženských nepokojů (Feyissa 2011, 2012).

V následujících letech **2011-2012**, byla zřetelně vidět nervozita režimu, spojená s premiérovým zdravím. Opětovné demonstrace muslimů byly bezpečnostním aparátem brutálně potlačeny. Policie navíc provedla několik razíí v mešitách, při kterých bylo zraněno a dokonce zabito několik věřících. Další byli vzati do vazby, zejména představitelé muslimských komunit nebo *ulamá*. Taktéž bylo ukončeno vydávání amharského soukromého *týdeníku Fete*, který otiskl informace, týkající se zdravotního stavu Melese Zenawiho a muslimských protestů. Vláda se tak snažila utajit hojnou účast na těchto protestech, proklamující všeobecnou nespokojenost (ICG 2012).

V období **2012-2014**, byly iniciovány další protestní akce. Za zmínku stojí zejména ta z jara 2012, v jejímž čele stanuli přední muslimští spisovatelé, učitelé a vůdci regionálních muslimských komunit, kteří chtěli prezentovat svůj zásadní nesouhlas s vládním systémem vzdělávání a všeobecným *porušováním čl. 11 Ústavy FDRE*. Jako v předcházejících situacích, se i nyní stala epicentrem školní zařízení. Tentokrát se ale škola v Aweliye stala spíše svědky rozbrojů mezi samotnými muslimy, kteří se během veřejných projevů rozdělili na dva tábory. První z nich se týkal zejména odpůrců současného režimu a stávajícího vzdělávacího systému. Druhý reprezentoval spíše učitele z libanonské organizace *Al-Ahbash* (taktéž *Association of Islamic Charitable Projects*), kterou založil šejch Abdullah al-Harari, narozený v Etiopii. Ti byli na demonstraci vnímáni, jako „vládní konfidenti“, jelikož už dlouhodobě participovali na pochybném programu (společně s EIASC), který byl zaměřen proti radikalizaci muslimské mládeže.

---

¹⁷⁹ Pomyslným centrem odporu byla univerzita v Addis Ababě. Muslimští studenti však aktivně vystupovali na regionálních univerzitách a vyšších školách.

Navzdory četným roztržkám, byl celkový průběh demonstrací poklidný a výsledkem byl i „společný“ konsenzuální dokument, obsahující požadavky směrem k současné vládě EPRDF (Abbink 2014: 353-355):

- (1) Nevměšovat se do vnitřních záležitostí (regionálních) islámských rad (myšleno zejména EIASC a federální madžlisy) a nechat svobodnou volbu v rukou muslimů
- (2) Neinstrumentovat infiltraci cizí islámské výuky muslimské komunitě v Etiopii (zejména ze strany org. *Al-Ahbash*)
- (3) Nenarušovat a nezasahovat do dění islámských škol v Etiopii (například té v Aweliyi)

Reakcí vlády, resp. premiéra Melese Zenawiho, bylo zasedání na půdě parlamentu, ve kterém byly požadavky označeny za irelevantní. Politizace celé události dospěla do svého vrcholu, když byla muslimská hnutí spojována s křesťanskými i muslimskými extremisty a jako celek označeni za radikály, porušující ústavní pořádek v zemi.¹⁸⁰ Požadavek na omezení působnosti organizace *Al-Ahbash* byl odmítnut (Abbink 2014; Desplat 2013).

Až do současnosti stále probíhají dílčí protesty, jejichž požadavky jsou prakticky shodné s výše zmíněnými konsenzuálními body, vytvořené liberálnější částí muslimské komunity v Etiopii. Protesty však mírně ztrácejí na intenzitě v závislosti na blížící se parlamentní a regionální volby v roce 2015, které by mohly přinést očekávanou změnu na domácí sociopolitické scéně (Abbink 2014).

Současná politická reprezentace, však stále dává najevo svůj jasný postoj vůči protestním akcím, spojeným s liberalizací náboženské (muslimské) komunity. Té je dáno předem na výběr, zda bude dodržovat vládou stanovené podmínky či nikoliv. Muslimové tak stojí před dilematem své *náboženské identity* i nehybnou politikou elit EPRDF. Ta jak se ukazuje, často ani nehledí, zda jsou součástí demonstrace liberální proudy, extrémisti, muslimové či nemuslimové. Z tohoto pohledu, tak požadavky (ne-)muslimů nemohou *de facto* téměř nic změnit či vládu nikterak zásadně ovlivnit. Současným finálním arbitrem totiž není ústava, ale vláda. Na druhou stranu, současná vláda musí tyto vnitrostátní tenze ve společnosti určitým způsobem řešit, což ji vystavuje tlaku a následným partikulárním

---

¹⁸⁰ V témže roce probíhaly vládní akce proti „buňkám al-Qaedy“ a „salafistickým extremistům“ v provinciích Arsi a Bale. Jednalo se však o dílčí náboženský fundamentalismus. Teroristické záměry nebyly dosud prokázány.

ústupkům, které by měly být z pohledu ústavy již dávno „běžným standardem“ (Feyissa 2011; ICG 2012).

3.4 Vliv etiopské muslimské diaspory na etiopskou domácí politiku

Vlivem muslimské diaspory v zahraničí a její *transnacionální politikou*, se zabývá především etiopský historik a sociální antropolog Dereje Feyissa. Jeho kvalitní studie budou i primárním zdrojem pro pochopení současného vývoje a možného vlivu muslimské diaspory v zahraničí, na současnou domácí politiku v Etiopii. Samozřejmě, doplněné o jiné dílčí studie.

Etiopie má jednu z největších diaspor na světě. Lokalizovat ji můžeme zejména v Severní Americe (USA, Kanada), Evropě (Německo, Velká Británie, Francie) a v blízkovýchodních zemích jako je Izrael nebo země Zálivu (Feyissa 2012, 2014).¹⁸¹

V těchto zemích, mají členové (muslimských) diaspor přístup k více druhům informací a mají tak širší názorovou perspektivu, která se promítá i do jejich oficiálních stanovisek a postojů, vůči současné vládě EPRDF (Feyissa 2012).

Poměrně velká část muslimské diaspory v zahraničí, je politicky aktivní. Zejména pak v *podpoře opozice a demokratických proudů*, usilujících o změnu stávající politiky EPRDF nebo o celkovou restrukturalizaci politického systému v Etiopii. Mají tak svůj částečný podíl na *tvorbě mírového konsenzu (peace-making)* v Etiopii nebo formování otevřené diskuze, která je přinejmenším vhodným předpokladem pro řešení stávající situace v zemi, bez ohledu na vyznání. Lze se ale setkat i s názorem, že je tato diaspora už předem determinována svým vymezením ze společnosti v důsledku sociopolitického konfliktu, což se následně projevuje jistou formou úzkoprse a jednosměrné politiky, usilující o nápravu původního stavu. To pak následně vede k sociopolitickým konfliktům a nenalezení kompromisu. Pozice mezinárodních odborníků, na problematiku

---

¹⁸¹ V případě USA, čítají etiopští imigranti zhruba 250 000, což představuje zhruba 0,5% celkové populace USA. Jejich skladba je dvougenerační. Diaspora je více méně roztroušena po celých Státech, ale určitá centra s vyšší etiopskou populací existují. Jedná se například o Washington DC, Los Angeles a Chicago. Zdejší zastřešující organizace sdružují spíše Etiopany křesťanského a židovského vyznání.

transnacionálních politik a zapojení občansko-právních iniciativ do tvorby post-konfliktních uspořádání, je však zejména na straně pozitivních přínosů ze strany diaspor (ICG 2012; Feyissa 2012).

Kromě dimenze, týkající se snahy o nápravu, ať už se jedná o mírotvůrce (*peace-makers, peace-breakers*) či vyhraněné tvůrce konfliktů (*conflict-makers*), nelze etiopské diaspoře jako celku, upřít **pozitivní dopady spojené s remitancemi**. Jejich pozitivní dopady v rámci redukce místní chudoby a přispění k rozvoji země, byly oceněny například *Evropskou komisí* (EC). Poslední podrobná analýza dopadu remitancí, taktéž poukazuje na zajímavá fakta. Ukazuje, že náboženství nemá v tomto kontextu významnější vliv. Nicméně, muslimská diaspora se ukazuje jako početnější, nežli ta křesťanská, tudíž je množství remitancí vyšší a ekonomická úroveň muslimských domácností v Etiopii se tak mírně zvyšuje. Navíc se ukazuje, že muslimská diaspora v zahraničí, má ucelenější organizaci a strukturu, která umožňuje efektivnější zaslání imitancí zpět do Etiopie. Sociální rovnost, však zůstává stejná a náboženství (islám) v tomto ohledu nemá žádný vliv. Remittance tak mají prokazatelný účinek na zvýšení ekonomického postavení domácností v Etiopii, bez ohledu na jejich vyznání. Nicméně nejsou tak zásadní, jak se původně předpokládalo. Na druhou stranu, i jejich mírný pozitivní přínos k redukování celkové chudoby, ať se jedná o muslimské či křesťanské komunity, nelze zavrhnout a nutné jej brát v potaz, jako dílčí faktor v celkovém mechanismu (politiky) rozvoje země (Beyene 2014; Feyissa 2012).

Obdobné prostředky, však putují i na podporu politické opozice v zemi a jejích aktivit. Toho si je vláda dobře vědoma. Zájmem vlády bylo už dříve diasporu, včetně té muslimské, sjednotit v jednu organizaci, aby tak lépe využila její finanční potenciál pro rozvoj (své) země. Už v roce 2002, tak iniciovala založení pro-vládní organizace **GDCEEA**, která měla zaštitovat veškeré vnější záležitosti ohledně etiopské diaspory v zahraničí. Neshledala se však s větším úspěchem (Feyissa 2012).

Spíše došlo k založení vlastních organizací, které měly svobodně sdružovat a rezonovat zájmy muslimské etiopské diaspory v zahraničí. V USA byla roku 2002, založena organizace pod názvem **Badr-Ethiopia** (dále jen Badr). O dva roky později (2004), byla založena obdobná instituce v Evropě – tzv. **Network of Ethiopian Muslims in Europe** (dále jen Network). Obě organizace doposud bojují za sociopolitická práva muslimů v Etiopii. V širším kontextu, pak za celkovou změnu režimu (Feyissa 2012).

Díky tomu, tak můžeme současnou muslimskou diasporu chápat jako **zahraniční opozici**. Významným bodem, se v rámci vytváření ucelenější politiky ze strany této diaspory, stal rok 2012 a smrt premiéra Melese Zenawiho. Za jeho vlády byla muslimská diaspora v zahraničí, ve svých názorech fragmentována na dílčí zájmové skupiny s rozdílnými cíly. To znesnadňovalo vytvoření jednotného názorového proudu (konceptu), který by vyvíjel patřičný tlak na autoritářský režim v Etiopii. S premiérovou smrtí se však režim dostal do částečné *tranzice*, která je charakteristická částečnou revizí své dosavadní politiky. Opoziční hnutí v tomto ohledu dostalo určitý impuls k tomu, aby volalo po celkové proměně charakteru etiopské vlády, ve které důsledkem voleb roku 2010, v současnosti neparticipuje prakticky žádná politická opozice (ICG 2012; Feyissa 2012).

Mezi **jejich požadavky** patří primárně demokraticky zvolený režim a celkové očištění administrativy od neschopných politicky loajálních kádřů TPLF/EPRDF. Požadavky na změnu se týkají funkcí uvnitř státu, tak i zástupců zahraničních misí na ambasádách, konzulátech a dalších zahraničních zastupitelských institucích. To samé se týká ozbrojených a bezpečnostních složek, které představují nejspíše největší hrozbu v možném procesu změny režimu. Často jsou citovány čl. 10, 11, 27 a 30 Ústavy FDRE 1994, které se týkají svobody vyznání, shromažďování, obecných lidských práv a respektování demokratických hodnot a principů. Vedle toho, se však diaspora snaží o změnu vnímání obrazu Etiopie, jako „ostrova křesťanů, uprostřed moře islámu“. Vyvíjejí tak i úsilí o vytvoření pluralistní náboženské společnosti v Etiopii. Ať už se jedná o politické zastoupení muslimů v zemi nebo o vnímání společnosti jako taková (Feyissa 2012; FDRE Constitution 1994).

Snaha změnit režim zvnějšku, však naráží na rázný nesouhlas ze strany současné vlády, která muslimskou diasporu označuje za jakési „potíživý“ (*conflict-makers*). Následná **vládní protiopatření**, však postihují zejména muslimy, žijící na území Etiopie – například během protestů a demonstrací. Lokální demokratické akce muslimů, taktéž splývají i s radikálními akcemi militantních a extremistických skupin, což samotné zásahy vlády i její celkovou domácí politiku legitimizuje. Jednou z organizací, které celkový proces „pokojného odporu“ využívá, je například výše zmíněná radikální islamistická organizace *Takfír al-Hidžra*, která celý proces zbytečně komplikuje a nepřímou napomáhá současné vládě v ještě razantnějších akcích. Ty jsou v tomto ohledu racionální reakcí (Feyissa 2012).

Další překážkou jsou státem vlastněná média, telekomunikace a internet, který mnohdy podléhá cenzuře, což je podle čl. 26 Ústavy FDRE protiústavním aktem. *Souvislost se svobodou médií* a vytváření otevřené diskuze, splňuje i teoretickou premisu spojenou s teorií národního zájmu. Podle ní je totiž základním předpokladem, právě svoboda projevu a možnost dlouhodobé diskuze o zásadních tématech skrze otevřenou platformu, do které se může zapojit většina zainteresovaných aktérů. Navzdory tomu, se však muslimská diaspora v zahraničí snaží, právě skrze internetová média prosadit. Využívá k tomu právě technologické prostředky, které jsou dostupné v zahraničí, ale i zcela běžná média, jako soukromé radiové vysílání (FDRE 1994; Feyissa 2012).¹⁸²

Kromě „vlastních zájmů“, se snaží upozornit i na témata, které jsou v Etiopii málo diskutovaná a souvisí například s obecnými trendy nebo tématy ve společnosti. Například problematika HIV/AIDS, která je v Etiopii spíše tabuizována nebo se o ní téměř nemluví. Za zmínku taktéž stojí i diskuze o domácím násilí nebo realizace podnikatelských záměrů v zahraničí (Lydall 2000; Feyissa 2012).

Mezi další nástroje etiopské muslimské diaspory, jak ovlivňovat domácí politiku, je *vysílání delegací ze zahraničí*. Ta nejvýznamnější byla realizována v roce 2007. Jejím cílem bylo vytvoření jasné a čitelné agendy, reprezentující postoj etiopských muslimů, žijících v zahraničí. Na základě toho, se odvíjelo i složení této delegace, ve které byli zástupci z většiny zemí, kde žijí velké komunity etiopských muslimů.¹⁸³ K vytvoření této delegace významně přispěla i nejednota muslimů doma v Etiopii, zejména pak krize, týkající se organizační legitimacy v Madžlisu. Většina názorů byla shrnuta v dokumentu, známém pod názvem *Otázky, vznesené etiopskou muslimskou diasporou premiérovi Meles Zenawimu*.¹⁸⁴ Premiér tento dokument vřele přijal a delegace řešila výše zmíněná témata s většinou politiků EPRDF i na půdě parlamentu. Celkový průběh a obraz delegace, byl však překroucen státní televizí, která vše upozadila na úkor budoucích oslav millenia etiopského státu v roce 2008 (Feyissa 2012).

---

¹⁸² Mezi další prostředky patří realizace tele-konferencí, satelitního TV vysílání či pomoc při technologické instalaci zařízení, které umožňuje samotnou dostupnost zahraničních prostředků, popř. obcházení internetových *firewallů* a všeobecné cenzury.

¹⁸³ Vedení delegace mělo celkem devět členů, zastupující komunity v USA, Kanadě, Saudské Arábii, Belgii, Německu a Švédsku. Kromě této vedoucí reprezentace, se delegace zúčastnili i přední akademici, představitelé partikulárních náboženských a komunitních organizací. Dále pak také etiopští aktivisté, hájící lidská práva, svobodu slova a spravedlnost v Etiopii.

¹⁸⁴ V originálním anglickém překladu: *Questions Raised by the Ethiopian Muslims diaspora to the Prime Minister Meles Zenawi*.

V kontextu politiky, však stále zůstává nejcitlivějším tématem, vytvoření a fungování legitimních islámských organizací v Etiopii. Tento problém spojuje všechny tři zainteresované aktéry – současnou vládu EPRDF, diasporu v zahraničí a domácí etiopskou komunitu muslimů. Celkový pocit deprivace, umocňuje neschopnost ústřední „organizace“ v zemi, jakou je Madžlis a také organizační status mnoha křesťanských organizací, které jako by v politice sekularizace nepředstavovaly žádný problém. Zatímco nevládních křesťanských organizací je v zemi skoro 1200, ty muslimské se počítají spíše v desítkách.

Jeden z velmi opomíjených, ale velmi podstatných návrhů, ze strany delegace muslimské diaspory, bylo úsilí o vytvoření *Direktorátu pro náboženské záležitosti (Directorate of Religion Affairs)*, které by bylo integrální součástí Ministerstva pro federální záležitosti (MFA). To by bylo oficiální platformou pro řešení různých vnitrostátních náboženských otázek nebo sporů. Ačkoli se to vláda následně zdráhala přiznat, tento návrh byl nakonec přijat, což můžeme chápat jako jeden dílčí úspěch, kterým diaspora prozatím přispěla, resp. dokázala prosadit, navzdory odmítavým stanoviskům současné vlády (Feyissa 2012).

4. SOUČASNÁ ETIOPSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA A VLIV ISLÁMU

4.1 Národní zájem v zahraniční politice

V otázce zahraniční politiky se národní zájem stává mocným nástrojem pro získání podpory, která vychází z (i-)racionálního odvolávání se na národ či na jeho přímé ohrožení. V souvislosti s národním zájmem a zahraniční politikou je velmi důležité rozlišovat mezi politikou vzešlou z vnitropolitického konsenzu a tou, která byla coby „národní zájem“ importována ze zahraničí buď jako ideologie nebo cestou tiché ekonomické spolupráce nesoucí sebou podmínku přijetí partikulárních závazků ovlivňující skutečné zájmy státu a společnosti (Seifter 2010: 8).¹⁸⁵

Souhrnně řečeno, ve vztahu k zahraniční politice je národním zájmem taková politika, která je státem reprezentovaná a realizovaná v mezinárodním prostředí. Její podoba je buď (a) obecná konsenzuální politika nebo (b) partikulární a konkrétní politika (Krpec 2009: 88-95).

Koncept národního zájmu v kontextu zahraniční politiky je často chybně ztotožňován s *reálpolitikou*, někdy také označovanou jako *machiavellismus*. Tento politický směr, má podobu prosazování mocenských zájmů na úkor jiných států. A to prostřednictvím maximalizace své moci pomocí počtu obyvatel, ekonomickými zisky či vojenskou silou (Kratochvíl 2010: 4).

V případě Etiopie, by se takováto možnost nabízela při vzhledu do její domácí politické scény, která navzdory svému oficiálnímu „demokratickému obrazu“ zcela bezesporu nese prvky autoritářského režimu. V té zahraniční narážejí takovéto snahy na nutnost regionální spolupráce.

---

¹⁸⁵ To platí zejména v době globalizace, která svými ekonomickými důsledky oslabuje autonomii národního zájmu.

4.2 Charakter současné etiopské zahraniční politiky

Abychom vůbec mohli určitým způsobem etiopskou zahraniční politiku analyzovat a zároveň definovat její národní zájmy, je nutné ji rozdělit na dílčí geo-politické oblasti jejího zájmu. Z toho nejobecnějšího hlediska, se nabízí rozdělení na *regionální zahraniční politiku* a na *politiku mezinárodní*, přesahující region Afrického Rohu, popř. africký kontinent. Záměrem této kapitoly je přitom sumarizovat zejména zahraniční vztahy Etiopie s těmi aktéry, kteří mohou pomoci identifikovat „*islámský prvek*“ v etiopské zahraniční politice.

Pokud dále analyzujeme dostupné vládní dokumenty a současné geo-politické události v oblasti Rohu Afriky, lze dospět k názoru, že se současná etiopská zahraniční politika zakládá primárně na třech základních pilířích, kterými jsou (Addis Fortune 2014, GCAO 2012):

- (1) Ekonomická diplomacie.
- (2) Vztahy s etiopskou diasporou v zahraničí.
- (3) Geo-politickou bezpečností v rámci svého regionu.

Ekonomické vztahy Etiopie, jsou velmi úzce spjaty i s arabskými zeměmi nebo režimy, ve kterých se nachází pro-islámská vláda. Současnému zahraničně-politickému prostředí v tomto směru dominují vztahy s Tureckem nebo Saudskou Arábií. Současné vzrůstající investice v zemi ze strany Turecka, jsou partikulárním dílem současného prezidenta Mulatu Teshomeho, který v Ankaře dlouhou dobu působil jako velvyslanec Etiopie.¹⁸⁶ Nezanedbatelnou část tvoří i energetické vazby na Saudskou Arábii, která je hlavním dodavatelem ropy a zemního plynu, skrze ropný terminál v Džibuti. Strmě stoupají i investice ze strany Indie, která v současnosti investuje do oblasti etiopského zemědělství v rámci „kontroverzní“ pozemkové reformy. Následují taktéž neméně významné investice ze strany Číny, USA a několika evropských států (Německo, Velká Británie) (MFA 2014; Addis Fortune 2014; Záhořík 2014).

---

¹⁸⁶ V současnosti je v Etiopii registrováno více jak 200 tureckých firem, aktivních zejména v oblastech stavebnictví, energetiky a konzultačních služeb. Jejich celkové investice, jsou odhadovány na 1.2 bilionu USD. Jedním z pozitivních dopadů těchto investic, je vytváření nových pracovních míst, který v tomto ohledu znamená zhruba 20 000 pracovních pozic.

Vliv etiopské (muslimské) diaspory na zahraniční politiku Etiopie, je především ve vzájemném vztahu se současnou domácí politikou. To se následně odráží i na požadavcích Etiopanů, žijících v Evropě nebo Severní Americe. Diaspora koordinuje svoji činnost s nevládními organizacemi, které mají kontakty na místní politickou reprezentaci. Jedná se zejména o lidsko-právní organizace, pomáhající formovat ucelenou politiku, zahrnující demokratické požadavky vůči současnému autoritářskému režimu doma v Etiopii. Zároveň se ale snaží vyvíjet tlak na současné kroky Etiopie v zahraničí. V tomto ohledu, jde například o rozmístění etiopských jednotek v oblasti somálských hranic, řešení napjatých vztahů s Eritreou mírovými prostředky nebo o zajištění humánních podmínek pro uprchlíky ze zahraničí. Etiopská (muslimská) diaspora, tak představuje aktéra, který propojuje hned několik aspektů etiopské zahraniční i domácí politiky.

Neméně diskutovanou oblastí národních zájmů Etiopie je **geo-politická bezpečnost**. Pokud se zaměříme na její regionální dimenzi, tak se stává skutečně více-rozměrovým fenoménem, do kterého je zapojeno poměrně velké množství státních i nestátních aktérů. Bezpečnostní politiku Etiopie navíc ovlivňují i jiné národní politiky, zejména pak silný geo-politický vliv USA, které se snaží etiopské vládě poskytovat zahraniční pomoc, za účelem udržení stability daného regionu.

Jednoznačně se jedná o nestabilní regiony při hranicích se **Somálskem**, a to prakticky po celé délce společných hranic.

Samostatnou kapitolou jsou zahraničně-politické vztahy se sousední **Eritreou**, která je podle některých zpráv podporována Íránem a partikulárně i Egyptem, který se snaží v souvislosti s výstavbou vodního díla GERD na Modrém Nilu, znevýhodnit strategické postavení Etiopie (UN monitoring Group 2011).

Problematická se taktéž jeví zahraniční politika vůči „nově“ vzniklému **Jižnímu Súdánu**, se kterým sousedí i etiopský federální stát Gambella. Díky tomu, je zde etiopská armáda stabilně přítomna.

Doménou stávající zahraniční politiky Etiopie je i rozměr **energetické bezpečnosti**. Etiopie se totiž v rámci svého národního *Plánu růstu a transformace (GTP)* snaží pokrýt svojí elektrickou produkcí nejen domácí trh, ale exportovat ji i do zahraničí.

Nelze opomenout ani *politiku regionalismu*. Prostorem k realizaci zahraniční politiky Etiopie, slouží na regionální úrovni Mezivládní organizace IGAD, ale taktéž Africká Unie (AU), představují významnou platformu pro řešení sporů.

Etiopská zahraniční politika, má však již dlouhodobě *problémy v otázkách vnitřní i vnější legitimacy*. Zde se pokusíme shrnout primárně tu vnější. Hojně používaný termín bezpečnost hovoří o tom, že má současná autoritářská vláda mnoho odpůrců a nepřátel.

4.3 „Národní bezpečnost“: Ogaden a Somálsko

Oblast Ogadenu je tradiční pasteveckou oblastí v jihovýchodní části země, při hranicích se Somálskem a Keňou. Jako samotný federální stát, je součástí Etiopie pod názvem *Somálský národní regionální stát (SNRS)*. Už samotná geografická poloha tohoto regionu, je určitým determinantem pro realizaci určitých cílů domácí i zahraniční politiky, souvisejících s touto oblastí.¹⁸⁷ Z hlediska složení místního obyvatelstva, se jedná o oblast, ve které žijí zejména etnické skupiny Somálců, partikulárně pak klan *Ogaadeni*, podle něhož je pojmenován i celý region. Tento klan dozajista propojuje i *bezpečnostně-politický rozměr* s Keňou, ve které taktéž žije. To dokazují i politické kroky vlády keňského prezidenta Uhuru Kenyatty, jehož jednotky jsou v rámci Mise Africké Unie v Somálsku (AMISOM), rozmístěny při hranicích se Somálskem i Etiopií. Vnitřní hranice regionu, však sousedí i s Oromií, což přináší další neméně důležitý faktor v celém geopolitickém a etnicko-náboženském kontextu. Zejména v kontextu cílů nacionalistických hnutí ogadenského ONLF a oromského OLF. Ogaden tak vytváří pomyslný trojúhelník, propojující dva federální státy Etiopie, jejichž poměrně značná část obyvatelstva sympatizuje s nacionalistickými hnutími, usilující o odtržení od Etiopie; a dále somálskou vládu i somálské obyvatelstvo a nakonec i zmíněnou (severní) Keňu (ICG 2013; Agudna 2012; Samatar 2004).¹⁸⁸

---

¹⁸⁷ Tím je myšlena téměř nemožná kontrola celé délky hranic, které jsou tak charakteristické velkou fluktuací obyvatelstva, bez ohledu zda se nacházejí v Somálsku či Etiopii.

¹⁸⁸ Druhá část obyvatelstva Ogadenu by se samozřejmě spokojila se současnou autonomií, ale vadí ji despotické chování etiopské armády.

Dokument etiopského ministerstva zahraničí *Ethiopia's foreign Policy and its Achievements* z roku 2012, shrnující současné i budoucí cíle zahraniční politiky, apeluje na realizaci národní bezpečnosti diplomatickými, rozvojovými a demokratickými prostředky. Nacházíme taktéž bod, ve kterém se určitým způsobem současná „post-Zenawiovská vláda“, snaží vydělit od té předchozí, pod vedením Melese Zenawiho. Doslova se říká: „*Bývalé vlády, tlačeny vnějšími vztahy a národními politikami, dostatečně nedbaly na řešení interních problémů, které jsou fundamentální pro národní podmínky státu.*“ Jinými slovy, dříve se více zohledňoval národní bezpečnostní zájmy politik jiných aktérů. V této souvislosti, by MFA mohlo mít na mysli například vliv bezpečnostní politiky USA. Další odstavec, však tuto polemiku částečně vyvrací, když říká: „*[...] zahraniční a národní bezpečnostní politika, má za cíl odolávat vnějším hrozbám, ohrožující samotnou bezpečnost země, a zároveň budovat národní kapacity, které redukuje případnou zranitelnost státu.*“ Tím se již bezesporu může myslet nebezpečí ze strany radikálních (militantních, náboženských) hnutí, zahraničních agentů, popř. armády jiných států. Onou kapacitou, je myšlena funkčnost byrokratického i správního aparátu, ale hlavně budování ozbrojených armádních sil (GCAO 2012).

V případě nestabilního Ogadenu, tak může sehrát roli hlavního aktéra etiopská armáda, ale i zahraniční politika. Zde však vyvstává otázka legitimacy takového „národního“ zájmu. Současné vedení EPRDF má totiž pod kontrolou veškerá rozhodnutí Sněmovny reprezentantů lidu (parlament), ve kterém de facto není přítomna opozice. Navíc kontroluje i funkci premiéra, který je vrchním velitelem ozbrojených sil a faktickým šéfem exekutivy. Ba co více, většinu vyšších důstojníků současné armády představují stranické kádry TPLF, pocházející z regionu Tigray nebo Amhara. **Legimititu** tak v tomto smyslu, lze považovat spíše za konstrukt současné politické reprezentace, nevycházející z celospolečenského konsenzu. A už vůbec ne, ze zájmu etnik, která žijí na území federálního státu SNRS. V kontextu zahraniční politiky, se legitimita porušuje zejména vměšováním do suverenity jiného státu, což zapovídá jak Ústava FDRE, tak jeden z přijatých *Protokolů Africké Unie* (FDRE Constitution 1994; Záhořík 2011a; Kebede 2010; AU Protocol 2003).¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ Zde je ale nutné rozlišovat důvody intervence či zásahu. Pokud se jedná o bezpečnost a suverenitu Etiopie, jak argumentuje etiopská vláda, je velmi obtížné posoudit vnější legitimitu takového zásahu. O to spíš, že byla Africkou Unií schválena mise AMISOM.

Ogaden tak vesměs souvisí se zájmem státu z hlediska ochrany svých hranic, čímž se spojuje domácí politika, resp. správa daného federálního státu (SNRS), s tou zahraniční. Nástrojem státu se tak stává *soft power* ve formě místní administrativy nebo zahraniční diplomacie, ale také *hard power* ve formě etiopské armády.

Zainteresování „islámského prvku“, je v tomto případě obzvláště důležité striktně vymezit. Musíme totiž opět rozlišovat mezi politickým islámem a militantními hnutími, která operují na obou stranách hranic. V tomto ohledu musíme vnímat, jako hrozby zejména militantní islamismus (popř. extremismu nebo terorismus) a neslučovat kulturně-náboženské prvky islámu Somálců, jež mají v této oblasti dlouhou tradici, s radikálními hnutími. O to víc, že jsou cíle těchto hnutí odlišné. Zahraniční politika Etiopie, je tak ovlivněna především náboženským fundamentalismem a radikalismem v pohraničí se Somálskem.

To ji motivuje i k tomu, aby usilovala o politickou podporu zformované vlády v Somálsku, která byla ustavena roku 2012 v čele s prezidentem Hassanem S. Mohamudem. Ostatně, už předtím Etiopie podporovala v Somálsku vládu přechodnou (TFG) po *invazi do Somálska* v prosinci 2006. **Vztah k Somálsku**, je ale ze strany Etiopie poněkud schizofrenní. Na jedné straně, je pro Etiopii mnohem výhodnější jednat se současnou politickou reprezentací Somálska, nežli s různými *warlordy*, klanovými vůdci místními (zájmovými) skupinami. Na straně druhé, je ale situace politického islámu (islamismu) v Somálsku stále nepřehledná a nepředvídatelná. Vše se tak může nakonec obrátit proti současné etiopské zahraniční politice. Jedním ze současných rozporuplných kroků etiopské zahraniční politiky, bylo například uznání *Jubalandu* v roce 2013 (tzv. *Jubaland initiative*). Vedle toho, již delší dobu (od roku 2009) Etiopie realizuje na svém území výcvik somálských bezpečnostních jednotek a policie, které pomáhají udržovat relativní stabilitu v okolí hlavního města Mogadišo a dalších dílčích oblastech. Zejména před radikály z hnutí *al-Shabaab*, *al-Hizb* a regionální *al-Qaeda* (BBC Africa 2009; Smith 2012; Menkhaus 2007; IRIN 2013; ICG 2013; UNPOS 2011).

Jak již bylo zmíněno výše, již dlouhodobě má velký vliv na etiopskou politiku **globální boj proti terorismu vedený USA**, za jehož účelem do země směřují nemalé finanční prostředky.¹⁹⁰ V tomto ohledu se tak interní, zahraničně-politické cíle Etiopie a

---

¹⁹⁰ Krátkodobí útlum nastal po debaklu mise UNOSOM v Somálsku.

USA, do určité míry překrývají a je obtížné je od sebe odlišit. Spojené státy mají v Rohu Afriky silný vliv už dlouhodobě. Jejich národní zájem v této oblasti se týká primárně bezpečnosti – boje s radikáli v Somálsku, ale i v Jemenu. K tomu jim slouží zbudované vojenské základny, které se nacházejí právě na území Etiopie, odkud startují i bezpilotní letouny do okolních oblastí (UAV).¹⁹¹ Bezpečnostní prvky se ale netýkají pouze militantního islamismu, terorismu či *džihádismu* v oblasti Rohu Afriky. Ve hře je totiž i ekonomická záležitost v podobě námořní a tranzitní dopravy v okolí somálských břehů. Jedná se o průliv Bab al-Mandeb v Adenském zálivu, coby významný tranzitní uzel pro námořní dopravu, kde USA synchronizují svoji činnost s EU-MSCHOA a dalšími velmocemi, jako je Čína, Japonsko nebo Indie (Thurston 2011; Tekle 2013; MSCHOA 2014; Turbiville et al. 2014).

Kdo je tedy skutečným nepřítelem, z hlediska radikálního islamismu, v oblasti Ogadenu a somálského příhraničí? Se somálským územím, je spojena zejména skupina *al-Shabaab*, operující v jižních a západních částech Somálska. Jejím problémem, však v současnosti nejsou pouze jednotky AMISOM, ale zejména i islámský nacionalismus, snažící se oživit myšlenky velkého Somálska. Taktéž i jednotlivé dílčí kmenová uskupení, která se snaží být nezávislá na centrální vládě v Mogadišu. Zde můžeme vidět obdobný případ *ostrakizace samotného islámu*, na jeho dílčí nábožensko-politické identity, které se v současnosti formují v Etiopii i v Somálsku (Solomon 2014).

Mezi další radikální hnutí, které jsou kategorizovány jako džihádistické, patří převážně somálské organizace *Hisb al-Islam* a *Ahlu-Sunna Wal-Jama* (ASWJ), které bojovaly společně s al-Shabaabem proti etiopské invazi v letech 2006-2009. Navzdory několika předchozím vzájemným sporům, se v současnosti snaží spojit síly, proti etiopským jednotkám na hranicích, jednotkám AMISOMu na jihu a především zdiskreditovat centrální vládu v Mogadišu. Většina těchto hnutí, zejména po ztrátě Kismaya a jiných strategických pozic, přešla do guerillového boje, cílených teroristických útoků a únosů zahraničních pracovníků (Turbiville et al. 2014; Hasan 2009).

Jedním z dlouhodobých aktérů je i *Al-Ittihad*, operující na území Ogadenu i v Somálsku. Právě tato radikální organizace, se stala i velkým spojencem většiny

---

¹⁹¹ Ne náhodou byla v roce 2013 zahájena výroba bezpilotních letounů na území Etiopie. Jinými slovy, současně s bezpečnostní politikou USA se do země dostávají i zahraniční zájmové skupiny z oblasti zbrojního průmyslu.

etiopských hnutí, jako ONLF, OLF nebo IFLO. Později, přešla většina členů této organizace pod vedení al-Shabaabu nebo jiná militantní hnutí v Somálsku (Feyissa 2012; Tadesse 2002).¹⁹²

Partikulární pozici v oblasti při hranicích Ogadenu, má i radikální islamistická organizace *Jednotná západosomálská osvobozenecá fronta (UWSLF)*, která má významné kontakty na jednotky al-Shabaabu a jiné salafisticko-džihádistická hnutí na území Somálska. Tato skupina představuje jedno z mála hnutí, které přistoupilo v roce 2010 k podepsání mírové smlouvy s vládou EPRDF (ICG 2013).

Do celkové *externalizace konfliktu*, je však zapojena i *ONLF*, která své jednotky nechávala už v roce 2002 trénovat na území Eritreje. V roce 2006 však došlo k rozkolu uvnitř samotné ONLF a hnutí se rozdělilo na dvě více méně samostatné podskupiny, které přetrvávají dodnes. Jedna, pod vedením Admirala Omara, je stále loajální eritrejským zájmům. Ta druhá, přešla již pod vedení Dr. Mohameda S. Dolala k již dříve fungující „komunitě“ v Evropě (ONLF 2014; ICG 2013).

Právě v roce 2006, bylo vytvořeno i krátkodobé spojení s oromskou OLF a menšími politickými opozičními stranami, nesouhlasící s po-volebním vývojem a politikou EPRDF. Neustálý neklid v Ogadenu a vytvoření této opozice, bylo pravděpodobně spouštějícím mechanismem k zásahu ze strany vlády, která z Ogadenu učinila vojenskou zónu. Následovala perzekuce a deportace místního obyvatelstva (Somálců), které bylo spojováno s teroristickou aktivitou, ohrožující bezpečnost země. Následnou etiopskou invazí (2006-2009) za hranice Ogadenu, došlo k oficiálnímu *propojení domácí a zahraniční (bezpečnostní) politiky* státu (ICG 2013; UN Monitoring Group 2011).¹⁹³

Jak jsme si dokázali, bezpečnostní politika Etiopie v Ogadenu a přilehlých oblastech v Somálsku, není spojena pouze s radikalismem, ale má také ekonomický podtext. V oblasti se totiž nacházejí i významná ložiska ropy, které zajímají západní investory i současnou etiopskou vládu. Celá záležitost tak dostává rozměr *energetické bezpečnosti*, což může současný režim přinutit k ještě tvrdším zásahům proti místnímu

---

¹⁹² Důvodem, proč tuto organizaci autor zmiňuje, i když v současnosti již není téměř aktivní, je snaha poukázat na spojitost mezi jednotlivými ozbrojenými hnutími, nerespektující hranice. Díky tomu, má tak bezpečnostní politika Etiopie domácí i zahraniční rozměr.

¹⁹³ Kromě území Somálska (centrální Somálsko, Mogadišo, Somaliland, Puntland) byly, v rámci etiopské invaze v roce 2006, obsazeny i dílčí oblasti v Džibutsku a Eritreji, kde se snažila etiopská armáda eliminovat povstalecké základny.

obyvatelstvu. Jedinou překážkou, je v tomto ohledu právě nestabilita regionu. To se potvrdilo například v roce 2007, kdy komando ONLF zabilo několik desítek etiopských a čínských pracovníků, kteří zde pracovali na prospekci ložisek ropy. „Národní zájmy“ ekonomického rozvoje země, tak splývají s bezpečnostní problematikou v rámci domácí i zahraniční politiky. Pokud totiž nebude na obou stranách hranic bezpečno, tak z toho současná vláda EPRDF nic mít nebude. Zde záměrně autor hovoří pouze o vládě a ne o celospolečenském zájmu rozvoje vlastního státu. Důvodem je totiž současná redistribuce finančních prostředků, které se rozplývají v neefektivním decentralizačním procesu, jenž je zneužíván ve jménu klientelismu a korupce (ICG 2013; Bekele 2014; Berhane 2011; Alpha 2013; UPI 2013).¹⁹⁴

Právě ekonomické a bezpečnostní zájmy státu či zahraničních investorů, výrazně kontrastují se současnými podmínkami místního obyvatelstva. Útlak, deportace a lhostejnost, jsou tak spíše přirozeným výsledkem radikálních hnutí, bez ohledu na náboženství, jakým je zdejší islám. Je to tudíž především politickou záležitostí, ve které je islám nástrojem zejména jeho nepřátel, kterým slouží k dosažení jejich cílů. Dynamika politického vývoje a konfliktu v Somálsku, tak má přímý dopad na dění v sousedních regionech Etiopie jako je Ogaden či Oromia (Radike et al. 2009; Peebles 2013; ONA 2014; OHRC 2008; OgadenToday 2014; UNHCR 2014; Záhořík 2012: 199).

Řešení se tak ukrývá v celkové systémové změně domácí i zahraniční politiky Etiopie, která by měla přijmout demokratizační principy a ustanovit speciální komisi pro mírová jednání, kterých by se mohly zúčastnit všechny zainteresované strany. Až poté může probíhat proces odzbrojení (DDR) jednotlivých militantních skupin, operujících v oblasti. Navíc, vzrůstající počet uprchlíků, kteří nejčastěji migrují z Ogadenu a Somálska do uprchlických táborů v Keni, je již v současnosti neúměrně vysoký a je nezbytně nutné jej v zájmu lidských práv a stabilizace oblasti řešit. Poslední velká mezivládní mírová konference v roce 2012, byla poznamenána smrtí premiéra Zenawiho, díky čemuž nedošlo k žádnému finálnímu konsenzu. Iniciativu tak v současnosti přebírá zejména mezinárodní společenství, jako nevládní organizace, humanitární pracovníci, mise zahraničních pozorovatelů, ale taktéž i početná somálská diaspora, zastupující již zmíněný liberální proud ONLF v Evropě (ICG 2013; OgadenToday 2014; Ondřej 2008; Waisová 2005b).

---

¹⁹⁴ Mnozí odborníci k těmto nálezům přistupují velmi skepticky. Zaprvé, nálezy nejsou tak velké, jak se původně očekávalo. Zadruhé, v oblasti panuje značná nestabilita. A zatřetí, Etiopie většinu ropy stejně bude vyvážet, jelikož domácí poptávka není tak vysoká. Ceny ropy na domácím trhu, tak zůstanou stále stejné.

4.4 Saudsko-arabští investoři a půdní reforma

Jak již bylo ukázáno na příkladu současného formování náboženské identity mezi vybranými etnickými skupinami uvnitř etiopského státu, prvky radikálního islámu mohou vycházet z historické zkušenosti Etiopie. Taktéž se ale mohou dostat i zvenčí. Ať už se jedná o skupiny migrujícího obyvatelstva – za prací nebo z politických důvodů – které si sebou může přinést i prvky náboženského fundamentalismu. Nebo se může jednat o formální podobu, jakou je *zahraniční politika a navazování obchodních vztahů*. Samozřejmě, stát v tomto procesu hraje spíše nepřímou roli, kterou je kupříkladu podpora rozvoje a investic domácí ekonomiky.

V této části se zaměříme na (ne)možnosti importu radikálních podob islamismu či dokonce náboženského fundamentalismu prostřednictvím ekonomické spolupráce země se zahraničím. V tomto případě zejména se Saudskou Arábií, která je ostatně i místem, kde vznikla jedna z podob náboženského fundamentalismu – *wahhábismus*. Saudská Arábie je navíc jedním z nejdůležitějších ekonomických partnerů Etiopie. Prostřednictvím státní politiky, jsou ale možnosti šíření dílčích idejí prakticky minimální. Proto se zaměříme i na nestátní saudsko-arabské soukromé investory. Ti představují jeden z prvků v rámci vymezení aktérů teorie národního zájmu – tzv. *zájmovou skupinu* (Burchill 2005: 146-151; Erlich 2007; Záhořík 2014: 31-32).

Nejprve je však nutné alespoň stručně představit současnou ekonomickou situaci Etiopie, do které následně můžeme aplikovat námi zvolené téma, spojené výhradně se zahraničními investicemi, se kterými se do země dostávají i cizí prvky včetně náboženského fundamentalismu – *wahhábismu*.

Z pohledu geopolitického a ekonomického má zcela nepochybně vliv i její současné zařazení mezi vnitrozemské rozvojové země, které jsou součástí skupiny zemí LLDCs (*Landlocked Developing Countries*). Na možné korelaci, mezi úrovní rozvoje a přístupem k moři, se shodují jak zahraniční odborníci na ekonomicko-politické teorie, tak současní etiopští akademici (Collier 2009; Kahsay 2007).

Na *ekonomickou situaci současné Etiopie* lze pohlížet buď ze strany mezinárodních statistik jako je OECD. Ty nově kriticky nahlízejí na práva zahraničních investorů, kvůli stále trvajícím restrikcím napříč mnoha sektory v etiopské ekonomice.

Zmiňován je nedostatečný rozvoj vlastnických práv soukromých subjektů v oblastech, jako jsou telekomunikace, finanční služby, média, maloobchod a doprava. Taktéž ale vesměs popisují, stejně jako současná vláda EPRDF, „úspěšnou“ implementaci ambiciózního projektu, známého pod názvem *Plán růstu a transformace* (GTP)¹⁹⁵, který byl spuštěn ještě za vlády Melese Zenwiho, po volbách v roce 2010 a skončit má následující rok 2015 (OECD 2014; BTI 2014).

Druhý možný pohled na současný ekonomický rozvoj, je spojený s důsledky či spíše praktickou rovinou, která v současnosti panuje v etiopské společnosti. Ta se totiž fragmentuje nejen politicky, ale i ekonomicky. Obě veličiny jsou však navzájem velmi úzce spojeny a navzájem se prolínají.

V rámci realizace GTP, vláda zaznamenala pokles míry chudoby z 29% na 22%. V reálných číslech by to znamenalo, že 7 milionů lidí je stále odkázaných na potravinovou pomoc, zejména na jihu země a při hranicích se Somálskem, kde se nacházejí již zmíněné uprchlické tábory, v jejichž okolí navíc probíhají destruktivní sucha a neúroda. Etiopská vláda však zakrývá velký rozpočtový deficit, neúměrné vládní výdaje a vysokou inflaci, která nutí otevřít ekonomiku zahraničnímu kapitálu. Ten jí slouží jako argument růstu, se kterým počítá ve svých statistických údajích, v rámci uplynulých i budoucích ekonomických výhledech pro další období. Jak mezinárodní, tak domácí statistické údaje – například týkající se reálného HDP, které meziročně stoupá, je značně nadhodnoceno.¹⁹⁶ Jedním z hlavních faktorů, je právě zahrnutí ještě nerealizovaných investičních projektů ze zahraničí a pozitivním růstem hlavního „tahouna“ celé ekonomiky, kterým je *oblast zemědělství*. Podle statistik OECD, se zemědělství podílí na celkovém HDP Etiopie, stabilně zhruba ze 42-50% v období od roku 2007 a 2014. Kvantitativní podíl tohoto ekonomického odvětví, vyjádřený procenty, ještě ale nevysvětluje jeho kvalitativní podobu, resp. míru a schopnosti produkce. O to více je celkový obraz zkreslený v případě, že jsou jeho schopnosti suplovány zahraničními investicemi, které navíc nemusí zemědělskému růstu prospívat (OECD 2014; BAT 2014).

---

¹⁹⁵ Jeho součástí je i budování přehrad na Modrém Nilu a v povodí řeky Omo.

¹⁹⁶ Například údaje BAT popisující vývoj HDP per capita (v paritě kupní síly) následovně: 884 USD v roce 2008, 949 USD roku 2009, 1035 USD v roce 2010, 1110 USD v roce 2011 a 1194 USD roku 2012. Reálné HDP vláda předpovídala v roce 2009 na 9% a na rok 2010 zhruba na 9,5%, které podkládala údaji, které vycházely zejména z pozitivního růstu v zemědělském sektoru a množství zahraničních investic.

Tento stav ostatně zrcadlí i celkovou podobu společnosti a její socioekonomickou diferenciaci. Na jedné straně, stojí majetní manažeři, mnohdy napojení na stranickou strukturu EPRDF, zatímco na straně druhé stojí stagnující zemědělství a rolníci, jejichž půda mnohdy spadá právě pod vlastnictví státního nebo cizího segmentu. Tím se tak dostáváme do oblasti celosvětového problému tzv. *land-grabbingu*, jehož součástí je i Etiopie (Abbink 2011; BAT 2014; Rahmato 2011).

Zatímco v jiných afrických zemích, jsou ale takovéto novodobé „zábory půdy“ spojeny s problémem neexistujících katastrů, určující vlastníka daného pozemku, Etiopie je v tomto ohledu určitou výjimkou. Otázky vlastnictví půdy, tu jsou totiž už historicky velmi dlouho.¹⁹⁷ Problém je paradoxně spíše opačného rázu. Díky tomu, že stát (vláda, politická reprezentace) přesně ví, komu půda patří nebo kdo na ní žije, se vytváří prostředí k manipulaci. Půda, i když přímo nepatří státu, se stává ideálním mocensko-politickým nástrojem k dosažení určitých cílů. Těmi může být diskriminace cílových skupin obyvatelstva, například Oromů, které je navíc skryta za rozvojová hesla. V tomto kontextu, resp. ze strany vlády, ale spíše populistická. Často totiž západní či jiní investoři nemusí vůbec tušit o skutečných důsledcích a jednájí skutečně „ve jménu rozvoje“ (Kumsa 2014; Rahmato 2011; Markakis 2011).

Zaměříme se však na současnost. Etiopská vláda, za účelem přilákat zahraniční investory, které pragmaticky potřebuje pro své přežití, snížila cenu více jak 4 milionů ha úrodné půdy na minimum, jakožto součást půdní reformy a „*zahraniční politiky otevřených dveří*“, jenž má zatraktivnit místní trh. Málo se už ale mluví o často násilném vystěhování obyvatelstva, probíhající ještě dlouho předtím, než se spustí oficiální prodej na mezinárodním trhu. Argumenty vlády, kterými svoji domácí i zahraniční politiku opodstatňuje, jsou spojeny zejména s *politikou rozvoje a energetickou bezpečností* (Abbink 2012; GCAO 2012; Rahmato 2011; ICG 2012):

- (a) Produkce zde vypěstovaných plodin, zvýší státní zisky z prodeje v zahraničí a zároveň uspokojí domácí poptávku po průmyslových plodinách (bavlna, cukrová třtina, bio-paliva);
- (b) Vytvoří se nová pracovní místa v regionech s vysokou nezaměstnaností;

---

¹⁹⁷ Viz podkapitola 2.2.1.

- (c) Součástí projektů, bude i výstavba tolik potřebné infrastruktury, sociálního a sanitárního zařízení, jako jsou školy, zdravotnická zařízení a čističky odpadních vod, tedy podpora všeobecného rozvoje země a zlepšení životní úrovně;
- (d) Investice zvýší energetickou kapacitu a bezpečnost;
- (e) Součástí projektů, bude i import a přístup k novým technologiím.

Proti této relativně silné vládní politice rozvoje země, však lze postavit přinejmenším stejně silné protiargumenty. Těmi je zejména samotné vyvlastnění a ztráta půdy, ve prospěch zahraničních zájmových skupin, které budou jen velmi neochotně vracet půdu zpět, pokud vůbec. Tím se tak problém stává mezigeneračním. Dalším silným argumentem je ztráta přístupu k přírodním zdrojům nebo vyvolání silných tenzí ve společnosti. Zejména pak tam, kde se bude muset místní obyvatelstvo stěhovat nebo bude vystěhováno. Jedním z málo známých problémů, který je i předmětem této práce, je i postranní inkorporování cizích zájmů, vlivů a zisk určité formy geopolitického vlivu ze strany těch, kdo půdu získají do svých rukou (Bosáková 2010; Rahmato 2011; ICG 2012; UNDP 1994).

Určitou míru spolupiny na této formě politiky a jejich důsledcích, nese i *mezinárodní společenství* a velká geopolitická uskupení jako EU, OSN nebo BRICS. Taktéž i finanční instituce, které v tom vidí jedinečnou příležitost zisku.¹⁹⁸ V případě Etiopie se jedná zejména o *Africkou rozvojovou banku* (AfDB), NEPAD a OECD. Ty dělají vše pro to, aby otevřely trhu pro zahraniční investice. Spíše než potravinová bezpečnost, se pak tímto řeší problémy bio-paliv, produkce ryze průmyslových monokulturních plodin nebo trh s okrasnými květinami (Bosáková 2010; AfDB 2014).

Právě zde je nutné, položit si otázku, kdo jsou vlastně ony *zájmové skupiny* a zahraniční investoři? V případě Etiopie se jedná hned o několik významných globálních hráčů. Jedním z největších jsou Indie a indické firmy jako je *Karuturi*.¹⁹⁹ Druhým největším investorem jsou státy z Perského zálivu, zejména pak Saudská Arábie.²⁰⁰ Tu zastupuje především saúdsko-arabský miliardář Sheikh Al-Amoudi a jím vlastněná *Saudi*

¹⁹⁸ Například Mezinárodní měnový fond (IMF) nebo Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD).

¹⁹⁹ V současnosti je v Etiopii více jak 500 indických společností, investující do bio-paliv, inženýrství a manufaktury. V Etiopii, jejich celkové investice dosahují v současnosti zhruba 8 bilionů USD. Každým rokem se skokově navyšuje přibližně o další bilion USD. V tomto ohledu tak hodně diskutované čínské zájmy v oblasti investic razantně zaostávají. V roce 2009 činily „pouze“ jeden bilion USD.

²⁰⁰ Investice Saudské Arábie se v roce 2013 pohybovaly kolem 3,5 bilionů USD.

Star. Oblastmi, kam je většina investic směřována, jsou regiony Gambella a Oromia.²⁰¹ Následují západní země jako Německo, USA nebo Izrael (Rahmato 2011).

Právě *spojení regionu Oromia se saudsko-arabským zájmem* gigantické společnosti *Saudi Star* a jejím vlastníkem Al-Amoudim budí rozporuplné reakce. Na zdroje bohatá a pro zemědělství ideální půda, na které žijí převážně etnické skupiny národa Oromů, byla „vyvlastněna“ za velmi nízkou cenu do rukou saudsko-arabského investora. Jen z rozhodnutí současné politické reprezentace EPRDF a jiných nátlakových skupin. Rahmato ve své studii upozorňuje zejména na narušení tradičních nábožensko-kulturních vazeb a celkového narušení místních komunit. Investor navíc prozatím neprovedl žádné významné infrastrukturální či sociální investice. Soukromá zájmová skupina navíc získala významný vliv v celé oblasti (Rahmato 2011).

Saudsko-arabští investoři jsou zastřešováni *Saudsko-arabským rozvojovým fondem*, kam spadá i fond, podporující investice v zemědělství na území Etiopie (ADF). Počet saudsko-arabských investorů (obchodních společností) v této organizaci, se od roku 2008, kdy byl vytvořen, vyšplhal z 10 na více než 60. V současnosti, tak v zemi působí, resp. je registrováno, kolem 400 až 500 podnikatelů ze Saudské Arábie. Kromě finančních aktivit v oblasti etiopského zemědělství, se tato asociace zaměřuje na překladatelské služby, investiční management a zajišťování vzájemných vztahů mezi vyššími saudsko-arabskými autoritami a dílčími etiopskými vládními či regionálními institucemi. Navzdory současné stagnaci zahraničních politik obou států, Etiopie i Saudské Arábie (SA), vyvolané incidentem etiopských migrantů v SA, získává tato ryze islámská země v Etiopii silnou pozici (al-Asmari 2013; Waldemariam et al. 2013).

Prozatím se nepodařilo a pravděpodobně ani nepodaří, prokázat spojitost mezi sílícími saudsko-arabskými obchodními skupinami a radikálním náboženským fundamentalismem či radikálním islamismem v Etiopii.²⁰² To však neznamená vyvrácení určité hypotézy, že tyto skupiny mohou umožňovat, prostřednictvím financování muslimských komunit v Etiopii, vytváření prostředí pro následnou radikalizaci v zemi.

---

²⁰¹ V případě Oromie, se jedná zejména o oblast Bako Tibe Woreda.

²⁰² Hlavním důvodem jsou oficiální bilaterální vztahy mezi současnou vládou EPRDF a Saudskou Arábií. Pro obě strany by bylo nevhodné stávající pragmatické a relativně dobré vztahy narušit „náboženskými záležitostmi“. Kromě toho, saudsko-arabská vláda by veškerá tvrzení radikálně odmítla. Zhoršení vzájemných vztahů by mohlo doprovázet zhoršení regionální bezpečnosti nebo radikální nucená repatriace mnoha tisícovek etiopských nelegálních imigrantů zpět do Etiopie, s čímž by se musela etiopská vláda jen obtížně vypořádat.

Taktéž mohou svůj současný ekonomicko-politický vliv využít při ovlivňování politických rozhodnutí současné vlády EPRDF, která se již dlouhodobě potýká s vysokou mírou korupce a klientelismu.²⁰³ Už nyní, ale probíhá masivní financování vzdělávacího systému, jako jsou (arabské) jazykové školy aj. vzdělávací instituty v zemi. Vliv již zmíněného Al-Amoudiho, ostatně prohlašují i oficiální stránky etiopského ministerstva zahraničí (MFA). Domácí i zahraniční politika EPRDF, je tak v tomto ohledu zaměřena spíše na eliminaci „oromské hrozby (nacionalismu)“ a na možné budoucí důsledky, spojené se vzrůstajícím vlivem saudsko-arabských zájmových skupin, prozatím nehledí. Zahraniční politika je tak realizována velmi špatným, jednostranným způsobem. Z ekonomického hlediska, je zohledňován pouze krátkodobý časový horizont (Østebø 2012; MFA 2014; Feyissa 2011: 20-22).²⁰⁴

Z hlediska etiopské zahraniční politiky, se však Etiopie, bez ohledu na podobu její politické reprezentace, dostává do nebezpečné (vnější) *ekonomické závislosti zahraničního kapitálu*, který je v tomto ohledu navíc spojen i s možným islamizačním vlivem. To vše navíc bez jakékoliv *vnitřní legitimacy*, která by podporovala tezi o národním zájmu. Z pohledu realistů v rámci teorií MV, by se tak jednalo o velkou politickou chybu, která ohrožuje samotnou primární podstatu národního zájmu, tj. národní bezpečnost. Naopak liberálové nebo členové anglické školy by vzájemnou provázanost zahraničních politik nebo otevřenost ekonomiky uvítali.²⁰⁵ Musela by však mít svoji legitimitu, kterou zásadně postrádá (al-Asmari 2013; Waldemariam et al. 2013; Morgenthau 1985).

---

²⁰³ Nemalelou úlohu v tomto ohledu hrají i islámské banky, které mají v Etiopii dlouhou tradici. Jejich struktury jsou napojené nebo přímo zastupují své dceřiné banky z oblasti Perského zálivu.

²⁰⁴ Zde je uváděna zejména společnost Midroc, kterou tento vlivný podnikatel taktéž vlastní. Své zájmy uplatňuje nejen v zemědělství, ale i v sektoru důlního průmyslu, turismu, manufakturní výroby a vzdělávání.

²⁰⁵ Z pohledu anglické školy by se jistě musel zlepšit postoj ze strany mezinárodního společenství.

ZÁVĚR

V tomto závěrečném shrnutí, by bylo vhodné se nejprve zaměřit na utřídění konceptu národního zájmu. Následně se pokusíme stručně odpovědět na výzkumné otázky, které budou následovány shrnutím problematických bodů práce. V úplném závěru se autor v krátkosti pokusí vyvodit prognózu možného budoucího vývoje domácí i zahraniční politiky Etiopie.

Z hlediska závěrečného shrnutí konceptualizovat teorii národního zájmu je nutné podotknout, že analýza legitimního národního zájmu je vzhledem k neustále se dynamicky měnícímu domácímu i vnějšímu prostředí značně obtížná. Procedurální mechanismy, potřebné ke splnění teoretických podmínek toho, co lze a co nelze za národní zájem stanovit, však zůstávají relativně neměnné. Důležité je vždy určit, zda je daná politika tzv. oboustranně legitimní. Jinými slovy, zda je výsledkem legitimizačního procesu domácího prostředí, a zda ji akceptují i aktéři stejného politického společenství. Pouze souběžné naplnění výše zmíněných podmínek lze označit za národní zájem (Kratochvíl 2010: 7).

Jakkoliv je ale politika národního zájmu přijímána v domácím prostředí i mezi aktéry vybraného společenství, je rovněž důležité brát v potaz i konečné dopady tohoto jednání na úrovni, která stojí mimo domácí i vnější společenské či politické uspořádání, kde se národní zájem formoval nebo bude teprve realizován. Národní zájem se také očividně nejčastěji definuje tam, kde mají cíle dané politiky obecnější ráz.

Uvnitř etiopského státu například panuje všeobecná shoda nad tím, že je nezbytné budovat v zemi kvalitnější infrastrukturu a zvýšit energetický potenciál země nejen pro potřeby samotné Etiopie, ale dokonce ambicemi přesahující Roh Afriky. Bohužel čím více míříme k tomu, jakým způsobem by měly být jednotlivé konkrétní kroky realizovány, tak se koncept národního zájmu rozpadá (Abbink 2012: 128). To samé platí o dopadech na státy či nestátní aktéry, stojící mimo dané společenství, a to dokonce v témže ukázkovém případě. Tímto státem je Egypt. O tom, zda se nachází ve stejném sociopolitickém společenství, jako Etiopie je velmi obtížné polemizovat. Nicméně oba státy pojí národní zájem na zvýšení energetické soběstačnosti a zkvalitňování infrastruktury, přičemž většina jejich projektů souvisí se stejným geografickým rysem – řekou Nil. V konkrétních bodech realizace se však obě země rozcházejí, jak na svém území, tak na bilaterální úrovni. A

právě zde se ukazuje potřeba myslet na státy, které zdánlivě nemusí naše prosazování národního zájmu ovlivnit. Pokud nebude realizaci etiopského národního zájmu předcházet vyhodnocení dopadů i na nad-regionální či mezinárodní úrovni, bude koncept národního zájmu jako takový sám o sobě ztrácet na významu.

Nad konceptem národního zájmu, však stále přetrvávají sporné otázky v oblastech, jako je způsob a míra přenášení témat o určité politice mezi vnitřním a vnějším prostředím²⁰⁶, ve kterém mohou rezonovat názory značně odlišných či znesvářených států. Jakým způsobem na jejich odpovědi reagovat a do jaké míry je akceptovat pravděpodobně nikdy nelze předem odhadnout, jelikož jak už bylo zmíněno výše, proces uvnitř i vně je proměnlivý a dynamicky se vyvíjející nezávisle na sobě.

Další nejasnou proměnou v tomto konceptu jsou bezesporu nestátní skupiny, organizace a komunity uvnitř státu, které nevytvářejí svébytné politické společenství, ale mají na jeho fungování nezpochybnitelný vliv, jako je tomu například u náboženských a etnických skupin, které budou charakterizovány níže (Kratochvíl 2010: 7).

Souběžně s těmito otázkami je problematické také stanovení toho, co je a co není skutečně podstatným problémem společnosti, ze kterého poté krystalizuje národní zájem, o který se opírá zahraniční politika státu. Často se totiž stává, Africký Roh nevyjímaje, že dané téma stanoví sami politici, což nelze za národní zájem označit – nelze jej uměle vytvářet, nýbrž se musí opírat o výše zmíněný společenský konsenzus, dosažený přirozenou cestou. Politiku národního zájmu tak lze označit za politiku dlouhodobějšího charakteru.

Celý proces hledání a tvorby národního zájmu může také přímo či nepřímo ohrožovat samotný vztah společnosti k politice, popř. ke státu jako takovému.²⁰⁷ Pokud totiž nemá vybraná společnost vztah k politickému dění a politické reprezentaci stojící v čele státu, je díky chybějícímu článku mezi společností a politikou velmi obtížné nalézt

---

²⁰⁶ Tj. mezi domácími společnostmi, státními či nestátními aktéry vybraného společenství a „vzdálenými“ státy mezinárodního systému.

²⁰⁷ Problematika vztahu státu společnosti a státu platí obecně pro celou Afriku, jelikož tradice svobodných státních institucí po evropském vzoru (národních států) vzniká de iure v drtivé většině až v 60. letech 20. století. Nicméně Etiopie v tomto ohledu představuje určitou výjimku, jelikož nebyla nikdy zcela kolonizována. Tradice státu, institucí a určité míry odpovědnosti státní formě zde má tudíž dlouhodobější tradici.

patříčné řešení.²⁰⁸ Jak už bylo řečeno výše, společnost nelze v utváření a definování národního zájmu obejít či jej vnucovat shora – tj. držitelem moci.

To samé však platí, pokud problém zrcadlově obrátíme a přeneseme problémy dosažení konsenzu do prostředí politiky. Pokud panuje určitá shoda nad vybraným tématem ve společnosti, ale tu nelze prakticky prosadit na politické úrovni, naráží koncept národního zájmu na nepříjemnou překážku. Nicméně v případě, že nedojde k významnému narušení politického procesu nebo jeho rozpadu, může být řešením změna politické reprezentace prostřednictvím demokratických voleb (Seifter 2010: 9-10).

Je tak možné například odpovědět na otázku: „*Jak správně definovat politiku národního zájmu z pohledu vnějšího pozorovatele?*“

Fundamentální částí úspěšného nalezení konceptu národního zájmu je *multidisciplinarita* v oblasti znalostí místních podmínek, panujícími v každém specifickém regionu, ve kterém se nachází námi zkoumaný stát. Musíme mít ale zároveň neustále na paměti, že jsou tyto regiony součástí větších, mezinárodních celků – mezinárodního systému. Tam primárně teorie národního zájmu směřuje a tam se také střetává s národními zájmy jiných států. V tomto případě, tak musíme Etiopii správně situovat do sociopolitického kontextu Rohu Afriky. A současně tento region dále rozšířit jak přes hranice afrického kontinentu, tak do mezinárodního systému.

Nyní již přistupme k samotným výzkumným otázkám a snahy nalézt adekvátní odpovědi na základě znalostí této práce.

Co je to národ a jaká je jeho podoba v případě Etiopie?

Přistoupíme-li k objektivnímu přístupu, který pojmem národ chápe historické a kulturní společenství s jedním územím, vzdělávacím systémem a společnými zákony, tak se nelze v Etiopii dobrat pouze jednoho národa. Už ze samé podstaty etnického federalismu, lze usoudit, že zde existuje hned několik národů, které byly navíc právně za národy definovány. V tomto ohledu však již ústava nehovoří, jakou nebo jak velkou skupinu obyvatelstva lze pokládat již za národ. Obecně se považují za národ zejména Oromové, Amharové, Afarové či Tigrajové. To však vychází spíše z historické tradice a

---

²⁰⁸ Důvodem k nedůvěře v politiku může být korupce, časté střídání vlád, propastný rozdíl mezi lidem a politiky, chybějící porozumění apod.

nelze to jakkoliv právně či racionálně vysvětlit. Podle výše stanovené obecné definice, však tyto skupiny za národy považovat lze. Národem, by v tomto ohledu měla být každá větší etnická skupina, žijící na území daného federálního státu.

Kdo je skutečným aktérem národního zájmu v Etiopii?

Podle ústavy by měl národní zájem vycházet ze společně dosaženého celospolečenského konsenzu, napříč náboženským či národnostním spektrem etiopské společnosti. Bohužel, v současnosti je hlavním iniciátorem vláda EPRDF, která v drtivé většině případů postrádá vnitřní, mnohdy i vnější, legitimitu pro realizaci iniciování či realizaci národního zájmu v zahraničí.

Jaká je legitimita formování národního zájmu?

K formování legitimacy národního zájmu ve většině případů chybí společný konsenzu nebo demokratická platforma pro jeho realizaci. Tím je myšleno zejména omezování a cenzura médií nebo represe během demonstrací.

Jakou formou ovlivňuje islám domácí politiku a jak se podílí na formování národního zájmu?

Ačkoliv většina Afarů, Somálců a Oromů v Etiopii vyznává islám, náboženství nelze považovat za jednotící prvek v rámci etiopského státu. V historické perspektivě, měla mnohdy nucená konverze ze strany etiopské ortodoxní církve (EOC) spíše opačný efekt, kterým byl příklon obyvatelstva k islámu. Rozhodujícím faktorem konfliktu v oblasti Rohu Afriky je spíše etnicita.

Islám, jako víra sama o sobě nikterak domácí politiku neovlivňuje, pokud nepřichází do styku s politikou či politickou reprezentací. Poté se již jedná o politický islám (islamismus), který je nutno rozdělit na několik proudů a iniciativ. V tom nejjobecnějším pohledu, existují v současné Etiopii dva většinové proudy islamismu. Jeden reprezentuje reformní hnutí, ovlivněné vlivy z arabských zemí jako je například sáfismus. Ten ale mnohdy taktéž odmítá politickou angažovanost. Obecně však lze říci, že zastupuje radikální řešení v přístupu k současné vládě (ve snaze ji svrhnout), jakými jsou četné slovní výpady nebo útoky na nemuslimy i muslimy.

Pokud označíme druhý islamistický proud jako liberální, například velkou část (ne všechny) muslimské diaspory v zahraničí nebo liberálnější muslimy, žijící v Etiopii, tak ti usilují taktéž o změnu stávajícího režimu, ale prostřednictvím demokratických prostředků. Vládu ovlivňují (poklidnými) demonstracemi, peticemi, odmítáním jednosměrné politiky v rámci vzdělávacího systému nebo informováním domácí i zahraniční společnosti o nedodržování lidských práv v Etiopii.

Jak je islámem či islámskými skupinami ovlivněna etiopská zahraniční politika a realizace národního zájmu?

Hlavním hybným mechanismem, se na základě výše uvedených informací jeví především muslimská diaspora v zahraničí, jenž se snaží vyvíjet tlak na vlády iniciativami pro demokratickou změnu režimu.

Vedle toho však v regionu operují i militantní islamistické organizace. Ty jsou však spíše produktem arogance či neschopnosti jednotlivých vlád v regionu Rohu Afriky, se současným vytvářením bezpečnostních politik ze strany zahraničních aktérů jako například USA. V tomto je taktéž etiopská zahraniční politika ovlivněna tím, že dochází k četným zásahům etiopské armády za hranicemi země, postihující spíše lokální civilní obyvatelstvo, zatímco militantní organizace neutrpí vážnější újmu. Následná reakce ze strany lidskoprávních organizací poškozuje etiopskou zahraniční politiku.

Současně s tímto vlivem, je nutno zmínit i „importovaný“ wahhábismus, který je pravděpodobně podporován silící ekonomickou základnou saudsko-arabských investorů. Půdní reformu a investice sice nelze označit za přímý vliv islámských skupin či islámu jako takového na etiopskou zahraniční politiku. Nicméně postupné vytváření ekonomické závislosti Etiopie na zahraničních investicích ze strany Saudské Arábie, se vytváří ideální prostředí pro možnou podporu radikálních forem islámských hnutí.

Současná etiopská politika, je charakteristická politizací již dlouhodobě diskutovaných témat, jako je etnicita nebo právě (současná) muslimská hnutí. Ačkoliv v současnosti islám nemá v zemi oficiální politické zastoupení, nelze vyloučit, že se tak po tolik očekávaných volbách v roce 2015 stane. V tomto směru, se jako překážka v požadavku na demokratickou transformaci současné vlády ze strany muslimů v Etiopii i

v zahraničí, jeví jak nevyzpytatelná reakce vlády EPRDF, tak spontánní akce islámského radikalismu, který může veškeré demokratické snahy zmařit.

Významnou roli v budoucím vývoji, bude mít bezesporu i silná etiopská armáda, která může de facto převzít moc nad celou zemí. O to více, když je většina vysokých důstojníků loajální současné „vládě Tigrájů“.

Predikovat budoucí vývoj na základě současných zdrojů je téměř nemožné. Můžeme však s jistotou říci, že ať se k moci dostane kdokoli, bude vždy slabší než Meles Zenawiho, který představoval v očích muslimské i nemuslimské společnosti určitou formu neotřesitelného řádu. To však může vyvolat v budoucí vládě TPLF/EPRDF určitou frustraci a následně ještě razantnější represe, aby dokázala přinejmenším stejnou moc, jako „velký Meles“.

Od problémů současné domácí politiky, může taktéž vláda obrátit pozornost tím, že se opět pokusí intervenovat do zahraničí, například již definitivně dořešit „eritrejský problém“, představující pro současnou stranu určitým způsobem stále přítomné tabu. Musíme však brát v potaz i opačný scénář, kdy Eritrea v následujícím roce voleb vysleduje po-volební slabost a nerozhodnost etiopské vlády a obsadí spornou pohraniční oblast.

Zajímavé bude taktéž vývoj mezi vztahy etiopské ortodoxní církve a muslimské komunity. Mezi těmito dvěma náboženskými uskupeními, totiž v současnosti spíše přetrvávají opoziční tendence, podporované extremistickými výpady na obou stranách.

Etiopská vláda by se tak v současnosti měla zaměřit na řešení své vnitropolitické otázky: „Co dál?“ Současně by mělo dojít ke zbytečnému rozmístění armádních sil v somálském pohraničí nebo Súdánu a řešit vnitrostátní radikální či nacionalistická hnutí. Samozřejmě prostřednictvím nenásilných prostředků. Tím by se tak po dlouhé době vytvořila možnost pro formování národního zájmu, který by se případně mohl opírat o vnitřní i vnější legitimitu.

REJSTŘÍK POJMOSLOVÍ

Amir – emír

Awraja – sub-provincie

Baria – hanlivý výraz pro „černé Etiopany“ (např. z kmene Bantu aj.)

Debub – jižní regionální stát

Derg – (ústřední) výbor / komise, vojenský režim v letech 1975-1991

Ferenji – cizinec

Gaada – tradiční oromská instituce

Gabbar – rolník, venkovan; plátce daní

Gosa – kmen, klan

Gultegna – lenní pán

Kebele – správní oblast, podobná okresu

Kilil – regionální stát

Makwanent – souhrnný název pro šlechtu, aristokracii

Mekane Yesus – Etiopská protestantská církev

Mesafint – (širší) královská rodina

Neftegna – ozbrojený muž

Negusa – král

Negusanagast – král králů, císař

Nigiste negestat – titul vládnoucí císařovny

Ras – provinční náčelník, tradiční etiopský titul

Ristegna – vlastník půdy

Ugas – tradiční somálský titul (včetně Somálců, žijících na území Etiopie)

Woreda – správní oblast, podobná obci

Zalan – pastevec, nomád

Zemane mesafint – „období princů“ (1769/1784-1855), během kterého upadala císařova moc v Gonderu, zatímco se říše fakticky decentralizovala na několik polosamostatných provincií

PRAMENY A LITERATURA

4.5 Prameny

Dokumenty

African Union (AU). 2003. *Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union*. Addis Ababa: AU.

Central Statistical Agency of Ethiopia (CSA). 2011. *National statistics – Population*. Addis Ababa: CSA.

FDRE. 1995. *The Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia*. Addis Ababa: National Authorities of FDRE.

Government Communication Affairs Office (GCAO). 2012. *Ethiopia's Foreign Policy and its Achievements*. Addis Ababa: GCAO.

OSN. 1948. *Všeobecná deklarace lidských práv OSN*. New York: Valné shromáždění.

UN Population Fund (UNFPA) and Federal Democratic republic of Ethiopia population Census Commission. 2008. *Summary and Statistical Report of the 2007 Population and Housing Census*. Addis Ababa: UNFPA.

UN Security Council. 2011. *Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 1916 (2010)*. Monitoring Group, S/2011/433. Dostupné na: <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2011/433.

UN Security Council. 27 February 2002. *Report of the Security Council mission to Ethiopia and Eritrea 21-25 February 2002*. S/2002/205.

UNDP. 1994. *Zpráva UNDP o lidském rozvoji (Human Development Report)*. New York: OSN.

UNPOS. 2011. *Consultative Meeting on Ending the Transition in Somalia*. Mogadishu: UNPOS. Dostupné na: <http://unpos.unmissions.org/Portals/UNPOS/Repository%20UNPOS/110906%20-%20Signed%20statement%20on%20adoption%20of%20the%20Roadmap.pdf> (15. 09. 2014).

Internetové zdroje

Články On-line

Abebe, Yaye. 2013. „Ethiopia: The 65 Percent and Political Consensus.“ *Ethiomeia*. Dostupné na: <http://www.ethiomeia.com/13report/5157.html> (10. 10. 2014).

Addis Fortune. 2014. „Ethiopia’s Foreign Policy Is Anchored On...“ *AllAfrica 2014 (Addis Ababa)*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201409160287.html> (20. 10. 2014).

Al-Asmari, Saad. 2013. „Saudi investors leave Ethiopia.“ *Al-Monitor*. Dostupné na: <http://www.al-monitor.com/pulse/business/2013/12/saudi-investors-ethiopia-crisis.html#> (17. 07. 2014).

Alpha, K. 2013. „Oil exploration in Ethiopia: Encouraging results.“ *The Africa Report*. Dostupné na: <http://www.theafricareport.com/East-Horn-Africa/oil-exploration-in-ethiopia-encouraging-results.html> (15. 10. 2014).

BBC Africa. 2009. „Somalia: Government forces expected to return from training in Ethiopia.“ *BBC Monitoring Group*. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news> (11. 09. 2014).

Bekele, Kaleyesus. 2014. „Ethiopia: New Age Discovers oil, Gas in Elkuran-3.“ *AllAfrica*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201402220141.html> (25. 11. 2014).

Berhane, Fetsum. 2011. „Wikileaks. Ethiopia’s oil: Don’t bet on it.“ *Horn Affairs*. Dostupné na: <http://hornaffairs.com/en/2011/09/21/wikileaks-ethiopias-oil-dont-bet-on-it/> (24. 09. 2014).

Biron, Carey L. 2012. „Death of Ethiopian Leader Meles Brings ‘Opportunity for Peace’.“ *IPS*. Dostupné na: <http://www.ipsnews.net/2012/08/death-of-ethiopian-leader-meles-brings-opportunity-for-peace/> (04. 10. 2014).

Bosáková, Ludmila. 2010. „Zábory půdy – hrozba, ale i příležitost.“ *Rozvojovka - Analýzy*. Dostupné na: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/109_bosakova-zabory-pudy-hrozba-ale-i-prilezitest.pdf (20. 10. 2014).

Davison, William. 2013. „Ethiopian Military-Run Corporation Seeks More Foreign Partners.“ *Bloomberg*. Dostupné na: <http://www.bloomberg.com/news/> (17. 10. 2014).

Hassan, Abdulahi. 2009. „Inside look at the fighting between al-Shabaab and Ahlu-Sunna Wal-Jama.“ *CTC Sentinel 3*, č. 2. Dostupné na: <http://www.ctc.usma.edu/posts> (12. 10. 2014).

Helebo, Fikru a Madebo, Ephrem. 2009. „Racism in Ethiopia.“ *Enset*. Dostupné na: <http://www.enset.org/2009/02/racism-in-ethiopia.html> (09. 10. 2014)

Human Rights Watch (HRW). 2014. „Ethiopia: Brutal crackdown on Protests.“ HRW. Dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2014/05/05/ethiopia-brutal-crackdown-protests> (20. 10. 2014).

IRIN News. 2013. „Briefing: Somalia, federalism and Jubaland.“ *IRIN*, Nairobi. Dostupné na: <http://www.irinnews.org/fr/report/97860/briefing-somalia-federalism-and-jubaland> (22. 11. 2014).

IRIN News. 2014. „Ethiopia struggling to cope with South Sudanese refugee influx.“ *IRIN*. Dostupné na: <http://www.irinnews.org/report/99839/ethiopia-struggling-to-cope-with-south-sudanese-refugee-influx> (08. 09. 2014).

Kok, Naomi. 2012. „Ethiopia: far of instability following the death of Prime Minister Meles Zenawi.“ *ISS Africa – Conflict Prevention and Risk Analysis Division*. Dostupné na: <http://www.issafrica.org/publications/publication-archives/cpra-daily-briefing/ethiopia-fear-of-instability-following-the-death-of-prime-minister-meles-zenawi> (27. 07. 2014).

Nazret. 2009. „Ethiopia to boost arms production: PM.“ *Nazret*. Dostupné na: <http://www.nazret.com> (09. 09. 2014).

OECD, AfDB, UNDP. 2014. „Ethiopia.“ *African Economic Outlook 2014: Global Value Chains and Africa's Industrialisation*. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1787/aeo-2014-31-en> (21. 10. 2014).

OgadenToday. 2014. „Ogaden annual conference begins in London.“ *OgadenToday*. Dostupné na: <http://ogadentoday.info/ogaden-annual-conference-begins-in-london-photos/> (20. 10. 2014).

Ogaden News Agency (ONA). „Ogaden Refugee Council – Ogaden refugees' sanctuary under aggression.“ *ONA*. Dostupné na: <http://www.ogadennet.com/?p=29128> (21. 10. 2014).

Peebles, Graham. 2013. „Ethiopia's Ogaden refugees recount tales of horror.“ *Redress Information & Analysis*. Dostupné na: <http://www.redressonline.com/2013/06/ethiopias-ogaden-refugees-recount-tales-of-horror/> (09. 10. 2014).

Petřík, Lukáš. 2006. „Existuje národní zájem?“ *Newsletter Centra pro ekonomiku a politiku*, srpen-září 2006. Dostupné na: <http://www.cepin.cz/docs/newslettery/2006-09.pdf> (10. 10. 2014).

Petřík, Lukáš. 2012. „Co to je národní zájem?“ *Parlamentní listy*, únor 2012. Dostupné na: <http://euserver.parlamentnilisty.cz/Articles/307-co-to-je-narodni-zajem.aspx> (07. 11. 2014).

Pirc, Tadej. 2013. „Nation state and cosmopolitan identity in a postmodern World of globalization.“ *LIMES*, December 2013. Dostupné na: <http://www.thefreelibrary.com/Nation+state+and+cosmopolitan+identity+in+a+postmodern+world+of...-a0357473207> (02. 11. 2014).

Smith, D. 2012. „Somalia chooses new leader in presidential elections.” *The Guardian*. Dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/sep/10/somalia-chooses-new-president-elections> (10. 10. 2014).

Tekle, Tesfa-Alem. 2013. „Ethiopia produces first military drone aircraft.“ *Sudan Tribune*. Dostupné na: <http://www.sudantribune.com/spip.php?article45518> (22. 11. 2014).

Thurston, Alex. 2011. „New US drone base operational in Ethiopia.“ *CS Monitor*. Dostupné na: <http://www.csmonitor.com/World/Africa/Africa-Monitor/2011/1028/New-US-drone-base-operational-in-Ethiopia> (10. 09. 2014).

UPI. 2013. „Real wildcatters go to Ethiopia to hunt for oil.“ *UPI – Business News*. Dostupné na: http://www.upi.com/Business_News/Energy-Resources/2013/10/25/Real-wildcatters-go-to-Ethiopia-to-hunt-for-oil/UPI-35291382718509/ (02. 10. 2014).

UNHCR. 2014. „Refugee Camps in Garissa County, Kenya.“ *UNHCR Dadaab Update 11/14*. Dostupné na: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNHCR%20SO-Dadaab%20%26%20FO-Alinjgur%20Bi-monthly%20Updates%20%281st%20to%2015th%20July%202014%29.pdf> (01. 10. 2014).

Weldemariam, Alemayehu F. a Mohammed, Hassen. 2013. „Appraising Ethiopia’s Saudi policy.“ *Open Democracy*. Dostupné na: <https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/alemayehu-f-weldemariam-hassen-mohammed/appraising-ethiopia%E2%80%99s-saudi-policy> (25. 10. 2014).

Webové stránky

Africká rozvojová banka (AfDB). <http://www.afdb.org/en/>

AntropoWeb. ZČU, fakulta filozofická, katedra antropologie. <http://antropologie.zcu.cz/>

BICC’s Global Militarization Index (GMI). 2013. http://gmi.bicc.de/uploads/pdf/GMI_Daten_2013_e.pdf

Berlesmann Stiftung, BTI 2014 – Ethiopia Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2014. <http://www.bti-project.org>

Central Statistical Agency (Ethiopia). <http://www.csa.gov.et/>

CIA – The World Factbook: Ethiopia. 2014. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html

Corruption Perception Index 2014. <http://www.transparency.org/cpi2014/results>

Embassy of the State of Eritrea. <http://www.eritrean-embassy.se/invest-in-eritrea/>

Ethiopian Ministry of Foreign Affairs (MFA – FDRE) – Bilateral relations with Saudi Arabia. 2014. <http://www.mfa.gov.et/BilateralMore.php?pg=50>

Fragile States Index. 2014. <http://ffp.statesindex.org/>

Leiden University – African Studies Centre. <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/374>

Madote. 2010. *Does Eritrea have Petroleum Oil?* <http://www.madote.com/2010/03/does-eritrea-have-petroleum-oil.html>

Maritime Security Centre Horn of Africa (MSCHOA). 2014. <http://www.mschoa.org>

Ogaden Human Rights Committee (OHRC). 2014. <http://www.ogadenrights.org>

Ogaden National Liberation Front (ONLF). 2014. <http://www.onlf.org>

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). <http://www.oecd.org/>

SIPRI – Military expenditure database. http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database

Interview

Interview, PhDr. Alemayehu Kumsa, Ph.D., Praha, 20. listopadu, 2014.

4.6 Literatura

Monografie

Adejumobi, Saheed A. 2007. *The History of Ethiopia*. Westport: Greenwood Press.

Bariagaber, Assefaw. 2006. *Conflict and the Refugee Experience: flight, Exile, and Repatriation in the Horn of Africa*. Hampshire: Ashgate.

Beall, Jo. 2011. *Invention and intervention in African Cities*. Zürich: LIT.

Beard, Charles A. 1934, 1966. *The Idea of National Interest: An analytical study in American foreign policy*. New York: Macmillan.

Beard, Charles A. 1935, 1972. *The Open Door at Home*. London: Greenwood Press.

Bittnerová, Dana a Moravcová, Mirjam, eds. 2009. *Etnické komunity. Elity, instituce, stát*. Praha: FHS UK.

Burchill, Scott. 2005. *The International Interest in International Relations Theory*. New York: Palgrave Macmillan.

Collier, Paul. 2009. *Miliarda nejchudších: proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha: Vyšehrad.

Černý, Karel. 2012. *Svět politického islámu. Politické probuzení Blízkého východu*. Praha: Lidové noviny.

Desplat, Patrick a Østebø, Terje, eds. 2013. *Muslim Ethiopia. The Christian Legacy, Identity Politics, and Islamic Reformism*. New York: Palgrave Macmillan.

Drulák, Petr a Druláková, Radka. 2011. *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. Praha: Oeconomica.

Dunn, Kevin C. a Shaw, Timothy M, eds. 2001. *Africa's Challenge to International Relations Theory*. New York: Palgrave.

Erlich, Haggai. 2007. *Saudi Arabia and Ethiopia. Islam, Christianity, and Politics Entwined*. London: Lynne Rienner Publishers.

Fiala, Vlastimil a Strmiska, Maxmilián, eds. 2011. *Teoretické a metodologické problémy výzkumu politických stran v rozvojových zemích*. Hradec Králové: Oftis.

- Filip, Jan, Svatoň, Jan a Šimáčková, Kateřina. 2009. *Státověda*. Brno: Masarykova univerzita.
- Giddens, Anthony. 2005. *Sociologie*. Praha: Argo.
- Heywood, Andrew. 2008. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Hloušek, Vít, Kopeček, Lubomír a Šedo, Jakub. 2011. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal.
- Hrbek, Ivan a kol. 1966. *Dějiny Afriky I*. Praha: Svoboda.
- Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: NLN.
- Kratochvíl, Petr. 2010a. *Původ a smysl národního zájmu. Analýza legitimacy jednoho politického konceptu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Kropáček, Luboš. 2002. *Islám a Západ. Historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad.
- Kropáček, Luboš. 2006. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad.
- Krpec, Oldřich. 2009. *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*. Brno: Mezinárodní politologický ústav (MPÚ).
- Labrousse, Alain. 1998. *Drogy, peníze a zbraně*. Praha: Themis.
- Leichtová, Magdalena a Piknerová, Linda. 2013. *Rozvojová spolupráce východního bloku v době studené války*. Praha: Dokořán.
- Levine, Donald N. 1974, 2000. *Greater Ethiopia: The Evolution of a Multiethnic Society*. 2. vyd. Chicago: University of Chicago Press.
- Markakis, John. 2011. *Ethiopia: The Last Two Frontiers*. Woodbridge: James Currey.
- McNeish, John-Andrew a Lie, John H. Sande. 2010. *Security and development*. New York: Berghahn Books.
- Mekonnen, Daniel R. et al. 2013. *The Horn of Africa at the Brink of the 21st Century: Coping with Fragmentation, Isolation and Marginalization in a Globalizing Environment*. Felsberg: Editions eins.
- Mengisteab, K., Yohannes, O. 2005. *Anatomy of an African Tragedy. Political, Economic and Foreign Policy Crisis in Post-Independence Eritrea*. Asmara: Red Sea Press.

- Mojdl, Lubor. 2005. *Etiopie*. Praha: Nakladatelství Libri.
- Morgenthau, Hans Joachim. 1948, 1985. *Politics Among Nations: The Struggle for power and Peace*. 1. a 6. vyd. New York: Knopf.
- Müller, Zdeněk. 2010. *Islám a islamismus: Dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia.
- Nahum, Fasil. 1997. *Constitution for Nation of Nations. The Ethiopian Prospect*. Asmara: The Red Sea Press.
- Nunow, Abdirizak Arale. 2000. *Pastoralists and markets: livestock commercialization and food security in north-eastern Kenya*. Leiden: African Studies Centre.
- Ondřej, Jan. 2008. *Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Østebø, Terje. 2011. *Localising Salafism: religious change among Oromo Muslims in Bale, Ethiopia*. Leiden: Brill.
- Potměšil, Jan. 2012. *Šarí'a. Úvod do islámského práva*. Praha: Grada
- Prouty, Christopher a Rosenfeld, Eugene. 1994. *Historical Dictionary of Ethiopia and Eritrea*. 2. vyd. London: Scarecrow Press
- Prunier, Gérard. 2007. *Darfur: the ambiguous genocide*. Rev. and updated ed. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Rejzek, Jiří. 2001. *Český etymologický slovník*. Praha: Leda.
- Ryvolová, Šaša. 2005. *Tváře v prachu Etiopie*. Třebíč: Akcent
- Říchová, Blanka. 2007. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál.
- Schulze, Reinhard. 2007. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. Brno: Atlantis.
- Smolík, Josef, Šmíd, Tomáš a Vaňura, Vladimír, eds. 2007. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Tadesse, Medhane. 2002. *Al-Ittihad. Political Islam and Black Economy in Somalia*. Addis Ababa: Meag.

Tareke, Gebru. 1996. *Ethiopia: Power and Protest. Peasant Revolts in the Twentieth Century*. Asmara: Red Sea Press.

Teller, Charles a Hailemariam, Assefa, eds. 2011. *The Demographic Transition and Development in Africa. The Unique Case of Ethiopia*. Heidelberg: Springer.

Tesař, Filip. 2007. *Etnické konflikty*. Praha: Portál.

Tiruneh, Andargachew. 1993. *The Ethiopian Revolution 1974-1987. A transformation from an aristocratic to a totalitarian autocracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tronvoll, Kjetil a Negash, Tekeste. 2000. *Brothers at War. Making Sense of the Eritrean-Ethiopian War*. Oxford: James Currey.

Turbiville, Graham, Meservey, Josh, Forest, James. 2014. *Countering the al-Shabaab Insurgency in Somalia: Lessons for U.S. Special Operations Forces*. Florida: The JSOU Press.

Waisová, Šárka. 2005a. *Bezpečnost: vývoj a proměny konceptu*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Waisová, Šárka. 2005b. *Ve stínu modernity: perspektivy a problémy rozvoje*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Waisová, Šárka. 2009. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.

Waisová, Šárka. 2011. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Záhořík, Jan. 2009. *Etiopie v letech 1923-1935. Cesta k italské invazi*. Praha: Karolinum.

Záhořík, Jan. 2010. *Subsaharská Afrika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Záhořík, Jan. 2012. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum.

Zoubek, Vladimír. 2008. *Lidská práva - globalizace - bezpečnost*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.

Diplomové práce

Debelo, Asebe Regassa. 2007. *Ethnicity and Inter-ethnic Relations: the 'Ethiopian experiment' and the case of the Guji and Gedeo*. University of Tromsø: Master Philosophy in Indigenous Studies. Dissertation Thesis.

Kahsay, Abebe T. 2007. *Ethiopia's Sovereign Right of Access to the Sea under International Law*. University of Georgia School of Law: LLM Thesis.

Shembiku, Rozeta E. 2004. *The 'National Interest' Tradition and the Foreign Policy of Albania*. Tufts University: Master of Arts in Law and Diplomacy. Dissertation Thesis. (dostupné online: <http://fletcher.tufts.edu>)

Příspěvek ve sborníku

Abbink, Jon. 2005. „Ethiopia”. In: *Africa Yearbook 2005*. Eds. Mehler, A.; Melber, H. a Walraven, K. Van. Leiden: Brill, 287-299.

Abbink, Jon. 2011. „Introduction: land, law and conflict mediation in Africa.” In: *Land, law and politics in Africa: Mediating conflict and reshaping the state*. Eds. Jon Abbink a Mirjam de Bruijn. Leiden: Brill, 1-13.

Balashova, Galina. 2009. „New socio-political situation in Ethiopia and its reflection in literature and theatre.” In: *Proceedings of the 16th International Conference of Ethiopian Studies*. Eds. Svein Ege, Harald Aspen. Trondheim: b. n., 1317-1321.

Bílková, Veronika a Matějková, Šárka. 2010. „Šíření demokracie jako národní zájem? Legitimizace české transformační politiky.” In: *Hledání českých zájmů: obchod, lidská práva a mezinárodní rozvoj*. Eds. Drulák, Petr; Horký, Ondřej a kol. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 125-144.

Filip, Jiří, Poláček, Zdeněk. 1981. „Obyvatelstvo Etiopie.” In: *Etiopie*. Eds. Filip, Jiří a Poláček, Zdeněk. Praha: Institut zahraničního obchodu, 27-33.

Kumsa, Alemayehu. 2006. „Přehled sociopolitického vývoje Etiopie od poloviny devatenáctého století do současnosti.” In: *Viva Africa 2006*. Eds. Tomáš Machalík a Jan Záhořík. Plzeň: Dryada, 21-30.

Solodovnikov, V. G. 1977. „Základní směry společensko-politického myšlení současné Afriky a pozice sociální demokracie.” In: *Teorie nemarxistického socialismu v afrických a arabských zemích*. Ed. Muzikář, J. Praha: Orientální ústav ČSAV, 2-28.

Záhořík, Jan. 2011b. „Meles and the Rest: Continuation of the Power strategy in Ethiopia.” In: *Africa: power and powerlessness*. Eds. Hana Horáková a Paul Nugent. Praha: LIT, 44-54.

Záhořík, Jan. 2011c. „*Ethiopia Between Constitutional Principles and Reality.*“ In: *The Scale of Globalization: Think Globally, Act Locally, Change Individually in the 21st Century.* Eds. Přemysl Mácha a Tomáš Drobík, Ostrava: University of Ostrava, 374-378.

Příspěvek v odborném periodiku

Abbink, Jon. 1997. „*Ethnicity and Constitutionalism in Contemporary Ethiopia.*“ *Journal of African Law* 41, 159-174.

Abbink, Jon. 2012. „*Dam controversies: contested governance and developmental discourse on the Ethiopian Omo River dam.*“ *Social Anthropology* 20, č. 2, 125-144.

Abbink, Jon. 2014. „*Religious freedom and the political order: the Ethiopian ‘secular state’ and the containment of Muslim identity politics.*“ *Journal of Eastern African Studies* 8, č. 3, 346-365.

Agudna, Fekadu. 2012. „*Overlapping nationalist projects and contested spaces: the Oromo-Somali borderlands in southern Ethiopia.*“ *Journal of Eastern African Studies* 5, č. 4, 773-787.

Amsalu, Aklilu. 2004. „*Natural Resources Management Options for Farming in Highland Ethiopia.*“ *Ethiopian Journal of the Social Sciences and Humanities* 6, č. 1, 97-106.

Ayalew, Tekalign. 2012. „*The Emerging Risks and Developmental Challenges to Children and the Youth in Ethiopia: The Case of Arba Minch Town.*“ *Ethiopian Journal of the Social Sciences and Humanities* 8, č. 2, 47-74.

Beyene, Berhe Mekonnen. 2014. „*The Effects of International Remittances on Poverty and Inequality in Ethiopia.*“ *The Journal of Development Studies* 50, č. 10, 1380-1396.

Feyissa, Dereje. 2012. „*The transnational politics of the Ethiopian Muslim diaspora.*“ *Ethnic and Racial Studies* 35, č. 11, 1893-1913.

Gudina, Merera. 2007. „*Ethnicity, Democratization and Decentralization in Ethiopia: The Case of Oromia.*“ *Eastern Africa Social Science Research Review* 23, č. 1, 81-106.

Havelka, Miloš. 2010. „*Česká identita aneb Hledání substitucí a komunikativní situace.*“ *Mezinárodní politika* 34, č. 5, 10-11.

Haynes, Jeff. 2001. „*Transnational Religious Actors and International Politics.*“ *Third World Quarterly* 22, č. 2, 143-156.

- Hussein, Ahmed. 2006. „*Coexistence and/or Confrontation?: Towards a Reappraisal of Christian-Muslim Encounter in Contemporary Ethiopia.*“ *Journal of Religion in Africa* 36, č. 1, 4-22.
- Kebede, Alem. 2010. „*The Social Origins of Military Dictatorship in Ethiopia.*“ *Journal of Developing Societies* 26, č. 3, 295-327.
- Kibret, Fitsum Dechasa. 2014. „*Unemployment and Labor Market in Urban Ethiopia: Trends and Current Conditions.*“ *Sociology and Anthropology* 2, č. 6, 207-218.
- Kratochvíl, Petr. 2010b. „*Co je to národní zájem?*“ *Mezinárodní politika* 34, č. 5, 4-7.
- Kraxberger, Brennan M. 2007. „*Failed states: temporary obstacles to democratic diffusion or fundamental holes in the world political map?*“ *Third World Quarterly* 28, č. 6, 1055-1071.
- Lydall, Jean. 2000. „*The Threat of the HIV/AIDS Epidemic in South Omo Zone, Southern Ethiopia.*“ *Northeast African Studies* 7, č. 1, 41-62.
- Mains, Daniel, Hadley, Craig, Tessema, Fasil. 2013. „*Chewing over the Future: Khat Consumption, Anxiety, depression, and Time Among Yong Men in Jimma, Ethiopia.*“ *Cult Med Psychiatry* 37, 111-130.
- Menkhaus, K. 2007. „*The Crisis in Somalia: Tragedy in Five Acts.*“ *African Affairs* 106, 357-390.
- Morgenthau, Hans Joachim. 1952; 2000. „*Another Great Debate: The National Interest of the United States.*“ *American Political Science Review* 46, č. 4. Reprinted in *International Relations: Critical Concepts in Political Science*, č. 1, 279-303.
- Pandya, Sophia. 2014. „*Yemenis and Muwalladin in Addis Ababa: Blood Purity and the Opportunities of Hybridity.*“ *Journal of Arabian Studies: Arabia, the Gulf, and the Red sea* 4, č. 1, 96-114.
- Radike, Britta, Levin, Tobe. 2009. „*A Place to Call Home: Images and interview of refugees from Ogaden.*“ *Transition* 100, 78-111.
- Samatar, Abdi Ismail. 2004. „*Ethiopian federalism: autonomy versus control in the Somali region.*“ *Third World Quarterly* 25, č. 6, 1131-1154.
- Seifter, Pavel. 2010. „*Národní zájmy.*“ *Mezinárodní politika* 34, č. 5, 8-10.
- Shulman, Stephen. 1998. „*National integration and foreign policy in multiethnic states.*“ *Nationalism and Ethnic Politics* 4, č. 4, 110-132.

Solomon, Hussein. 2014. „*Somalia's Al Shabaab: Clans vs Islamist nationalism.*“ *South African Journal of International Affairs*, 1-11.

Šmíd, Tomáš a Vaňura, Vladimír. 2009. „*Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států.*“ *Mezinárodní vztahy* 2/2009, 44-64.

Tarekegn, Tefera a Overton, John. 2011. „*Isolation as a Development Strategy: Perspectives from an Ethiopian Village.*“ *African Geographical Review* 30, č. 2, 35-52.

Tronvoll, Kjetil. 2010. „*The Ethiopian 2010 Federal and regional Elections: Re-establishing The One-party State.*“ *African Affairs* 110, č. 438, 121-136.

Wakjira, Dereje T., Fisher, Anke a Pinard, Michelle A. 2013. „*Governance Change and Institutional Adaptation: A Case Study from Hareenna Forest, Ethiopia.*“ *Environmental Management* 51, 912-925.

Záhořík, Jan. 2008. „*Hrozí nová válka mezi Etiopií a Eritreou?*“ *Mezinárodní politika* 32, č. 10, 29-32.

Záhořík, Jan. 2010. „*Oromové v Etiopii a diaspoře: Mezi „etnickým federalismem a „frustrovaným nacionalismem“.*“ *Etnologický časopis* 97, č. 4, 401-417.

Záhořík, Jan. 2011a. „*Etiopie a otázka národní identity: přihlédnutí k ústavám z let 1931, 1955, 1987 a 1994.*“ *Acta Politologica* 3, č. 1, 17-28.

Záhořík, Jan. 2014. „*Ethiopia's Hegemony in the Horn of Africa: Internal Tensions and External Challenges Before and After Meles Zenawi.*“ *The Journal of the Middle East and Africa* 5, č. 1, 23-38.

Working paper

Feyissa, Dereje. 2011. *Setting a Social Reform Agenda. The Peacebuilding Dimension of the Rights Movement of the Ethiopian Muslims Diaspora.* Diaspace, Working Paper No. 9. Dostupné na: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/36887> (12. 11. 2014).

Feyissa, Dereje. 2014. *The Ethiopian Diaspora in the United States.* RAD Diaspora profile paper, Migration Policy Institute (MPI). Dostupné na: <http://migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/RAD-Ethiopia.pdf> (23. 10. 2014).

Gray, Clark a Mueller, Valerie. 2011. *Drought and Human Migration in Rural Ethiopia*. International Food Policy Research Institute (Duke University). Dostupné na: <http://paa2011.princeton.edu/papers/110263> (10. 07. 2014).

Gupte, Jaideep, Lintelo, Dolf te a Barnett, Inka. 2014. *Understanding 'Urban Youth' and the Challenges They Face in Sub-Saharan Africa: Unemployment, Food Security and Violent Crime*. Evidence Report No 81, Institute in Development Studies. Dostupné na: <http://www.ids.ac.uk/publication/understanding-urban-youth-and-the-challenges-they-face-in-sub-saharan-africa-unemployment-food-insecurity-and-violent-crime> (11. 11. 2014)

International Crisis Group (ICG). 2013. *Ethiopia: Prospects for Peace in Ogaden*. Crisis Group Africa Report No 207, August 2013. Dostupné na: <http://www.crisisgroup.org> (05. 07. 2014).

Rahmato, Dessalegn. 2011. *Land to Investors: Large-Scale Land Transfers in Ethiopia*. IS Academia Working Paper (Forum for Social Studies), Dostupné na: <http://www.commercialpressuresonland.org/research-papers/land-investors-large-scale-land-transfers-ethiopia> (11. 11. 2014).

Tronvoll, Kjetil. 2000. *Ethiopia: A New Start?* Minority Rights Group International (MRG), Dostupné na: <http://www.minorityrights.org/download.php?id=148> (05. 11. 2014).

Negash, Minga. 2006. *Ethiopia's Post Election Crisis: Institutional Failure & The Role of Mediation*. Working Paper, University of the Witwatersrand, Dostupné na: <http://www.wits.ac.za/academic/clm/accountancy/staff/11342/minganegash.html> (15. 07. 2014).

RESUMÉ

This dissertation is primarily focused on the current Islam and Islamic groups issue in Ethiopia through the National interest theory. Particularly, Its influence on current domestic and foreign policy of Ethiopia is examined. The main goal is to try to find a consensus within so complicated and various social organization as Ethiopian society is. In this way, Islam or different Islamic groups have to be viewed as very dynamic and heterogeneous subject.

In the first part the National interest theory is thoroughly elaborated and defined. The main reason for the detailed description is related with still undefined structure of the theory and many possibilities how to reach the true core of the complex phenomenon within international relations theory. Because of that I mentioned five mainstream attitudes that can help us in the latter analysis within particular cases. Next to that, very important question of national interest's legitimacy is also added to this the first chapter. It play pivotal role in final definition if the concrete policy – domestic or foreign – can be (or not to be) labelled as the national interest (policy). But, for this intention of definition we also have to conceptualize terms such as identity, nationality, ethnicity, nation and nationalism as well. It's absolutely necessary in the case of multi-ethnic state like Ethiopia. Even though national interest is viewed as a foreign policy issue, we can't be so limited in this way. We can't forget on the principle that national interest is primarily formed through the platform of society. Because of that I mentioned and specified main actors that rule not only key role in the theory but also in state as Ethiopia is. With relation to religious context of this dissertation I picked out pre-national interest theory issue – relation between state and religion.

The next part is de facto practical mirror of the upper chapter. I tried to analyse Ethiopian society in its historical and socio-political context. In this way, there is partial division between sphere of society and state. It's constituted in the logical line of the theoretical levels – society, politics and foreign policy level. As a cornerstone there is described Ethiopian Constitution from the 1994, ratified in 1995. This document is subsequently mentioned as a arbitrary document for the declaration of legitimacy (or illegitimacy) in a particular case.

The main part of the dissertation is just in practical level, focused on Ethiopian domestic policy and particular forms of Islamic influence in its various ways. Deep analysis of local Islamic tradition and political initiatives shows how different Ethiopian Islam is. On the one side, we can identify pro-democratic movement and initiatives toward current EPRDF government representatives. On the other hand, there is simultaneously radical Muslim wave that can be harm for the rest of the Muslim community as well as current autocratic political leaders. In the case of Muslim influence toward current political leadership we have to make the difference between these two main Muslim groups. But in the country there is many other Muslim movements that play partial role in the whole process. Apart from these Muslim movements there is also influence of nationalism and Muslim diaspora that can also significantly effect all actors interested in the formation of national interest policy.

This description would't be completed without the last section of state policy. So, in this way I focused tried to analysis the current Ethiopian foreign policy. Especially in the relation with the Islamic factors – democratic or radical. There is obviously clear the purpose to mystify Islam as foreign threat to the current political representation. Unfortunately, with the participation of other foreign policy actors that have their own interests in the region of African Horn.

For the centuries, there was Islam and there will be even in the future. Its influence is related especially with the political Islam movement. But there are two kind of influences. The first one is represent by democratic movement – domestic and foreign Muslim community living in diaspora. They are trying to change current political order by positive influence. The second Muslim group can be hardly identified because there are too many politics that change the real form of “the other Islam”. But with some kind of political distance we can call them as some “angry guys” who want change social and political order in their space of living. With the political blanket, they are Islamic radicals.